SALĂ DE LECTURĂ

ANUL XXVII
41
(1 171)
Sîmbătă
13 octombrie
1984
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ROMÂNIA, AZI

Un climat de profundă emulație, un spirit viu, dinamic, de activă și febrilă angajare, o atmosferă de muncă și creație dintre cele mai sugestive fac din aceste zile un adevărat și specific anotimp al gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale, în pregătirea și întîmpinarea celui de-al XIII-lea Congres al partidului, marele forum comunist al întregului popor, al întregii națiuni. Proiectul de Directive suscită interesul unanim și constituie modul de a vedea mai departe în viitor precum și starea de fapt, experiența propriei noastre construcții într-o lumină care implică și studiul și analiza și implică deopotrivă și spiritul revoluționar, creator, factorul atît de decisiv, atît de hotărîtor în procesul edificării noului nostru destin. Spiritualitatea unei întregi epoci dobîndește din perspectiva apropiatului forum noi argumente și semnificații. Ea concentrează adevăruri și fapte după măsura cărora oricare eveniment se constituie în punct de reper al unui orizont în permanență deschis. Și trimite în același timp spre date ale existenței economice, politice și sociale care ne rezumă în modul cel mai exact. Bunăoară această importantă manifestare pe care o reprezintă Tîrgul Internațional București aflat azi la cea de-a zecea sa ediție și organizat sub cunoscuta deviză — de fapt o componentă esențială a politicii românești — și anume: **comerț, cooperare, dezvoltare, pace.**

De zece ani, așadar, România întreprinde asemenea largi demersuri, expune rezultatele marilor sale eforturi creatoare în plan economic, științific și tehnic și găzduiește rodul gîndirii și muncii altor țări și popoare, în ambianța pe care cu consecvență o propune și o apără pentru afirmarea unei noi condiții a lumii contemporane. De zece ani România își prezintă imaginea ascensiunii sale pe calea progresului și civilizației socialiste iar în acest an, ca o prelungire a jubiliarei sale expoziții prilejuite de marea sărbătoare din august, își onorează în chip strălucit prezența, demonstrînd ceea ce secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, numea însăși capacitatea economiei, a științei și tehnicii românești, a poporului român de a gîndi și crea la cel mai înalt nivel.

Inaugurată de președintele țării, această nouă manifestare internațională dobîndește o semnificație aparte, legată de însăși situația lumii și mai ales de modul cum se poate coopera și conlucra pe plan internațional, în respectul independenței și suveranității, pentru a asigura progresul, pacea și prosperitatea întregii omeniri. Congresul al XIII-lea al partidului, prin directivele sale aflate în dezbatere, conferă României și poporului său un loc tot mai demn și mai respectat în lume, situînd economia și preocupările noastre în materie de muncă, gîndire și creație într-o nouă și decisivă etapă a dezvoltării, a împlinirii celor mai înaintate deziderate de progres și civilizație. Argumentul cel mai relevant în această privință îl constituie însuși faptul că la această ediție jubiliară a manifestării internaționale găzduită la București pavilioanele românești cuprind rezultate de vîrf ale muncii și gîndirii creatoare originale, exponate din circa 650 de întreprinderi și centrale industriale, institute de cercetări și proiectări din multiple domenii de activitate. Realizările din dezvoltarea economiei au influențat însuși comerțul și volumul acestuia făcîndu-l să crească, pe arena schimburilor de valori internaționale, de peste treizeci de ori în 1984 față de 1950. Participă la actuala ediție a tîrgului 39 de state, precum și numeroase firme cu care țara noastră are vii și statornice legături.

O cifră din Proiectul de Directive ale celui de-al XIII-lea Congres al partidului vorbește de la sine despre realitatea și perspectiva economică a țării: volumul comerțului exterior al României va crește în 1986—1990 cu 41—45% față de actualul cincinal. Se confirmă astfel însuși stadiul la care am ajuns și se confirmă mai ales creșterea participării noastre la schimbul de valori ale lumii, prospectînd neabătut asupra mijloacelor și modalităților de realizare a unei noi ordini economice internaționale, a păcii și înțelegerii.

Luceafărul

«Toamnă românească» — desen de Sabin Ștefănuță

În acest număr :

EROUL UNIVERSULUI RURAL — PROTOTIP AL PROZEI ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE
● Semnează: ● Nicolae Georgescu ● Marian Vasile ● Constantin M. Popa ● Valentin F. Mihăescu ● Mariana Brăescu
În pagina a 3-a

SIRNEA — UN SAT ÎNTRE CER ȘI PĂMÂNT
● Reportaje de: ● Sânziana Pop ● Constantin Stan ● Liliana Ursu ● Corneliu Ostahie ● Daniel Stoica ● Mihai Alexandru
În paginile 4 și 5

Dor de pictură

Nu mai țin minte dacă „Luceafărul" a consemnat, cu luni în urmă, apariția splendidului album (tipărit de „Sport-Turism") cu reproduceri după tablourile marelui pictor Mihai Bandac. Cine n-a apucat să-l cumpere, să nu-l mai caute. A dispărut din librării din chiar clipa ivirii lui.

Mi-e dor de Bandac. Mi-e dor de o expoziție a lui Bandac. Mi-e dor să spun ce știu și ce tot am mai spus despre Bandac. Ultimul dor mi-l pot implini, e în puterile mele s-o fac. Deci :

Bandac, tip vesel, vital, expansiv, exploziv, deranjant pentru mulți, dar iubit de cei mai mulți. Iubit de cei ce iubesc România, cultura română, socialismul adus de Congresul al IX-lea. Bandac, prietenul pictorilor, al scriitorilor, al

Ilie Purcaru

Continuare în pag. a 2-a

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

O cîntăreață autentică

Majoritatea discurilor pe care le am și le ascult cu plăcere, ori de cîte ori îmi ingăduie răgazul, au încrustate în șanțurile lor invizibile muzică populară din toate părțile țării. (Știu că mărturisirea aceasta le face mare bucurie unor (ne)critici ai cărților mele).

N-am studii muzicale, nu știu cînta la nici un instrument (și cît am mai lălăit acuma-s vreo patruzeci de ani dintr-un fluier de prun, dar în zadar !), n-am voce, n-am ureche (muzicală), dar îmi place muzica (în afară de cea lejeră).

Ardelean fiind, la mine în auz a preponderat totuși, și încă mai este în „top" pe locu-ntîi muzica populară din Bănat. Iar cînd am citit articolul lui Lucian Blaga, „Barocul etnografiei românești" (publicat întîia oară în 1926), am avut revelația că electivitatea mea sufletească avea și-un temei de obiectivitate. Cu timpul, am devenit mai „înțelegător" și cu alte zone etnografice, de la Bucovina Vicovencei la Oltenia Mariei Ciobanu, de la Pătrăușii Nordului la Floarea Tănăsescu de Dobrogea. Să n-o uit pe Veta Biriș, conjudețeanca mea...

Totuși, două „zone" îmi stau, îndată după Banat, la suflet: Bihorul și Năsăudul. Să dea specialiștii explicații la această observație de bun simț: într-o parte și-n cealaltă muzica locului se afirmă, autentică și tulburătoare, prin cîntărețe... Iată, în Bihor sînt cîteva Florii și Viorele alături de care Dumitru Sopoh (nu știu ce-i lipsește să fie depiin...) nu intră în seamă.

A, dar voiam să spun ceva despre **o cîntăreață autentică.**

Este **Viorica Flintașu.**

Alături de celelalte cîntărețe, cu chiar numele generic al florii, ea cîntă autentic și frumos, cum îi place poetului prieten Alexandru Andrițoiu să scrie despre Dumneaei. Dumnealui mai adaugă și cuvîntul, bimilenar cu siguranță: cantabil. Ei bine, într-o lume de zgomote, nu mi se pare greșit să spun, îmi place să afirm un pleonasm spunînd că Viorica Flintașu cîntă chiar cantabil. Asta — o dată. Dar Domnia sa cîntă pe versuri (a nu se citi absolut deloc „texte") atît de șlefuite prin multe succesiuni de generații încît îți imbie comparația cu pietrele polisate din rîul lui Heraclid. De-o pildă, aceste simplități adînci : „Umblă norocu pe lume / Da la mine nu mai vine / La tată casa oprește, / Pe mine mă ocolește...". ori : „De-aș prinde norocu'-odată / L-aș pune-n drum lîngă cheatră / Ca să-l calce carele — Lumea cu picioarele ; / Să-l calce și bun și rău — / Citeodată să-l calc eu !". sau : „Mulțumesc, bade, frumos / De cîtă dragoste-a fost / Că mai multă n-o mai fi / Pîn' la capătul lumii...".

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 2-a

ȚĂRII

În tot ce văd și mă-nconjoară azi :
Din culmi de munți cu tulnice de brazi...
De pe tăpșanul dealului cu vii
Și pînă-n mări de grîne pe cîmpii...

Toți fiii țării-n muncă se animă ;
Largi drumuri către viitor deschid,
Rostind voința noastră, unanimă :
Statornica iubire de Partid !

În toate-avem măsură pentru muncă ;
Brățară vieții — aur sufletesc...
Urcușul îi-va cea mai înaltă stîncă
Și mai presus — drapelul românesc !

Asemeni odei care încunună
Imensa bucurie dintr-un gînd ;
Ori din cuptor oțelul se îndrumă —
Șarpe de flăcări — domolit și blînd...

Asemeni pînzelor scăldate-n soare
Cînd macii luați din fosnitorul grîu,
Împodobesc cămăși de sărbătoare
În rotitoare hore, sîrbe, brîu...

Asemeni cărților deschise
Din care învățăm să știm,
Cum munca dă puteri și vise
Și visu-n faptă-l năzuim...

Al XIII-lea Congres, tovarășl,
Dă României nimburi de poema ;
Noi alegînd pe Ceaușescu iarăși
În funcția Partidului, supremă,

Avem chezas chiar viața-i exemplară,
Înaltul crez de a-mplini destine...
Un roi al hărniciei ; Pace-n țară !
Și fagurii vieții — spre mai bine !

Valeriu Liță-Cosmin

PROIECTUL DE DIRECTIVE ALE CONGRESULUI AL XIII-LEA

DIMENSIUNE A VIITORULUI APROPIAT

Un demers esențial

Se acceptă că viitorul este aproape întotdeauna un prezent posibil. Însă în ce sens și mai ales sub care laturi ale sale, concrete și deci pe cît posibil lipsite de imprevizibil, supuse deci rigorii, cunoașterii și conducerii se manifestă el, acest viitor ? În ce măsură și după care criterii sau pentru care scop poate fi mai lesne observat, studiat și transformat în experiență ce ne anticipează și ne include în același timp, implicîndu-ne din unghiul propriilor noastre cerințe și posibilități ? Cît de aproape sau cît de departe poate fi, îl deducem din care fibră și pe ce undă a sa — acest viitor care poate fi și o obsesie în lumea de azi, nu e așa ? Pentru că istoria, toată cultura, întreaga civilizație, toată economia s-au făurit în răstimpuri cutremurate mereu de ideea și permanența acestui viitor insondabil în momente de cumpănă, derutat și deturnat uneori de la sensurile majore ale existenței, foarte greu și apăsător atunci cînd se transformă într-o conștiință oarbă, a fatalității, sau în cel mai bun caz a unei întîmplări cît de cît salvatoare. Există și o mistică a viitorului tot așa cum poate să existe și o luciditate a sa, e populat pe ceruri și pămînturi diferite, cu speranțe și probabilități de calcul care fac din fiecare oră și clipă a prezentului o piatră de încercare a însuși actului de a fi. În ordinea morală acest viitor aparține tuturor, în ordinea socială el diferă, ține de opțiune, de efort ca și de posibilități, ține de hotărîrea cu care el este și poate fi transformat tot mai mult într-o conștiință de masă. Este cazul cît se poate de exact al României ultimelor două decenii și mai ales al perspectivei următoarelor două cînd prin toate articulațiile și structurile ei economice și sociale se pregătește să facă față viitorului și intră încă de pe acum la confluența celor două milenii. Căci dincolo de semnificațiile și motivările în plan economic și social care se întemeiază pe însăși realitatea noastră concretă, din perspectiva continuității, a asigurării pe mai departe a procesului dezvoltării, prin proiectul de Directive ale apropiatului forum comunist România chiar acest gest de o asemenea largă și cutezătoare importanță întreprinde, la un asemenea orizont și cu asemenea altitudini morale își fixează ea viitorul și propria ei imagine despre sine, cu o forță și o constanță de spirit ce izvorăsc din propria ei istorie, din propria ei experiență. O istorie care în datele ei apropiate circumscrie spațiului celui mai ardent de gîndire și acțiune revoluționară, marcat de Congresul al IX-lea al partidului și de tot ce a însemnat el pentru munca și viața noastră într-un deplin consens politic și social. Din acest unghi, Congresul al XIII-lea consacră și mai puternic evenimentul inițial și-l transformă într-un desăvîrșit act al renașterii și împlinirii naționale. Astfel, într-un răstimp de douăzeci de ani s-au pus temeliile următorilor douăzeci și viziunea asupra sfîrșitului de mileniu atinge altitudinea și rigorile unui demers colectiv esențial.

A. I. Zăinescu

Luminile Congresului

Ce am fost, ce sîntem, ce vom fi : existența fiecărui om, a fiecărei colectivități este marcată de aceste întrebări fundamentale. Numai amintindu-ți de unde ai plecat poți avea măsura exactă a devenirii tale. Privind istoria mai veche a acestei țări vom desluși cu ușurință o continuă frămîntare a evenimentelor care au făcut ca pe teritoriul patriei să bîntuie poate mai multe furtuni decît pe învecinata Mare Neagră. Au fost vremuri în viața provinciilor românești cînd domnitorii se schimbau de cîte două-trei ori pe an, au fost zile cînd se întretăiau mai multe năvăliri simultane și, de parcă pustiirile lor nu erau de ajuns, foametea, molimile și calamitățile de tot soiul veneau să întregească stampa medievală a prăpădului. Și atunci, pe fluxul apelor și al doinei tămăduitoare, începeau bejeniile românilor de la un capăt la altul al țării, nicidecum în afară. Astfel, s-au întemeiat sate de ardeleni în Dobrogea, de moldoveni în Oltenia, de munteni în Transilvania ș.a.m.d. Istoria e plină de alte asemenea întîmplări dramatice, iar dacă adunăm anii de siguranță și pace trainică de-abia dacă facem o viață de om tînăr. Asta, ca să nu mai vorbim de tragediile propriu-zise, de apele inroșite de sînge, de soarta cumplită, brîncovenească am zice, a atîtor iubitori de țară care prin jertfa lor au luminat drumul națiunii spre viitor.

Așadar, ce a adus nou socialismul în această țară a atîtor patimi ? Fără a vorbi despre uriașele prefaceri înregistrate în toate domeniile vieții noastre, consider că o dimensiune cu valoare excepțională o reprezintă siguranța zilei de mîine, respectul față de om și familia sa, ocrotirea vieții ca viață. Iată că ceea ce nu reușeam înainte să plănuim de la un an la altul, de la o zi la alta, întrucît edificiile se surpau peste noapte, izbutim să facem astăzi în perspectiva deceniilor și a veacurilor. Iar asta n-ar fi posibil fără garanțiile liniștii creatoare și fără triumful patriotismului total. De-abia acum, în epoca noastră, a biruit gîndul unui cărturar iubitor de țară, care scria, în urmă cu aproape un secol: „Primul pas de politică solidă este deșteptarea limbii și a conștiinței istorice în popor". Formulat în condițiile complexe ale lumii contemporane, ale viziunii noastre științifice despre educație și cultură, despre societate și umanitate, acesta este de fapt unul dintre postulatele vitale ale politicii românești, mai cu seamă după Congresul al IX-lea al partidului. Au trecut aproape douăzeci de ani de atunci. Avem motive temeinice să afirmăm că aceasta e perioada de cea mai mare stabilitate în existența multimilenară a țării. Firește, numai prin ea însăși conștiința istorică nu e suficientă pentru asigurarea evoluției sociale. Forța ei se cere întreținută și amplificată, asociată cu dinamica promovării noului, optimizată de complexul mecanism al legităților evoluției. Într-un cuvînt, din conștiință istorică trebuie să facem o conștiință revoluționară.

Am dinaintea ochilor, aidoma multor creatori, tineri sau virstnici, un document care indică exact poziția noastră pe harta istorică a lumii viitoare : Directivele Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000. Încă din titulatura sa acest program degajă o putere extraordinară : aceea de a gîndi destinul patriei tale, nestingherit, pînă la sfîrșitul veacului și al mileniului. Pe scara de marmură ce urcă spre Arcul de Triumf al viitorului acest program este numai o treaptă, dar o treaptă esențială. Și ne-am obișnuit, de la congresele anterioare, ca tot ce s-a plănuit să prindă viață. Frumoasă e calea de la utopie la vis și de la vis la realitate ; ceea ce multora le părea a fi o utopie, în 1945, treptat a devenit vis și din vis faptă palpabilă. Ne-am găsit făgașul cel bun și îl vom urma întocmai. Directivele apropiatului Congres sînt istorice nu numai pentru că vor rămîne în istorie, ci și pentru faptul că materialul lor de lucru este însăși istoria, pe care o modelează și o planifică, pe coordonatele unor strategii cum nu a mai cunoscut poporul acesta niciodată, determinînd-o să umple tiparele timpului și spațiului nostru național. Știm prea bine că în spatele fiecărui titlu de capitol, în spatele fiecărui cuvînt, al fiecărei litere chiar, se află miliarde și miliarde de ore de muncă asiduă, care va veni în curînd, pen-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 2-a

CĂRȚILE UNEI EPOCI

Jocul paradoxelor

Nu mai e un secret pentru nimeni că ignorînd net habitudinile curente după care numărătoarea începe cu unu și povestea cu începutul, Paul Anghel și-a publicat în răspăr cărțile ciclului **Zăpezile** iar neconformismul său a stîrnit comentarii disproporționate.

Dintre supozițiile diverse cea care i-a atribuit ca metodă de lucru principiul „finis est causa causarum" își găsea chiar în cîmpul romanului un plus de suport în analogia strînsă pe care autorul însuși o făcuse între război și seismul tectonic. Prelungind-o, apare lămurit că și într-un caz și în celălalt ravagiile potențează încă mai concludent gradul de ruptură de la epicentru, drept care, fără preliminarii, autorul s-a aruncat în plin conflict armat iar „rafalele" au fost volumele 5, 3, 6, adică Rahova, Grivița, Plevna sau Prețul libertății, cum anticipase încă din 1968.

Ne aflăm, acum, la ani buni de atunci, liniile tăiate sinuos au prins definitiv „capul de expresie" al neatîrnării în formula inedită propusă de scriitor dar nu mai puțin pliabilă pe mulajul istoric și poate e momentul să mai amintim ce s-a amîntit, priza de istoric a scriitorului, deși într-un demers de atare anvergură, bătaia istoricului și întinsă e, și scurtă. De ajuns să ne oprim într-una din răscruci, raportul istorie-ins, pe care îl pune în colocviu romanul cu sublinierea autonomiei, intrînsanței cu care mărșăluiește prima prin lume cerînd loc să treacă societatea și lipsindu-se, oricînd de individ („decizia persoanei este total desființată" notează franc, Duner). Or, istoricul tocmai de aici îi extrage misia, și obiectivitatea. De aici prin iradianță matca colectoare în care existenții din **Zăpezi** s-au lăsat cuprinși conștient sau numai ca obiecte ale hazardului neavînd altcum face decît să-și depună prezentul chiar dacă lucrul nu s-a văzut sau n-a contat (Slăniceanu, soldatul Puiu, Ignatiev etc., etc.). În consecință, istoricul poate rezuma oarecum senin războiul din planul imperativelor contextuale care îi ajunge, scriitorul nicidecum, el fiind tentat mai degrabă să submineze pledoaria uscată de la bara istoriei, relativizîndu-i prescripția, prin scormonirea resorturilor celor mai sensibile, pînă la interiorul obscur, anarhic, al individului. Asta ar însemna deja mult dincolo de generalitatea global asimilată în cunoștința publică aceea că 77 a cioc-

Mihaela Ciobanu

Continuare în pag. a 11-a

REPERE DE LITERATURĂ CONTEMPORANĂ

Cuvîntul, patria adevărului

Pe cît de prolific, pe atît de complex, de polivalent în manifestările sale, Dumitru Radu Popescu personifică decis **scriitorul-total.** Romancier, dramaturg, eseist, nuvelist, poet, el tinde spre o formulă sintetică, refuzată speciilor ori chiar genurilor clasice. Romancierul „teatralizează", dînd epicului o structură dramatică, eseistul își dispune argumentele epic, ca într-o povestire care s-ar termina în cele din urmă cu ajutorul cititorului, în timp ce dramaturgul e însoțit insistent de umbra lungă a eseistului obsedat de dilema morală. Această concomitență a ipostazelor, alianța, dar și conflictul dintre ele îl disting imediat pe autor, fiind în același timp semnul forței și al vulnerabilității lui. E greu de știut și acum, după o carieră literară care depășește trei decenii unde trebuie căutat **adevăratul** D.R. Popescu. În nuvelă, în roman, în dramă, nivelul performanței îi este la fel de familiar, de accesibil. Încercînd o sistematizare, un scurt inventar al semnelor particulare ale creatorului, ajungem la un număr relativ restrîns de obsesii. Prima, și cea esențială, este **adevărul,** mai bine spus **căutarea adevărului.** Într-un eseu din volumul **Virgule,** D.R. Popescu mărturisea de altfel că „scriitorul locuiește într-un burg numit cuvînt și în lumea dintre cei doi poli adevărul este patria sa". Ca un ecou prelung, venit din spațiul ficțiunii, protagonistul unuia dintre marile sale ro-

Ioan Adam

Continuare în pag. a 10-a

CRONICA LITERARĂ

AUGUSTIN BUZURA: «Refugii»

Augustin Buzura s-a specializat într-un melodramatism sumbru, tenebros, sprijinit pe figuri umane tarate, precare moral. Proza lui nu numai că respiră atmosfera de spital, dar în **Refugii** are spitalul ca loc de predilecție. **Refugiile** se deschid cu o scenă tulbure în care femei diforme, dizgrațioase, repulsive strinse într-un pavilion medical apar și dispar fantomatic din raza privirii eroinei și a naratorului, scenă care se constituie în emblema cărții. Ioana Olaru nimerește într-un spital la începutul **Refugiilor** și nu-l poate părăsi nici după patru sute șaizeci de pagini. Autorul folosește salvatoarea formulă a planurilor temporale diferite și alternante, care suplinește în cazul multor prozatori de azi, reala vocație epică. Dispuse însă coerent, faptele, materia epică și psihologică a cărții, oferă un subiect dintre cele mai banale. Doi absolvenți de facultate, tineri și proaspăt căsătoriți sînt obligați de repartizare să se despartă : Justin Olaru ajunge profesor de muzică într-un sat, Măgura, iar Ioana Olaru, traducătoare în secția documentară a unei mari întreprinderi condusă de Rafiroiu. Distanța mănîncă sentimentele celor doi tineri : Justin devine din ce în ce mai gelos și participînd la chefurile notabilităților comunale se rătăzdă. Gelozia lui o îndepărtează pe fată. Se produce ruptura. Ioana Olaru este singură și hărțuită de bărbați, prietena ei Victoria îi dă sfaturi practice, iar șeful Rafiroiu vrea s-o întrebuințeze ca „animatoare" atunci cînd are inspecții masculine de la minister. Dintr-o asemenea inițiativă apare relația Ioanei cu Anton Crișan, care eșuează repede, fie pentru că sentimentele reciproce sînt slabe, fie pentru că Ioana are o infirmitate sufletească. Justin, coabitînd la Măgura cu fata popii, continuă s-o caute pe Ioana la uzină ori acasă, fără a reuși s-o mai recîștige. Din legătura cu Anton Crișan, Ioana Olaru încearcă să lasă printr-o alta cu Sabin, arhitect ratat, care-i dă o întîlnire în afara orașului, la un motel, de unde Ioana ajunge la spital (după ce este urmărită necruțător pe cîmp de o mașină cu faruri aprinse) serios traumatizată. Redus la segmentele sale esențiale, subiectul își vădește lipsa totală de originalitate. **Refugii** este o versiune nouă a vechii povești melodramatice cu fata inocentă, care asediată de un mediu ostil și mai ales de bărbați fără scrupule, decade. Recunoaștem prefabricatele speciei, doza de senzațional care o întovărășește. Eroina este întotdeauna imaculată, întotdeauna victimă, întotdeauna neajutorată. Nu lipsesc figurile de crasă imoralitate sau figurile morbide care ilustrează tipul de melodramă cu fete inocente și terfelite de viață. Directorul întreprinderii, Rafiroiu, este un asemenea personaj pragmatic și imoral, cauză principală, în **Refugii**, a decăderii Ioanei. Cît despre înclinația spre senzațional și violență, spre morbiditate este suficient să trimitem la începutul romanului, cu scenele de spaimă de la motel, inspirate parcă de Hitchcock, cărora le urmează urmărirea cu mașina pe cîmp, violențele confuze după accidentarea eroinei, imaginile dezolante și oribile ale salonului de spital. Toate acestea ne indică în **Refugii** literatura lipsei de invenție, literatura efectelor tari.

Cele trei direcții în care tinde să ne cointereseze ca cititori autorul sînt : viața la țară dusă de profesorul de muzică Justin Olaru, viața la oraș a absolventei de engleză Ioana Olaru, fata neajutorată, și viața inginerului de mină Helgomar, prietenul Victoriei Oprea, la care este găzduită Ioana, fir epic. Romanul își propune să ne înfățișeze medii, conflicte, drame, personaje, toate acestea urmînd a fi susținute prin substanța, motivația, autenticitatea lor. Ar urma cu alte cuvinte ca minusul de invenție să fie suplinit de unul de intuiție și observare a realului. Procedeul este cel al acumulării egale, repetitive. Atît viața satului, cît și cea a orașului legată de Ioana sau cea legată de Helgomar sînt prezentate prin adiționări de fapte, așezate unele lîngă altele, unele după altele în cantități cît mai mari, fără o gradație și un vizibil punct terminus. Viața satului se compune în romanul **Refugii** din relatarea isprăvilor grupului de notabilități locale : primar, milițian, preot, învățători, profesori, care sînt aceleași de-a lungul întregii cărți și se pot rezuma la cuvintele beție continuă. (Semnalăm că același unghi caricatural îl avea Mihail Sadoveanu cînd vorbea despre lumea satească în **Crișma lui Moș Precu**, ținta lui fiind alta decît cea a imitatorului său de astăzi, Augustin Buzura). Atras în virtejul acestor bețivani agresivi, Justin Olaru, fire slabă, este firesc să naufragieze și să intre în mrejele frumuseților locale. Nu sînt alte fapte, ci mereu aceleași într-o ediție nouă, cu nimic deosebită de prima. Cîmpul realității nu mai este observat propriu-zis, investigat, ci redus la o imagine repetată excesiv, paroxistic. Viața orașului este ca și cea a satului, reductibilă la cîteva situații care se repetă, monoton și paroxistic. Ioana este supusă agresiunilor, iar agresiunile provin din mentalitatea de consum a oamenilor care o înconjoară, mobilizați, după comentariile unui personaj, doar de stomac și sex. Dacă eliminăm decorul și costumația, ca și numele personajelor, din cele de la oraș și cele de la țară putem face o grupare comună minată de aceleași instincte și mobiluri. Diferența este doar de toponimie și de onomastică, pentru că umanitatea de la Măgura este totuna cu cea de la Riul Doamnei. Ochiul prozatorului, imobil, nu descoperă realitatea ci proiectează asupra ei desenul său unic. Realismul cărții este de aceea foarte relativ. Fiind un realism de eșantioane al notelor pitorești și picante, și nu unul de adîncime. Cartea se evidențiază prin colecționarea limbajului șmecheresc, golănesc, periferic, prin citate din „folclorul lumpen", care au rostul de a gîra realismul și autenticitatea cărții. Oricît de invioratoare ele nu pot însă înlătura monotonia privirii, lipsa ei de prospețime, în fond imaginea premeditată a realității, lipsită de noutatea autenticității. Exhibarea limbajului de periferie, a teribilismelor de expresie, vădit mai noi, nu țin locul examenului mai adînc al realității și mai ales al universului omenesc, foarte sărac la Augustin Buzura. Mai interesant sub planul execuției este grupul de notabilități sătești care o țin tot într-un chef, dar și aici stăruie umbra altor înaintași, unii recenți, cum este D. R. Popescu cu chefliii din **Dor**. Atrag atenția apoi personajele rurale cu spoiala de cultură care le face rizibile, dar și aici se poate cita un model evident în Teodor Mazilu. Pe scurt, romanul lui Augustin Buzura suferă de insuficiență creatoare, căreia i se adaugă și pretențiile de roman intelectual. **Refugii** nu are personaje decît în chip formal și strict exterior. Ele sînt deosebite doar prin nume și prin cîteva ticuri, constituind în realitate un singur personaj cu sarcini romanești diverse. Fie că se numește Tatiana, fie că se numește Andra, fie că se numește Victoria, întîlnim aceeași conduită, aceeași mentalitate, același limbaj. Mai mult decît atît, personajele, indiferent care le este locul în trama cărții au aceleași habitudini de gîndire și de expresie. Lumea personajelor lui Augustin Buzura este de aceea extrem de monotonă și deloc memorabilă. Tușele groase încearcă o separare schematică a pozitivilor și negativilor. Niciunul din personajele din **Refugii** nu iese din carte pentru a face concurență stării civile, ceea ce este important, pentru că densitatea și proeminența personajelor impune de fapt o carte și viziunea ei. În **Refugii** personajele sînt simpli funcționari ai necesităților românești, marionete vizibile ale voinței auctoriale, ceea ce în loc de a le spori interesul îl scade. Deoblicei într-o carte există un singur rezoneur, un personaj prin care autorul își permite să-și insereze părerea între a personajelor, cu care nu vrea să se confunde. Dată fiind situația din **Refugii**, toate personajele, ca roboți ai autorului, sînt capabile de a prelua această funcție. Dacă vom pune cap la cap discursurile celor mai multe personaje locvace din **Refugii**, vom obține un discurs unic, unitar, fără diferențe de atitudine, de exprimare, de optică. Dacă am fi notat cu Augustin Buzura 1, Augustin Buzura 2, Augustin Buzura 3, și așa mai departe, personajele din **Refugii**, autorul ar fi oferit o imagine mai corectă asupra tipului de roman pe care-l scrie, deoarece simularea tipului de roman tradițional cu personaje abia încurcă lucrurile.

Refugii începe cu o drăcuială, care se repetă de cîteva ori în primele pagini. Aceasta este tonul, iar muzica romanului o confirmă. Dacă s-ar face o analiză a cuvintelor cheie din acest roman și chiar și din celelalte romane ale lui Augustin Buzura, cuvintele „cretin", „tîmpit", „idiot" s-ar afla la loc de frunte. Toate aceste personaje văd existența în chip darwinian, ca o cavernă cu monștri, și țin s-o spună cu vorbe apăsate și crude. Nici Victoria Oprea, personaj mai curat din anume puncte de vedere, nu scapă de limbajul și viziunea grosieră. Desigur poate fi și o chestiune de gust, dar nu este numai de gust.

M. Ungheanu

ION GHEORGHE: «Joaca jocului»

„Joaca jocului" (Ed. Cartea Românească, 1984) de Ion Gheorghe repetă, în punctele esențiale, experiența mai veche a „Zoosophiei" însă o „zoosophie" care vine după marile reconstituiri autohtoniste aplicate pe o substanță arhaică și pe un moment cronologic culturalicește fără virstă. Dacă poezia nu ar fi trecut prin „Dacia Feniks", prin „Noimele" și prin „Scripturile" e sigur că acum „Joaca jocului" nu s-ar fi înfățișat așa cum este.

O asemenea curiozitate estetică, pe care e recomandabil să o înțelegem ca un produs baroc, vine așadar în urmarea unor experiențe intelectualicește decisive unde poetul a trebuit să pună o imaginație incordată ca un arc de oțel și să trezească, de asemenea, și capacitățile lui vaticinare pe care le și cultivă într-un chip nu lipsit de pitoresc. A extrage din misterioase relicve preistorice nu doar o mitologie ci și o civilizație în toată puterea cuvîntului, a deduce prin ingenioase răsuciri de oglinzi o istorie incifrată în monede sînt, într-adevăr, niște cu totul complicate operațiuni care ar fi putut, prin concentrarea minții, să închidă pe poet într-o inanalizabilă mulțenie ori într-o elocință desfăcută de rațiune, înaptă de a se exprima inteligibil. Cu toate acestea, liricul nu a ajuns acolo deși s-ar putea zice că el a văzut, în felul lui, ceea ce trebuia să vadă. Cea mai de seamă însușire a lirismului e, la Ion Gheorghe, aceea a regenerării, poetul are despre creația lui o perspectivă, ca să zic așa, palingenetică, făcînd ori de cîte ori este de trebuință cîte un rezumat care și modifică în realitate considerabil suprafața liriei. „Joaca jocului" este, ca și „Zoosophia", antiteza lui, momentul de repaos creator, o recapitulare întreprinsă în toate planurile, de la stil și pînă la metafizică.

Această clipă care e a libertății creației, sustrasă necesității verificării doctrinare, e, din toate punctele de vedere, o euforie a poetizării. Mintea a scăpat de metodologie și eliberează energetismul primigen, materia fără formă, gîndul fără înfățișare, cuvintele fără gramatică : a crea însemnează acum a reconstitui un impuls geneziac. Din artificializarea voluntară a „Scripturilor" și a „Daciei Feniks", atît de abstruză încît poetul o simțise și era impins să explice cum a procedat, nu a mai rămas decît efectul intelectual, soluția teoretică, stratul mitului imaginar. „Joaca jocului" este o creație reușită din doctrină însă fără doctrină manifestă.

Prin raport la „Scripturile" și la „Dacia Feniks" e aci încă un element esențial nu inedit ci încă o dată accentuat : poetul a recîștigat ideea creației fără identitate, imaginîndu-se, ca anonimul poporan, un generator de mituri și nu doar un interpret al lor. A revela pe o cale intelectivă ori prin ingenioase metode o lume care zăcea acoperită de enigme, așa cum o făcuse în „Scripturile", însemnează a vedea în poet un agent al revelației și nimic mai mult; ceea ce dezvelea el, cu ochiul și cu ochiul, era cel puțin în principiu, o realitate ignorată, de felul civilizațiilor pierdute. Acest arheologism a dispărut acum, inlocuit de creație. Oricîce „repaos" de felul acesta e un triumf al creației și rotind, cu toate acestea, de o lungă serie de experiențe consumate. În acest anonimat orgolios stă și gîndul poeziei de începătură, a momentului care presimte serii noi : nu un descălecat fără preistorie, făptuit pe neant ci o schiță de sinteză.

„Joaca jocului" repetă, într-adevăr, multe din datele teoretice care se prevedeau pînă acum. Poetul se mișcă intelectualicește în trei dimensiuni etnologice și voiește a le topi în ideea că arhaicul local ar fi fost o compoziție unde întrseră, cine știe cum, toate acestea. El e de aceea „asiat" (într-o linie care a reținut din indieni și din chinezi destule), „grec pitagoreic" și „trac", închipuind, așa cum făcuse în „Cultul Zburătorului", substanța originară a culturii autohtone. În această retortă, pe care el a înfierbîntat-o mai ales în „Scripturile" sfărîmîndu-se a reconstitui pînă și o limbă originară, s-ar ascunde un compus ireductibil care se întrupează istoriceșe prin indivizi însă care nu pierde, odată cu decăderea provizorie în timp, spiritul specific. Poetul ar voi să zică, și cîteodată o și demonstrează poetizînd, că originarul e depus în indivizii istorici și îi activizează ; ancestralul lucrează în temporalitate, aceasta este ideea.

„Joaca jocului" este proba acestei intuiții care nu se află departe de adevăr mai ales că prin straturile încurcate ale limbii, unde pătrund fiorii virstelor culturale revolute, demonstrația se poate face. Nu întîmplător, poetul pare a vorbi nu o dată etimologic, precum latiniștii, însă nu în latinească reconstituită prin română ci într-un idiom inanalizabil, poetic prin mister : „Zici că Iglesia / Este cu egie sau agvile / Un lăcaș de toată gresia / Cu astfel de gadine. / Ca un baroc, el cultivă lirismul cu ecouri, desfășurînd un limbaj de invenție spre a intruchipa enigme : „Pe movila retezată / zată / Nu lăsa să urci cu fată / fată / Nici nu da / uda / Cu mulieri / ieri / Că te-or lepăda / da". În chip de „logosfiu", poetul scoate din cuvinte o lume care nu poate trăi sub regimul clipei însă care ar fi putut, dacă originarul s-ar fi consolidat în alt fel, să existe : „Nu-i timp / Zu / Din ziuă / Tîrziuă ? / Ai intîrziat / Bătut / Și-ai intîrziat / Fată / / Sînt apostat / De la Seschimbă / Căci de le Rămîne / Mai eram pe mine / și pe mai Apoi / Făptură / Făpturoi / Zum-zumuitură / De nu / Bine fiu / Logosfiu / Ana am fost și fiu". Ceea ce este, în „Joaca jocului", extrem de dinar e sentimentul eroziei limbajului, extazul înaintea limbilor posibile. Peste tot, poetul pare că este vorbit de limbaj și nu stăpîn asupra acestuia ; el lasă inițiativa cuvintelor nu în ideea avangardistă de a-l reduce la neant ci cu simțămîntul că reface, prin condiția lui anonimă, materia inițială. Nimic nu indică în această supunere a eului față de cuvinte o cît de sumară dramă, liricul face parte din categoria marilor fericiți pentru care libertatea limbii însemnează eliberarea ființei depuse în aceasta. Indiferența față de retorică este, de aceea, în „Joaca jocului" deplină, și Ion Gheorghe nu se tulbură cînd trece repede de la o schiță de descintec straniu („În movila / Stîlpului — / De odihna și de milă / Trupului / Țap: de lut / Iezi de pămînt / Care de-o ureche siut / Care de picioare frînt") la o mică incantație cu sintaxa barbară, ca în folclor („Că ne-a somnul aromit") și apoi în proza cea mai pedestră („De s-a furișat necunoscut / În mărul auriit"). „Joaca jocului" e, prin urmare, și o conjunșie de stiluri fără necesitatea unui canon ; cînd nu face doctrină, poetul lasă cele mai irreconciliabile elemente să se întîlnească, scoțînd efecte fără voința de a scoate efect. În acest lirism de lexicon unde toate umbrele sînt prezentate fie și cu cîte o vocaliză, poetul a reținut mai întîi mult din folclor în ideea că originarul a putut găsi acolo mediul conservator cel mai propice. „Stîlp cu brad", „Ale negre" (o extraordinară lirică a negativului, văzut poporan), enigmaticii „Juni înțăpiți", strania „Cal-arsa", vin dintr-o adîncă memorie inanalizabilă și de aceea imperisabilă. Un „Sărut bătrîn", cu muzici ciobănești, e dintre toate producția cea mai rezistentă și, am impresia, între puținele care seamănă cu spiritualismul bizantin din „Zoosophia" : „La Mamă Bătrînă / Despletită / Stăpînă / Peste simburii de chitră / Venuși, Doamne / Om bătrîn / Între toamne / Ce se pun / Și-ntre veri / Ce se ridică / Tot prin codrii cei de meri / Și merei la o adică / Sărutați / Pe frunte / Și cu oile le lași / De la munte / Din Sărutul cel Bătrîn / E părerea că părutul / Nu stă bun / Tot a ploaie / Și-a ninsoare / De se taie / Celui Soare". Însă pe lîngă acest folclor paralel, poetul a inventat și o lirică reconstituită care se întîlnesc în unele puncte cu soluții pe care le-au mai găsit și alții ; în materia lui originară, combinînd metafizica arhaicului și sonoritățile poporane stătea închisă o întreagă **ipoteză poetică românească** pe care lirismul de azi o deslușește în chip colectiv. Un aoi de simultaneism imagist fusese cultivat și de Nichita Stănescu: „Mă, el, ne el / Al meu ne mine / În orice fel / Orice e bine". Enigmistica nichitiană e și aici : „De ce vine El cu păunul / Pe umăr ? / Să ne-arate că e Unul / Cel fără de număr ? / De ce stă El fără de număr / În singur Unul ? / Că-i strălucește pe umăr / Cerul tot instelat ca păunul". Nimic dintre acestea nu a venit pe canal cult : acest lirism era virtual în creația poporană, în ingeniul limbii, și poetul nu a făcut decît să-l dezlege, creînd o poezie inatestabilă ca folclor, însă la fel de ingenios plăsmuită precum era de „istorică" muzicalitatea epică a lui Sadoveanu.

Artur Silvestri

BREVIAR

■ **RIGOAREA SPIRITULUI CRITIC** este trăsătura ce definește în chip lăudanil și de data aceasta o bună parte a textelor de critică și istorie literară publicate în revista băcăuană „Ateneu" (sept. a.c.). Edificatoare, între altele, sînt articole precum cele semnate de Constantin Călin (**Elanul productiv**), Vlad Sorianu (**Mihail Sadoveanu**), George Genoiu (**Dramaturgia lui Paul Everac**), Cristian Livescu (**Eminescu. Dialectica stilului**). Atrage în chip deosebit atenția modul obiectiv și pătrunzător în care Cristian Livescu amendează exaltările mirobolant-fastidioase ce viciază îndeajuns de grav perspectiva estetică și tonul exprimării, în genere, din naiv-îndrăznețul demers interpretativ **Eminescu. Dialectica stilului** de Theohar Codreanu. „A-i refuza poetului orice intuiție preeinsteniană, cum se mai întîmplă și azi, în numele unei înguste fidelități față de G. Călinescu — conchide impetuos, cu dicțiri amenințătoare în priviri, Th. Codreanu — înseamnă a-l deservi pe Eminescu, înseamnă a deservi cultura națională, în sensul că faima universală a poeților depinde în mare măsură de ideile pe care le vehiculează criticii». Înspăimîntătoare somație pentru întreaga noastră cruciș !" Chiar așa ? Ce ne facem ?

■ **DESEN '84.** Sub această titulatură, un impresionant număr de foarte tineri plasticieni fac o veritabilă demonstrație de cutezanță și bun gust în cadrul expoziției recent deschisă la Galeria Eforie din Capitală. Iată și cîteva din numele care se rețin în chip deosebit : Doina Adam, Mirela Buciu Isăilă, Peter Csechi, Ana Golici, Mihaela Isac Crișan, Daniela Wanda Maiorescu, Dan Mihălțeanu, Tudor Nicolae, Cristian Paraschiv, Dan Stanciu, Dodi Teodorescu Romanați, Iosif Varga. Din acuta tabletă semnată de Magda Cârneci, inserată în catalogul expoziției, spicuim acest semnificativ pasaj : „Tinerii artiști nu refuză peisajul, în baza tradiției picturale românești moștenite, sau în baza experimentelor pe care acesta le îngăduie ; ei îl practică de o manieră sau alta, dar întotdeauna cu exigența adecvării la sinele lor individual și cu observarea, aproape inconștientă, a unor date perene ale echilibratei mătci stilistice autohtone."

■ **ALBA-IULIA** se intitulează suplimentul de cultură, artă și literatură apărut sub auspiciile revistei „Tribuna". O inițiativă demnă de toată lauda, menită a releva și pe această cale valorile creatoare ale străvechii vetre de cultură și de înălțător elan patriotic care este Alba-Iulia. Sumarul suplimentului, bogat și dens, îndreptățește din plin încrederea în șansa de afirmare a tinerilor condeieri de pe aceste meleaguri.

■ **UN DEBUT POETIC RECENT** este cel marcat de volumul **Fericit precum mirele** de Nicolae Sava, apărut la Editura Junimea. Membru de marcă al remarcabilei „grupări" poetice din zona Tîrgu-Neamțului (alături de Daniel Corbu, Aurel Dumitrașcu și Adrian Aluigheorghe), Nicolae Sava propune o carte de poeme semnificative pentru distincta sa personalitate creatoare. Dorind să relevăm sinceritatea dură și tandră a poemelor lui Nicolae Sava, cităm această scurtă „inspirație" ce încheie sumarul cărții : „Ce accident mi s-a întîmplat domnule ce accident s-a rupt o rază de soare în mine (intrase așa din întîmplare ca o sabie scăpată din mînă iar stăpînul ei cînd vruse s-o scoată s-a îndoit puțin de sinceritatea mea și a rupt-o)".

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«EROISMUL» MELANCOLIEI

Alergînd *) se intitulează al cincilea volum de versuri al lui Titus Vijeu. Poetul, spuneam cu o ocazie trecută, este un sentimental livresc pentru care conștiința *convenției literare* — fiind suficient de pronunțată — înlocuiește spectaculos planul strict senzorial. Rafinat, cultivat, dotat cu un simț ludic provenit din gustul relativizării, autorul *Panateneelor* e un „suflet visător" închis între pereții bibliotecii. Nimic mai „vesel" decît acest lucru, ținînd și el de recuzita literară, declarat retoric ca un eveniment greu de uitat : sensibilitatea nu e deloc în pericol să-și piardă prospețimea. Universul livresc este cel puțin tot atît de darnic în senzații, imagini, figuri, întîmplări și ceremonii fals-romantice, inspiră tot atît de multă vitalitate ca și natura. În acest sens trebuie citit și titlul noii culegeri : dezinvolt dar și galant, vitalist dar și nostalgic, blînd dar și tăios, folosind deopotrivă arma subtilă a ironiei și rusul zgomotos, scenic, Titus Vijeu rămîne totuși încununat de un insolit „eroism" chiar și în nostalgie. O dinamică „represivă" alături de predispoziția pentru imaginate victorii ale spiritului insoțesc în permanență *melancolia* (melanholia ?), adică tocmai starea tutelară a sentimentalului cu deliberare rătăcit în labirintul cărții. Titus Vijeu îmbracă acum masca alergătorului în cursa nesfîrșită a melancoliei.

Ca și altădată, sentimentul își aliază în *Alergînd* grăuntele de luciditate prin care irumpe ironia. Dar univocul liric din *Simbătă seara unui deceniu* (1979) se tranformă aici într-o plurivalență sui-generis. Baladist și în aceeași măsură ironizînd lucrurile „dulci" exaltate, Titus Vijeu preschimbă ambiguitatea lirică în evanescență. Pentru a exista — pentru a exista ca fior *vital* — melancolia, moralizează poetul, trebuie să fie o energie risipită. Pierderea nu e, metaforic vorbind, decît un cîștig în luciditate — în luciditatea candidă a jocului. Prin el, sau prin amintirea lui, sufletul se descarcă de ambiție și vanitate, orgoliul își anulează funcția. Totul „sună" acum ca o eliberare : atingerea evanescenței s-a produs, ființa poetului se pierde în lucruri (în lucruri *livrești*). Ici-colo „povara sumară" a inefabilului vine să puncteze tocmai această „întîmplare" : „Adolescent corupt de minunea literaturii / cea mai frumoasă priveliște am trăit-o / în pagina romanticilor germani / (Der Abenddämmersschein) / Amurgul purtîndu-și lumina / peste cetăți vinovate. / Și eu inspăimîntat de frumusețea elaborată / a acelui crepuscul... / Eliberat de osînda acestui blestem / de a privi lumea ca în cărți, astăzi știu / de ce clădirea bibliotecii centrale / se-apleacă sub povara sumară / a unui bob de rouă prăvălit / pe acoperișuri". (*Lumina amurgului*). Desigur, tipul acesta de poezie nu ar fi de înțeles în afara moralei pe care o conține. A face morală prin actul liric ? Iată o întrebare cu un răspuns atît de previzibil negativ, încît nici nu suportă discuție. Totuși, în această *stare* rezidă farmecul poeziei scrise de Titus Vijeu și în general al liricii care judecă natural un aranjament livresc. Morala poetului este jocul, în sensul înalt de deconspirare a unei atitudini și înclinații specifice : „Chezășie a vieții noastre stă jocul. / Nici un cuvînt împotriva sa, patimei dulci." Jocul — o *patimă dulce*, iată o figură poetică suo care citim fără îndoială o nonșalanță tipică spiritelor relativiste, înșilor care aștern lumina sclipitoare a inteligenței deasupra pestrițului amurg, plin de toate efuziunile sentimentale. Înainte de orice, poezia lui Titus Vijeu respiră prin toți porii ei inteligență. E un spectacol, în sensul că, încordat, spiritul își permite un ceremonial abstract-gratuit, cu timbru vag arhaic, inutil și mai ales himeric (*O precizare, Armura blindă a realității, Despre un prieten comun, numit Hucklebery Finn* sau *Printr-o vale cu citrice*, poeme diferite ca temă și chiar ca realizare stilistică, totuși foarte apropiate prin tensiunile spirituale create.

Carte de maturitate, *Alergînd* este frumoasa demonstrație a unei conștiințe literare parcurgînd aventura propriei inteligențe.

Costin Tuchilă

*) *Titus Vijeu : „Alergînd", Editura „Eminescu" 1983.*

Luminile Congresului

Urmare din pag. 1

tru că altfel nu se poate. Fie că sîntem muncitori sau țărani, creatori de frumos sau constructori, cercetători științifici sau ostași, directivele ne privesc pe toți, în egală măsură, deoarece componentele lor sînt inseparabile și opera de edificare a României noi este o operă colectivă. Un frumos poem despre pîine, de pildă, reprezintă însăși pîinea cu care poetul participă la cina poporului său, la fel cum pîinea propriu-zisă, făurită de țărani, poate fi un poem în toată puterea fierbinte a cuvîntului. Un marș entuziast creat de un compozitor poate înflăcăra inimile în așa măsură încît pasa hotarelor să fie neclintită, de o mie de ori mai viguroasă. În ceea ce ne privește pe noi, creatorii, o frază lapidară, dar plină de gravitate, ne onorează și pe mai departe cu încrederea partidului. Căci, se spune în Directive : „Se vor crea în continuare condiții pentru dezvoltarea culturii și artei socialiste, pentru înflorirea întregii vieți spirituale a poporului, se va intensifica activitatea de formare a oamenilor muncii în spiritul înaltului umanism al societății noastre, al principiilor eticii și echității socialiste". E nevoie, prin urmare, de o cultură națională cu tot mai sporite valențe estetice și umaniste, care să se pună cu adevărat în slujba poporului. Este un adevăr incontestabil că partidul s-a ținut de cuvînt, întotdeauna. Și pentru a ne da seama de uriașa lui probitate nu e nevoie să-i privim istoria de peste șase decenii, ci numai ultima perioadă, de la Congresul precedent pînă astăzi. Practic, din 1979 încoace, s-au înfăptuit în domeniul culturii lucruri de o importanță excepțională. N-aș vrea să insist asupra bazei materiale, a descătușării de energii pe care o reprezintă „Cîntarea României" sau a creațiilor noi, pentru că ele sînt bine cunoscute și formează subiectele altor studii și articole. Mă preocupă în schimb o problemă peste care unii detractori din afară, făcîndu-se pur și simplu de rîsul lumii, sînt dispuși să o treacă cu vederea : valorificarea moștenirii culturale. În cei cinci ani petrecuți de la Congresul al XII-lea, mulțumită politicii de o reală noblețe a partidului nostru, au fost redate în circuitul național de valori lucrări fundamentale, la care generațiile anterioare abia îndrăzneau să viseze. Puffind semnătura unor iluștri cărturari-patrioți, cum au fost Nicolae Bălcescu, B. P. Hasdeu, N. Iorga, G. Călinescu, Vasile Pârvan, Lucian Blaga, aceste opere consfințesc prin retipărirea lor (unele, ca să fim sinceri, nici nu fuseseră publicate de regimurile anterioare), politica democratică, suflul de epopee națională ce caracterizează activitatea partidului nostru. Un partid care alocă fonduri uriașe pentru o construcție precum Canalul Dunăre-Marea Neagră, dar își face vreme în aceeași perioadă pentru a publica „Scrierile din exil" ale lui Nicolae Bălcescu, „Cuvente den Bătrîni" de B. P. Hasdeu, sau marea culegere de „Poesii populare" a lui G. Dem. Teodorescu — un asemenea partid merită stima tuturor. În diadema de pietre rare a acestei epoci, pe care pe bună dreptate o numim Epoca Ceaușescu, restituirile culturale aduc nu numai strălucirea și argumentul istoriei, constituind o verigă de aur între generații, ci și forța rădăcinilor pentru corolele viitoare. Luminile Congresului ce se apropie se văd astăzi în toată măreția lor, ele se fac constelație și ploaie de raze pentru bucuria zilei de mîine. Vom spune și noi, aidoma unui mare împătimit, care a fost Petru Rares: „Vom fi iarăși ce am fost și mai mult decît atît !". Pentru că patria este eternă, iar cu eternitate ne-a dăruit destinul din belșug.

Dor de pictură

Urmare din pag. 1

femeilor frumoase, al ciobanilor din munții Rodnei, al taragotului lui Fărcaș, al aparentei ursuzenii a lui Lăncrănjan, al criticii lui Mihai Ungheanu, al artei lui Ciucurencu, al memoriei lui Nichita și Caragiu, peste toate ale României, al peisajului românesc, al ritmurilor, muzicilor și culorilor lui.

Bandac, unul din cei mai mari coloriști ai picturii române.

Ne-am născut probabil, notam cîndva, pe un meridian al culorii. Dar și pe o paralelă ce ține de toată feeria Sudului. La această interferență, cu o paletă cît Dacia, s-a născut o școală de pictură care nu are pereche decît în Franța și în Italia. Ba și în Olanda, mă trage de mînecă cineva. Ba și în Anglia, mai zice aceleași (Paul Anghel).

Românii au adunat, de fapt, la ei, meridianele și paralelele (sintem, s-a spus, un pămînt de răscruce, o răscruce a geografiei și a istoriei, dar și a armoniilor), inventînd pe cont propriu un alfabet al culorilor în care se recunosc toți ceilalți, recunoscîndu-ne la rîndu-le o specificitate anume, un ton unic. Fie că se cheamă Voronet, fie că se cheamă Luchian, românii sînt coloriști. Tonitza și Ciucurencu sînt coloriști. Lucian Grigorescu a fost și el un mare colorist. Un ultim colorist, printre cei mai mari, e Mihai Bandac.

Ce înseamnă Bandac ? Înseamnă finețea tonurilor, transparență, suavitate, strălucire cromatică, dor de doină străveche, tranșanța liniei, știința de a pune punct acolo unde nu te aștepți, dar nu brutal, surdinizînd punctul printr-o gamă de sugestii care face muzică.

Ăsta-i Bandac, cu culorile lui în care cîntă culorile și armoniile României.

Nu știu ce văd alții în pinzele lui, eu văd mai totdeauna niște flori. Niște suave flori de cîmp românesc străluminat de o perpetuă primăvară. Să fie mare și unic Bandac doar prin niște flori ? E dificil, spunea cineva, să faci revoluție, sau măcar o breșă spirituală pictînd niște flori. Dar revoluția, ca limbaj, observa același, înseamnă în artă descoperirea unui cod de relații și echivalențe absolut inedit față de glosarele tradiționale, indiferent de obiectul substantival al contemplării, indiferent dacă prezumtivul convorbitor găsește sau nu imediat drumul spre un asemenea limbaj. Ca și un Luchian ori un Ciucurencu, Bandac ni-l propune, în rimă cu limbajul revoluționar al epocii.

Mi-e dor de Bandac, mereu mi-e dor.

O cîntăreață autentică

Urmare din pag. 1

Brusc, îți se invioreză-n minte strofa eminesciană: „Căci te iubeam cu ochi pagini / Și plini de suferinți / Cum mi-i lăsară din bătrîni / Părinții din părinți...".

Cum cîntă doamna Viorica Flintașu, timbrul vocii dumneasale — n-am nici pe departe îndrăzneala de a le substitui în cuvinte neputincioase. Niciodată o **cronică** muzicală nu m-a lămurit despre armonia care se-ntrețește pînă sus, la stele. Muzica — și după umila mea părere — se ascultă și te lasă — dacă ai organ de rezonanță — pătruns. Ea te învinge, pînă-n carne, ca un jungher cu plăsele impodobite de diamante și ametiste și cu lama lui scăpărînd lumină în stropi ca o vibrație multă vreme incordată. Bunăoară, ce frumos cîntă mama mea și-acuma pămîntul de de-asupra ei nu mai vibrează. Într-o altă zi, de veac viitor, pe același petec de humă, vor foșni în primăveri pomii, risipindu-și miriadele de petale ingreunate de culoarea galbenă a polenului și de care numai singure albinele nu se mai întreabă de ce.

Cîntecul doamnei Viorica vă pătrunde în sufiet, iar urechea oricît de astupată, cum a fost a mea, precum a Craiului vechiu din poema eminesciană, se destupă. Tîmpanul vibrează. În suflet îți se insinuează un sunet „pin' la capătul lumii". Îți dai seama de ce scurt dar, poate nu efemer este rostul tău pe această crustă de lut. Muzica unui dor, trece, îți zici, peste eufemeridele sumețirii de-o clipă. Ascultînd — te crezi, și pe bună dreptate, — cineva.

Într-o tulburătoare poezie din volumul „Stele fixe", fratele acestei hărăzite cîntărețe deapănă aceste cuvinte : „Acum îmi dau mai bine decît oricine seama / Ce arhetip e tata și ce durere mama, / Ce-adînc izvor un frate, ce riu de lacrimi sora...".

Să-mi dea voie poetul, marele poet, prieten al meu, de decenii, să-i spun că, în cîntecele dulcei sale surori riul de lacrimi este limpede ca o durere care s-a cristalizat. Iar eu unul mi-o consider pe doamna Viorica, de soră bună.

Și am pus, și-oi mai pune discurile cu vraja nepovestită a melosului întru ascultare. Și îmi dau seama, din ascultare în alte pătrunderi, de la o dată la alta, de ce este melodia.

Ascult și-ncerc să mă pătrund pînă departe. Și doar atît pentru că nu mi-am propus să vă povestesc... muzica. Iată că am preadormit — ascultînd-o.

Simbătă 13 octombrie a.c., ora 12,00, are loc la Muzeul Literaturii Române, deschiderea expoziției Vasile Voiculescu, organizată cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii marelui scriitor.

Expoziția reconstituie viața și opera scriitorului omagiat prin intermediul documentelor și a altor mărturii originale aflate în arhiva Muzeului Literaturii Române.

EROUL UNIVERSULUI RURAL

prototip al prozei românești contemporane

MITOLOGIA ECHILIBRULUI

Viziunea pe care o aduce Marin Preda despre sat și țăran are toate șansele de a rămîne una universală. Satul nu mai este văzut ca un simplu punct pe hartă, mai apropiat sau mai depărtat de centru, mai aproape sau mai departe de o gară, în prelungirea unui capăt de drum național sau abătîndu-se de la el printr-o potecă. El devine o lume completă, suficientă sieși, conținînd în germene toate manifestările omului modern de la instituțiile principale ale orașului pînă la polarizarea atenției în jurul unor indivizi excepționali, adevărate personalități care „fac istoria", aici ca și la nivel național. Satul Moromeților se află la jumătatea distanței dintre capitală și munte — acumulînd relativ rapid viața trepidantă a centrului.

Muntele reprezintă în conștiința țăranilor zona absolută a conservatorismului. Drumurile lor cu produse cerealiere pe firul riurilor în sus sînt reale, dar mult mai rare față de tradiționalul drum „pe Vlașca" al muntenilor. Cerealele sînt mai ieftine cînd vii să le cumperi decît cînd îți sînt aduse ; urmînd această lege a firii, muntenii sînt cei care realizează marea parte a produselor de schimb și nu cei cițiva săteni din Siliștea-Gumești care „evadează" din tîrgul de cereale de la Pitești și merg pe firul apei în sus pe drumuri știute din auzite. Pe o scară imaginară a degradării civilizației, satul Moromeților se află undeva la mijloc, între marele centru care urmează rapid procesul de stricare a tradițiilor și briul de gheață al muntelui, polul nord, zona imobilă care aproape nu reacționează — sau reacționează extrem de lent și nesemnificativ — la schimbările istoriei. De altfel, ca să revenim la tema drumurilor, comuna Siliștea-Gumești nu prezintă un interes prea mare pentru muntenii care merg pe Vlașca. Aceștia aduc pentru schimb în special oale — iar pămîntul din zonă este bun de oale (vezi cum îl prelucrează Polina cu Birică pentru a face din el cărămidă) — sau lemn de construcție (uluci pentru garduri, țăcheți, bulumaci, etc.), butoaie, țuică, etc. Lemnul de esență tare lipsește, într-adevăr, din zonă — și putem considera conflictul din „Moromeții", (tăierea salcimului din spatele casei) drept o consecință a acestei lipse. O altă consecință o constituie transferarea către salcim a unui simbolism specific stejarului sau bradului în zonele mai înalte. I se va părea totdeauna ciudat unui muntean adevărat cum pot oamenii de cîmpie să pună drept inima casei un trunchi de salcîm cînd această funcție o îndeplinește stejarul prin excelență. Cînd îi vinde salcimul lui Bălosul, Ilie Moromete substituie forma tradițională de schimb între munteni și oamenii de la ses. Vecinul lui știe care este sursa lemnului și drumul lui, de aceea nici nu insistă atît de mult să-l cumpere de la Moromete ci aceștia însuși, putem spune, îi forțează mîna tăindu-l și apoi aducîndu-i la cunoștință că-l vinde. De aici, implicarea puternică a lui Moromete în tăierea salcimului : gestul lui poate deveni gratuit dacă Bălosu refuză copacul, se poate anula dacă intre timp acesta intră în vorbă cu un muntean care-i aduce lemnul necesar. Sînt atîția „parametrii" de care depinde eficacitatea tăierii copacului — și, în plus, Moromete ține la el pentru că-i definește locul casei, rămînerea pe loc în această lume a oscilațiilor neeesare, a mișcărilor surprinzătoare. Muntenii sînt, în ultimă instanță, oamenii cu care Ilie Moromete este într-un continuu conflict, pe care încearcă să-i imite — și faptul că va reuși, după ruinarea din finalul volumului întîi al romanului, să se îmbogățească din nou, și chiar să fie mai bogat decît a fost, se datorează insistenței cu care el face în sens invers drumurile lor. Este un „secret" al meseriei de căruțaș pe care nu orice vecin al lui îl deține, pe care eroul l-a descoperit privind insistent muntele ca zonă a conservării și pe care, în sfîrșit, îl poate folosi datorită îndemînării deosebite în afaceri. Pe aceleași drumuri fiii lui nu vor ști ce să facă să scape mai repede de grîu, vor vinde în pierdere și se vor face de rușine în sat. Drumul la munte nuanțează, apoi, o valență latentă a sufletului lui Moromete : iubirea de oameni. Să zicem că fiul, Nicolae Moromete, înțelege vag că tatăl său are o legătură oarecare cu o munteancă. În fapt, eroul nu merge de fiecare dată în același loc, drumurile lui sînt mult mai variate, mai răspîndite — și peste tot pe unde ajunge își face prieteni. Vinde astăzi mai ieftin într-un sat pentru a putea să mai vină, și altă dată, pentru a lăsa loc de întoarcere. Pentru căruțaș mersul în cutare sau cutare direcție nu este o alegere întîmplătoare a variantelor în funcție de marfa pe care o are și locul unde poate s-o vindă mai avantajos. El devine un specialist care face tot timpul drumul, pentru care casa înseamnă căruța lui și familia — animalele sale pe care le poate schimba după voie în anumite tîrguri sau sate pe altele plătind în plus sau primind în plus. Pe el îl atrage drumul ca mod de existență, ca scop final — nu ca mijloc, pentru a cîștiga cutare sumă și a se retrage apoi liniștit în casa lui de la deal sau de la cîmpie. Rezidă aici importanța inițială a schimburilor în natură ca ajutor reciproc între colectivități din zone geografice diferite. Munteanul are nevoie de grîu — omul de la ses are nevoie de lemn de construcție. Cine merge la cîmpie doar cu scopul de a face rost de grîu este un amator, un diletant, adevărații specialiști, profesioniștii drumurilor, merg acolo și pentru aprovizionarea cîmpiei cu cele necesare. Ei au, în fond, responsabilitatea unui echilibru economic între cele două zone — prin urmare își iubesc meseria într-un scop uman superior, se simt, în felul lor, „conducători". Or, Ilie Moromete face politică din pasiune de a judeca destinul oamenilor, de a-l înțelege ; nu din dilentantism. Iubirea de oameni (filantropia) este un efect direct al implicării lui în procesul acestui schimb de produse și mecanismul de autoreglare ce-i permite pe de o parte să se îmbogățească și pe de altă să fie mereu pe drumuri. El nu este „nesățios", cum crede Catrina Moromete, ci are un ideal clar : vrea să atingă nivelul de viață al unui muntean mijlocaș, să aibă cele necesare pentru a munci numai în interesul familiei sale și a cîștiga timp de meditație în folosul obștii și pentru propria desfătare. În acest fel, „glasul pămîntului" sau „glasul iubirii" (categoriile lui Liviu Rebreanu) nu pot avea în sufletul lui Moromete „rostiri mistice" — chemarea drumului, în schimb, da. Uimirea lui și neliniștea nu vine din aceea că fiii l-au părăsit, ci din faptul că ei au plecat la București, în inima răului, făcînd exact drumul invers decît cel pe care-l întrevede el însuși pentru o anumită ameliorare a situației economice și morale a epocii. Cu celălalt fiu, Nicolae Moromete, va tenta Cîmpulungul din aceleași motive, cu aceeași bucurie și încredere sperînd că poate găsi o cale de înfrîngere a destinului geografic al satului său. În realitate, mai mult de jumătate din personajele romanului fug în marele centru, Ilie Moromete rămînînd solitar în încercarea lui de a aduce în atenție civilizația satului de deal la cîmpie. Lumea, așa cum o vede Ilie Moromete, putem spune că are la bază tocmai aceste drumuri care duc și aduc cele necesare; un fel de osmoză naturală al cărui agent se simte eroul. El nu este un muncitor agricol dintr-un sat de cîmpie cu atîta pămînt, atîtea animale, atîta venit — ci un participant la nivel național la crearea și menținerea echilibrului între sate de diverse zone. „Secretul" pe care-l deține în privința drumului invers, față de ruta muntenilor este domeniul lui pe care-l experimentează pînă cînd îl va putea legifera propunîndu-l concetățenilor ca mod de salvare din sărăcie. Poziția satului la mijlocul scării valorice între centru și munte este, apoi, pe o scară valorică urmînd eficiența drumurilor muntenilor spre Vlașca, de asemenea una de mijloc. Aceștia își descarcă, de obicei, produsele mai la vale, pe malul Dunării, prin Siliștea-Gumești vînzînd numai mere sau țuică, produse de prisos schimbului, nu grosul, nu elementele cu pondere în acțiunea lor. În mod necesar, deci, ca sat de mijloc, satul Moromeților trebuie să sintetizeze experiența acestora, să-i ajute mergînd alături de ei mai la vale sau mai la deal. Ilie Moromete întrevede o soluție economică eficientă pentru ridicarea satului său, experimentează un mod de existență ce poate deveni, în anumite condiții, specific, „esențial" și nu „superficial", pentru acest tip de sat.

Nicolae Georgescu

Spiru Chintilă : „Făuritorii istoriei"

fixat prin cîteva repere fundamentale în proza românească de dinainte de cel de-al doilea război mondial, eroul lumii rurale va deveni un personaj cultivat în chip sistematic de către romanul românesc abia în perioada postbelică, pe fundalul unor mari prefaceri istorice ale satului contemporan. Față de Ion al lui Liviu Rebreanu, față de țăranul văzut dintr-o perspectivă orășenească de către Duiliu Zamfirescu, agricultorul literaturii române postbelice ia o înfățișare de personaj-obsesie fără de care o istorie sociologică a acestei perioade literare ar fi cu neputință de întreprins. Figurile cu adevărat memorabile de țărani acum apar și concentrația acestei teme pe o întindere cronologică relativ mică față de întreg procesul literar anterior spune că în conștiința literară a prozatorului s-au petrecut mutații esențiale. Pînă și un autor cu tendință modernă învederată și înclinat către examenul psihologiilor citadine cum este Camil Petrescu, a considerat necesar să se fixeze, în primul volum din ciclul „Un om între oameni" asupra lumii rurale. Ilie Moromete al lui Marin Preda, Monu al lui Ion Lăncrănjan, bătrînul Nicolae Picu înfățișat de Gheorghe Suciu, Năiță Lucean al lui Dinu Săraru, Darie al lui Zaharia Stancu sînt numai cîteva din portretele țărănești de neuitat, pe care romanul contemporan le-a pus în circulație, uneori la dimensiunile unui mit literar. Autori de toate vîrstele fac din eroul lumii rurale eroul literaturii lor.

Acest proces, și sistematic și profund, are drept explicație, între altele, și ideea de valorificare a fondului sufletesc național ; o literatură „cu țărani", cum se mai zice uneori, nu poate fi decît o literatură a acestui spațiu și a acestei geografii. Mai mult decît atît, o asemenea literatură probează cu mijloacele creației literare și gradul de responsabilitate socială a scriitorului, implicarea lui în problemele realității românești contemporane. O recapitulare a figurilor durabile ale acestei galerii de personaje rurale este întotdeauna binevenită ilustrînd și prin exegeză o realitate a literaturii române de azi.

ECOUL „ARHAIC"

O încununare a prozei ardelenești cu țărani poate fi socotită, sub raportul creației de personaje memorabile, opera romanescă a lui Ion Lăncrănjan, mai ales din „Cordovanii" și din „Suferința urmașilor". De la moralismul ilustrativ al lui Slavici, de la eticismul frămîntat al lui Ion Agârbiceanu și vitalismul tragic al lui Liviu Rebreanu la profunda literatură, de tăria unei stînci, a lui Ion Lăncrănjan este o evoluție dar și o continuitate. Prozatorul a păstrat cîteva caracteristici care sînt ale prozei ardelenești dar le-a dezvoltat în sensul adîncirii sunetului specific. Literatura lui despre rural este de un **moralism tragic.**

Într-o mărturisire amplă despre „Cordovanii", Ion Lăncrănjan dădea unele din cheile romanului explicînd că a pornit de la o reprezentare familială : „Lae" era inițial unul dintre frații lui. „La un moment dat — preciza el — drumul lui Lae, al lui Lae din carte, firea lui și felul lui de a fi — „feluşagul", cum se zice în Ardeal — s-au întretăiat cu drumul meu propriu și cu felul meu de a fi, cu gîndurile și cu frămîntările mele. Pe urmă s-a îndepărtat de toate căpătînd, ca personaj literar, o anumită independență, n-a mai fost un om anume, a fost și a rămas un erou de roman". Să precizăm, că, alături de Monu, el este unul dintre cele mai durabile figuri țărănești din literatura română postbelică ; încă o dovadă că în proza românească **personajul memorabil,** ca o categorie sociologică a literaturii, nu dispare.

Ardelenismul lui Lae — un Ion al altui timp — explică mult din încrîncenarea eroului care n-ar avea loc în nici o altă geografie literară. Eroul pare a nu avea evoluție, timpul trece pe lîngă el, purtînd întîmplările, „facerile" și „desfacerile", cum spune autorul, dar ele nu-l modifică după cum nu-l modifică nici pe Monu. Ele doar îi probează tăria morală și romanele sînt expresia acestor încercări, probe, pe care eroii le trec cu voia dar mai ales fără voia lor. Ei sînt supuși acțiunii tragice a timpului, a unei istorii față de care spiritul nu pare a avea soluții.

Ca și numeroase situații tipice ale prozei ardelenești, „Cordovanii" este povestea unui moment istoric caracterizat prin modificări de esență și, ca în tragedia greacă, prin confruntarea a două legi diferențiate cronologic : o lege „veche", a comunității arhaice, și o lege „nouă", a istoriei în mers. Asemenea evenimente cruciale sînt, la Agârbiceanu, substanța realității lui etice, un moment asemănător poate fi găsit și în romanele lui Gheorghe Suciu, mai ales în „Botează-mă cu pămînt". **Confruntarea între lumi** este o trăsătură a prozei românești „nordice", nu numai ardelene ci și bucovinene, dacă ținem seamă de „Solemnitățile" lui Ion Țugui. Dar „ardelenismul" e un mai bun vehicul pentru literatură din acest punct de vedere, fiind creator de personaje dure, cu o soliditate psihologică memorabilă. Acest Lae, rămas în vremea noastră din cine știe ce timpuri imemoriale, are tăria unui masiv muntos vechi, insensibil la ruina vremurilor, dar și inapt de a mai interveni în istoria pe care o cunoaște dar nu o poate controla. Dacă ruralii sadovenieni sînt de **tip carpatin,** oferind un model de civilizație veche, ruralii prozei ardelenești și îndeosebi ai lui Ion Lăncrănjan sînt de **tip hercinic,** reminiscențele unei civilizații de dinainte de civilizația cunoscută. Rezistența lor, întărită prin convulsiile istorice, pare edificată pentru intervale infinite de timp.

Există la acești eroi o **fatalitate a tragicului** explicată prin imposibilitatea de a se sustrage proceselor lumii istorice ; chiar dacă ar dori ei nu ar putea să fie ocoliți de tragedie deoarece ei întruchipează chiar obiectivul asupra căruia legea „nouă" acționează. De aceea, Lae se confruntă și cu propria familie și cu satul, cu noile forme de viață, și în conflictul dintre „nou" și „vechi" al lumii rurale el se află chiar în miezul acestui conflict.

Să observăm că „Suferința urmașilor" are o formulă literară asemănătoare, caracterizată prin **definitiv.** Romanul începe încrîncenat și Monu, cu programul lui, este definit din primele cîteva rînduri : „Monu nu-și dădu seama cînd se adună și se încordă în el o anumită hotărîre, un gînd răvășitor de răzbunare și nu atît de răzbunare cît de dreptate, de ridicare. O dată pentru totdeauna — împotriva tuturor batjocurilor pe care le îndurase el în ultimii ani". În aceste date, enunțate de la început ca o axiomă, se mișcă Monu, un alt personaj fără soluție. El are structura lui Lae și chiar dacă în jurul lui lumea evoluează el o parcurge, ca să spunem așa, cu o liniște și o încrîncenare superioare. Tipul de superioritate a lui Monu, care e asemănător cu al lui Lae, e dat de sentimentul că istoria a verificat acest răspuns uman și l-a ratificat în nenumărate rînduri : ei sînt **oamenii unei vîrste de aur ajunși într-o vîrstă de fier.**

Despre țăranii lui Ion Lăncrănjan s-a spus uneori că ei nu sînt nuanțați, că ar fi croiți „dintr-o bucată", că ar reprezenta, prin voința autorului, niște structuri „dogmatice". O privire mai atentă asupra realității literaturii, comparată cu realitatea despre care vorbește literatura, spune însă că nu poate fi vorba de așa ceva. Scriitorul nu a întruchipat aceste personaje în conformitate cu ideea lui despre realitate ci **urmînd** datele realității. În literatură, nu este indiferent dacă un individ este muntean, moldovean sau ardelean, o analiză a personajelor țărănești din literatura română dovedește clar că este așa, chiar dacă prin tradiție mediul rural, mai conservator, ar fi putut să păstreze caracteristici apropiate. Țăranul morometian este iute, pripit la vorbă și, fiind de la cîmpie, e mai febril, ruralul sadovenian păstrează din lirismul patetic moldovean chiar dacă înfățișează comunități vechi. Ardeleanul e arhaic și cu un simț puternic al originalului chiar pe latura socială.

Atît Lae cît și Monu sînt, prin structură, „ardeleni" și nu ar putea să fie prin regimul lor regional altfel decît sînt : prozatorul nu a intervenit în psihologie, arta lui literară s-a manifestat în alte direcții. Ca „ardeleni", ei reprezintă **structuri morale integre,** resorturile etice îi mînă către limpezire cît ar fi aceasta de grea, uneori tragică. O neînduplecare a oamenilor, o tenacitate în vederea scopului urmărit, toate acestea conduc în proza lui Ion Lăncrănjan și, în general, în proza ardelenească, la o conștiință a ideii de limită. Idee tragică, prin excelență.

Ca într-o tragedie, aceste romane ale unei lumi tragice nu aduc ca efect literar angoasa ci purificarea prin durere, catharsis-ul. În ecuația lor teribilă intră multă patimă, țăranii lui Ion Lăncrănjan sînt o expresie a acestei pasionalități combatante care se lasă devorată de obsesia dreptății, a adevărului ei. În ciuda tragismului, proza lui nu dă un sentiment al deznădejdii ci, dimpotrivă, de căutare încăpățînată a sensului moral al lumii. „Originalitatea robustă" de care vorbea, privitor la Ion Lăncrănjan, Perpessicius este o formă a unui ecou străvechi, de popor care crede în stabilitatea lui indiferent de cum s-ar mișca faptele lumii. Dacă Marin Preda mută, așa cum s-a afirmat, Grecia cetăților în Muntenia, Ion Lăncrănjan vede Ardealul printr-o Eladă tragică, dinainte de „nașterea tragediei".

Mariana Brăescu

O DIORAMĂ CU PORTRET COLECTIV

Pentru un adept al lui Proust cum este Camil Petrescu, acordînd eului rolul de centru narativ care asigură unicitatea perspectivei, abordarea formulei tradiționale în trilogia istorică Un om între oameni *(1953) poate părea surprinzătoare. Dacă tentația „reconstituirilor" restituirilor istorice îl încercase sporadic, (dovadă „Danton" sau schița de intenție din* Rapid — Constantinopol — Bioram *inspirată de Constantin Brîncoveanu), termenul constant de referință rămîne, fără îndoială, Sadoveanu a cărui impresionantă epopee recuperează trecutul din substanța evanescentă a legendei, evocînd epocile în sensul adevărului. Camil Petrescu încearcă să unifice „necesitățile epicului cu necesitățile adevărului istoric" pe bază documentară. Apelul la documente, obsesia exactității îl determină să procedeze la reconstituiri prin „deducție", în sens aproape arheologic („maniera" Odobescu va fi perfecționată prin sfidarea a ceea ce Georg Lukacs în* Romanul istoric *numise „prejudecata" eficienței literare a autenticității istorice).*

Demonstrația barocă etalată în trilogie lasă să transpară, pe lîngă arhitectura impresionantă a eposului, adevărata miză a pariului cu sine. Trebuia răscumpărat orgoliul („complexul") intelectualului citadin în fața copleșitoarei realități rurale, a acestui univers intuit încă din 1930 ca problematică și complexitate și care se refuzase în cele din urmă luării sale în posesie. Pentru că primul volum din Un om între oameni *rămîne, indiscutabil, o „dioramă" a satului românesc, văzut în datele sale fundamentale.*

Camil Petrescu va veni, bineînțeles, cu tipul său de țăran, transformînd documentul (aici sursa Dinicu Golescu pare esențială) în trăire, inscriind în tiparul epocii individualității pregnante, memorabile. Dincolo de realitatea vieții sociale, zguduitoare prin cruzimea actelor represive, prin treptele degradării umane ca și prin izbucnirile de revoltă, descoperim substanța profundă a țărănimii ca lume. Ceea ce, în mod obișnuit, se înțelege prin monografie rurală, la Camil Petrescu devine un poem al trăirilor elementare, o saga a pasiunilor puternice, fatale, în care erosul și eroicul redimensionează ființe virile, pentru care acțiunea reprezintă expresia unei concepții despre existență. Viziunea neagră, brutală și violentă asupra vieții clăcașului, amintind de pînzele lui Bănciță, revelează „rădăcini" arhaice, formele originare ale unei colectivități ce se definește prin capacitate de supraviețuire, tărie morală, optimism funciar în tonuri mai apropiate de Ressu prin senzualitatea primirii, frenezia dezlănțuirilor dionisiace sau meditația de sorginte baladescă.

Personajele care rețin atenția sînt frații Firu : Miai zis Gămăn, Ion și mezinul Toma. Cel din urmă, avînd mai mult un rol compozițional (element de legătură între nivelurile romanului, prin accesul la toate mediile sociale), se reîntoarce din „pribegie" cu mîna pierdută în timpul zaverei lui Tudor Vladimirescu, reintegrîndu-se în ordinea satului ca un alt Tudor Șoimaru, după ce parcurge un întreg ceremonial al recunoașterii. Ion, fratele mijlociu, deși are numai 23 de ani, reprezintă factorul de stabilitate : „aci, în satu ăsta, sunt rădăcinile mele, aci rămîn". În contrast, apare Miai sin Firu, care la 28 de ani păstrează ceva din temperamentul unui Jder, nimbul unei anume grandori în gesturile sale romantice. Acest „haiduc al dragostei", cum a fost numit, nu are „tăria" să devină un haiduc veritabil. El străbate satele cînd cu murgul, cînd pe jos, însoțit de lăutari, ipostază pitorească a erosului popular care în credința lui Camil Petrescu „e, cele mai adeseori, o frățietate ia amar" și care se purifică prin „păcat". Prozatorul urmărește prin cuplul Miai și Sultana manifestarea deplină a pasiunii ca simbol al vitalității. Ignorînd rațiunea, ei se despart și se regăsesc ascultînd numai de glasul inimii și al cîntecului, investit în care cu funcții multiple. Melosul popular transcende ființa, reprezintă „creația continuă" a colectivității, generată din adîncimile „de început istoric". Mesajul său conține „tîlcuri" descifrate numai de cei inițiați („este o epistolă primită și gîndită din nou pentru cel care-l ascultă").

Viața spirituală la Vadul Rău, circumscrisă în zona horei, a nunții sau a înmormîntării, atribuie oamenilor și lucrurilor, în aparență fără importanță, valorile unui cod al permanenței. Vasile Peștefript, protagonistul concursurilor la joc, Păcălete cobzarul sau numai „briul, betele și chimirul" sînt „o parte din viața românului". Să notăm, de altfel, că „betele" constituie și dovada uciderii lui Miai de către Ichim. Căutînd eroii epopeii rurale în „marile pătimiri ale muncii forțate" (Șerban Cioculescu) sau în suferințele iubirii nu putem să nu observăm că, adevărata victorie a lui Camil o reprezintă, încă o dată, portretizarea feminității. În acest sens, Sultana, „șerpoaica neagră", este o întruchipare fascinantă a Evei, pură și libertină, imprevizibilă și fidelă, sfîrșind în focul de la han pentru a pedepsi și a se pedepsi. Deși cartea conține situații și deznodăminte tragice, sentimentul precumpănitor pe care îl transmite nu este unul amar, de apăsare, ci, unul de vigoare, de împlinire stenică. Amenințările de tot felul nu atrofiază capacitatea de rezistență îndîrjită a țărănimii, clasă ce perpetuează însemnele neamului. Este luciditatea prozatorului care, transmutat în alt spațiu de existență, își modifică tonalitatea narativă, nu și optica. Documentația fastidioasă, mistica amănuntului nu înseamnă la Camil Petrescu parcurgerea unui traseu spre trecut pentru a regăsi „fosila" faptului consumat, ci plasarea directă în epocă pentru a deveni trăire directă.

Roman — „sumă" (Albères), avînd o compoziție polifonică, în care un întreg context uman, social, politic însoțește destinul eroului central, Un om între oameni, *dă substanță originală literaturii de inspirație rurală.*

Constantin M. Popa

UN ȚĂRAN

Năiță D. Lucean, 36 de ani (la începutul necazurilor), însurat, 6 copii, de profesie țăran, în satul Cornu-Caprei, pe malul Cernei. Acțiunea romanului se petrece în preajma cooperativizării. Titlul cărții lui Dinu Săraru nu este deloc ostentativ, ci doar foarte exact. Pentru că despre asta este și vorba, despre „Niște țărani". Cum sînt ei ? Încă din a doua pagină a romanului, Dinu Săraru lămurește intențiile sale : «acele cîteva sute de țărani care stăteau nemișcați sub ploaia măruntă și mirosind a ciine sau a păr de vacă înecăcios și mucegăit, sînt toți uriți, și constata acum, absent la cele ce spuneau ofițerii, că „țăranul nu e frumos decît la horă și la nuntă și la botez și la vreo petrecere, de sfîntu Dumitru, cum ar veni, cînd s-au făcut cîteva bucate și ai altă stare, îți vine să te culci la amiază, în zi de lucru, și să nu te scoale nimeni, că-l omori. După ce trece și hora, și nunta, și botezul, țăranul nu mai are timp să fie frumos, se ia cu viața, cu treburile, cu vai de capul lui, mai vin și niște copii, fuior, unul după altul, și le e foame și dracu mai știe ce le e, și dacă-ți mai moare și-un bou, s-a ales praful de viața ta"». Autorul refuză, se înțelege de aici, idilismele mai vechi și mai noi din literatura cu țărani, propunîndu-și de la început o viziune realistă asupra existenței rurale, într-o perioadă istorică deloc concesivă. Năiță Lucean, memorabilul personaj al lui Dinu Săraru, este altfel și decît Ion al lui Rebreanu și decît țăranii din Slavici, și decît Moromete al lui Marin Preda și decît Monu al lui Lăncrănjan. Dar, în același timp, este deopotrivă cu ei prin legătura indestructibilă (deși...) cu pămîntul, socotit garanție nu doar a independenței materiale ci și a acelela, la fel de importantă, a gîndirii. Țăranii lui Dinu Săraru sînt uriți pe dinafară, acțiunea timpurilor le marchează chipurile, dar sufletele lor, adesea încercate, păstrează o doză intangibilă de frumusețe morală, care le asigură rezistența. Năiță D. Lucean știe ce înseamnă prietenia (relația sa cu Pătru cel scurt reprezintă o noutate tematică în literatura de inspirație rurală, în care țăranul acționează fie singur, fie integrat în mari colectivități) și-i acordă o mare pondere în existența sa. Este o prietenie bărbătească, cimentată pe front, continuată pe „frontul" cotidianului, construită din priviri, din subtexte, fermă însă în momentele cheie. Nu este, desigur, o întîmplare în roman faptul că după moartea lui Pătru cel scurt, Năiță semnează cererea de intrare în colectivă.

Temperamental, personajul lui Săraru se apropie de structura lui Ilie Moromete. Plăcerea de a discuta, impunîndu-și astfel superioritatea față de ceilalți, este mai mică la Năiță Lucean, însă, în „compensație", țăranul lui Săraru este un virtuoz al tehnicii evitării evenimentelor prin aminare. „Să vedem" este expresia lui favorită, care traduce nu doar un scepticism funciar (dobîndit prin experiență), ci și voința de a obține certitudini (corespondent al acelei „Pe ce te bazezi ?" din proza lui Marin Preda). Semnificativă, din acest punct de vedere, este secvența de la începutul capitolului V, cînd Craina și Ciclop vin să discute cu Năiță perspectiva înscrierii în colectivă. Cei doi „oficiali" vor să intre cît mai repede în „probleme", știind că, pe acest teren, au avantajul funcțiilor și directivelor. Năiță ocolește însă momentul, prelungind preambulul, cu o retorică de mare subtilitate. Discuția, condusă discret de Năiță, se pierde în amănunte și divagații, iar finalul ei lasă lucrurile într-o indecizie hazoasă : — „Păi mai stăm noi de vorbă, încheiase Craina discuția, fără un rezultat anume, fiindcă, deocamdată la ei în acea comună nu se pusese încă problema colectivizării, ca în alte părți, unde se și făcuse colectivizarea. — Mai vor-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

SPEȚA ȘI VARIETATEA

Există în prozele lui Gheorghe Suciu (schițe, povestiri, romane) un personaj fundamental care leagă între ele toate volumele sale. Un erou de tip energetic, un individ înclinat, pe de o parte, spre invenție și progres social, pe de altă parte hotărît să-și apere, cu argumentele noii civilizații, valorile civilizației în care s-a născut. Acest erou este Nicolae Picu, protagonist în romanul „Botează-mă cu pămînt", devenit apoi punte de legătură de la acesta la „Război și dragoste", ambele, cum ne avizase autorul, componente, ale unui ciclu intitulat „Adio, domnilor țărani".

Dar nu numai ceea ce scrie Gheorghe Suciu după „Botează-mă cu pămînt" intră în acest ciclu ci și scrierile lui anterioare ; prozatorul a descoperit un tip rural puternic și semnificativ și face din el unul din pilonii prozei lui. Nicolae Picu e fixat ca model (e drept, conturat ulterior) încă de la volumele de schițe din tinerețe.

În „Antrenorul și zeul", întîlnim un personaj cu numele Nik. Un erou întreprinzător, activ, care nu se îndoiește de forța sa, de izbînda sa în tot ceea ce întreprinde. El apare cu același nume în „Lucrări și zile din viața lui Nik".

Dar tipul uman cel mai izbutit rămîne tot acest Nicolae Picu și se poate spune că el e rezultatul unei meditații a scriitorului asupra soartei țăranului (ardeleanului, în specie) la încrucișarea a două civilizații. El vrea să ilustreze afirmația din nota explicativă a romanului „Botează-mă cu pămînt" ; „Întregul (ciclu — n.n.) își propune să evidențieze că cea mai numeroasă și mai adîncă dintre clasele noastre istorice, țărănimea, era pregătită în spiritualitatea ei pentru primenirile revoluționare ce-au venit, vin și vor veni necontenit". Bătrînul Nicolae Picu aceasta și demonstrează cu prezența lui pe toată întinderea creației majore a lui Gheorghe Suciu.

Interesant este că în „Botează-mă cu pămînt" impresionează în chip neașteptat un erou secundar numit Aron, fiul acelui memorabil Nicolae Picu. Element neașteptat, întrucît personajul e lăturalnic, chiar episodic și nu intră în intenția autorului mai mult decît atît. Ca și personajele prevestitoare din schițe el nu e decît o frîntură, un fragment din complexul uman constituit de arhaicul, elementarul Nicolae Picu, zis „Bătrînul". Aron, fiul său (în „Botează-mă cu pămînt") îl accentuează, deci, pe latura patriarhalismului : acesta reprezintă cu toată ființa vechea civilizație țărănească, drepturile, legile, simbolurile ei. Acest tip nu apare decît în două-trei scene dar apariția lui este întotdeauna puternică. Limitat, morocănos, el nu știe altceva decît că orice vine în conflict cu sistemul patriarhal îi este străin ca valoare.

Este, cum spuneam, un fragment din figura complexă mai dialectică a tatălui său, Nicolae Picu. Căci Bătrînul, cum i se mai zice în lumea lui, reprezintă și el tipul clasic al țăranului care își întocmește existența în chip autarhic.

Familia sa e concepută ca o unitate închisă în care el este șef iar ceilalți sînt executanți ; s-a spus cu justețe că el se comportă în casa lui ca un stăpîn feudal. În altă dimensiune însă, Bătrînul e un personaj întreprinzător și receptiv la noutăți. Tînăr fiind, pleacă tocmai în America unde se angajează (cu rol periferial, ce-i drept) în lucrări industriale riscante (construcții de coșuri la zgîrie-nori) dovedindu-și îndrăzneala și priceperea. E deschis, deci, la progres fără să renunțe însă moralmente la

Marian Vasile

Continuare în pag. a 10-a

constantin abăluță

Poem

(fragmente)

1.

Incep să scriu acest poem în timp refuzat
printre atîtea treburi sicîitoare care
mă-mpresoară
va fi oare o evadare din același dreptunghi
prăfuit
o limpezire așa cum ieși cu fața velină din
spuma clăbucului după ras...
În cameră e liniște sau nu
fereastra e deschisă și zgomotele
orașului au loc în crelerul meu
neliniștea căderii creionului pe podea
a căderii a căderii a căderii lui nesfîrșite
ca-ntr-o prăpastie
a primejdiei tangibile iminente ca o gumă de
mestecat
a marilor culturi de cereale izbucnind în
degetul meu cel mic
atunci cînd bat aceste litere la antediluvianul
meu CONSUL
a dimineților ascunse-n cutele cămășilor
și-ncercînd de acolo să mă catapulteze-n
toate unghiurile planetei
pentru că prietenii mei au ales pentru mine
lumea
așa cum privești o eclipsă prin geamul
afumat
și-n contul celor ce se vor întîmpla
calci pe mozaic cu piciorul gol
adică ce se înțelege și cine poate stabili
reperul
regnul în care plouă
în nopțile cînd treceam prin grădini părăsite
după 20 de ani în spatele unei cărți sau în
spatele ființei
și cele mai mici amănunte despre noptile
noastre albe
pe luciul pulpelor fum de țigară și-n
însemnate
capitole învățînd iubirea suflînd în mărcea
de vînt
dar căderile de frunze ne întorceau în
camere mai triste
în felul cum scriam poeme ne ascul
exonizat din oțelinul
pe cînd nimo și nora nu aveau încă mașină
de scris
și nici nu-și puteau închipui că o să aibă
vreodată sub deșete
altceva decît creionul protector ce o coajă
tăcută pe rană

2.

Însă de cum intram la cinematograf hainele
ni se uscau
și ne puteam iscăli pe minute întregi
de-ntunerie
în liniștea nimănui ori poate a unui ventrilog
căci trecînd de la unul la altul țigara
ajungea și la mine cu toate că eu nu fumam
pentru că eu eram mesagerul
pentru că asemenea momente există
cînd te afli între și ceasul îți lasă pe braț
o tăcută dezorientare
nu vei călători niciunde și gările din tălpi
vor fi de la aceleași trei sau patru mizere
ce-o să devină cît de curînd monumente
comemorative

3.

A ascunde ceva față de cineva
o stare de lucruri de care mă fem ca de o
ploaie deasă
cînd nu mai vezi numerele caselor și poți
intra-n altă parte
cîteva detalii de uși și ferestre
voci mai palide ca de obicei
sfîrșești prin a nu mai ști unde ești tu

Odată aveam de gînd să plec într-o excursie
pregătisem rucsacul, bocancii a sunat
telefonul
n-am putut vorbi cu nimeni
căci nimeni nu răspundea de cealaltă parte
a firului
am închis m-am așezat pe pat
eram obosit de parcă aș fi și făcut o lungă
excursie
am început să desfac pachetul încet
cu gesturi mecanice
urmăream pe fereastră pălăriile trecătorilor
îmi venea să plîng
asta a fost atunci
oricum amintirea îmi lasă pe piele
picăturile reci
în diferite părți ale corpului
și venirea prietenilor în vizită
nu te poate convinge că nu s-a-ntîmplat
nimic
ci te știu cu toții de mult timp ei sînt o
perdea involuntară
schimbările tale-ajung în lume încetinite
senzația de goană o dă doar clipitul din
pleoape
pe care-l ai cînd te iscălești
pe manuscrise sau pe chitanțele zilnice

Apoi altădată pe cînd reparam soneria
pe cînd amprentele geamgiului nu se
șterseseră încă de pe geam
și mă făceau să văd totul într-un anumit fel
și porumbeii voiajori își scuturau inelele
deasupra casei mele
Nu spun mai mult
beam întotdeauna din același pahar
desenul de pe buza lui nu îl vedeam cu anii
și legănatul apei dinlăuntru putea provoca o
dereglare
făcîndu-mă confundabil cu cine știe cine
cu cerșetorul ce seamănă cu premiantul din
copilărie
și nu e numai asta pe atunci cu toții
intuiam în orice bulgăr de zăpadă
un alter-ego creierelor noastre
Așa
așa am continuat pe aceste meleaguri
tulburate
desfășurîndu-ne în salturi mici ca banda
mașinii de scris
și cînd ajungeam la capăt ceva mai tociți
luînd-o înapoi cu nonșalanță convinși că
asta-nseamnă înainte
senzația de trăit/netrăit
tușul întins din loc în loc pe hîrtie
urma gîndului și-a mîinii diluîndu-se
diluîndu-se

4.

Tatăl meu se scoală noaptea să se ducă la
baie
se sprijină-n umbrelă inventează noi trasee
prin odăi
o-ntreagă geografie ezitantă copiată
după cea a vecinei de sus femeia cu picior
de lemn
mă trezesc noaptea și ascult
cele două deznădăjduite încercări
umbrela și piciorul de lemn ritmînd
amîndouă aceleași spații vuitoare ale
blocului-tip
dar cîtă imaginație în lupta lor
ce țări ce revoluții pierdute cîștigate
și cum se întrețes tăcerile
pe plafon
contratimpul mă derutează uneori
și mă face să sar în ajutor tocmai cînd
nu tatăl meu avea nevoie de ei

de fapt bătrîna doamnă e cuplajul meu
telefonic
ar putea s-o sun formînd doi de zero
dar n-aș vrea să-i stîrbesc demnitatea
singele chiar gîlgîind e demn
chiar inundate granițele-s granițe
și iată că adorm la loc
sufocîndu-mi intențiile reprimîndu-mi
iluzoria investitură
chiar și cu tatăl meu sînt
atent de departe
îl las să se conducă singur :
o viață e o viață
cum să-i răpesc impulsurile care
poate vor fi cele din urmă
cum să ajuți aerul să devină
cît mai repede gol...

5.

Cînd nu am să mai pot zice nimic
cînd voi fi sub tărîmă mai rald și mai bun
voi privi la femei cu o dragoste adevărată
lipsită de egoism
de tembelismul clipei
de raționamentele profesorilor de echitate

Ce simplu e totul : sînt și coapse
răspund lent ca munții care-și schimbă
formele și culorile
ploi alergînd
spală mileniile de crime, și iubiri pămîntene
Doar dragostea morților
pură
lipsită de finalitate
în mierul ei incandescent veșnic se va roti

Să vii [illegible] cît cu tac
de-atîta timp [illegible]
chef de-o lume [illegible] mulțitoare
atît cît să [illegible] răzvrătirea
pulberii din dreptul ușilor
și mă oprese
și nu [illegible] mult un camion
cu oameni uituci să se răstoarne

De oboseală aleg cărări neumblate
în timp ce scrie poemul am senzația
că el s-ar putea să rămînă nescris
văzînd de atîtea realități cîte romportă
[illegible]
înainte de-a recunoaște

Ce poate recunoaște o flacără
cheaguri de lumină leagă pădurile
și e un coborîș abrupt pe unde cresc tufe de
cucută
iar seara trece trenul
și tipă o voce

Poate că dacă mîinile scrie zilnic
cerurile s-ar depărta

Faptele din natură ca roua pe-un pumnal
un dar egal cu vîntul :
puterea de-a nu cuvînta

Anotimp

Pe-nserat mă-ntorc acasă
Ușa are cearcăne de-atîta așteptare
Intru. Nimeni mă întreabă
Unde tot umblu ?

Îmi salvez absent cuvintele
Cele pe care n-am ocazia să le spun
Și solemn mă așez la masă...

Încă un print detronat
De dragoste.

Fast

Ciocîrlia stă în razele fabuloase
ușor îi e zborul, cineva
îi caută cîntecul în lanul
nesfîrșit de sunete

Iarna îi cunoaște cîntecul
primejdia ei se mărește
seara e un cuibar părăsit
urme nu sînt, sunetul
pleacă de-odată cu fastul
ciocîrlia se botează în cupe
de crin și sunetul
se duce flacără
la izvorul cuvintelor

În razele fabuloase
împărătește stă cîntecul
discret și durabil
pregătind înălțarea
poetului.

Sunet și formă

Separată-n adînc, izbutind să pătrundă
Prin hotarul lumesc o scînteie-n afară
Viața-i captivă, mărire și pîndă
În potențele cerului și-n pămîntul ce-l oră.

Ordinea-i dată-n cuibar, pendulările sacre
Tin strîns cu un sunet de capăt abisul
Întregul a-nvins hărăzit să consacre
Tenacele verb decadînd în toxinele-i visul.

Iar bate-n ființă extazul, climatul
Creat pe-a căderii durată se-ncinge
Atingînd în cuvînt nesperatul
A toate-nflorind într-un rug pe meninge.

Doar un cerc să aduci din adîncuri de ape
Să-i marchezi începutul și asaltul secret
Dilatîndu-l atît cît să poată începe
Alterego călare pe un soare schelet.

pavel peres

Elegia pădurii cu miri

Torța imensă-naintea pădurii
Se zvîntă prin celule-n alte gesturi
Mă văd încoronat de-odată
Bufon și rege — păstrător de resturi.

Cărarea-i dreaptă, albă, efemeră
Călătorim pe ea ca prin zăpadă
O flacără lăstun pe piept ți-a pus
Pe care ochii mei doar pot să-l vadă

Ce zbatere și ce schimbări se-arată
Cînd dimineața-i încă neștiută
Cînd soarele-l presimți într-o pecete
Trecînd pe săbii grele să le-ascută

De mine-ndepărtîndu-mă pînă la sînge
Ți-acopăr vorba șiroind prin ceață ;
Învățăceii-ar da pe tei cu smoală
De-ar fi să nu ne știm la suprafață.

Toate știrile

Aici totu-i simplu în numele zorilor
telefoanele aduc miros proaspăt de conifere
pînă-n casă, nu ne ferim de convorbiri
aici totu-i complicat în numele pămîntului
în umbletul nostru către sînea cărărilor.

Cineva mi-a pictat chipul
în iubirea mea fără de moarte, eu,
cel înalt ca un munte de rouă.

Pămîntul se mișcă, trupul meu
a mai crescut cu-n tunet.

Rămîn aici, livezile vor înflori mereu
oceane de alb vizibile de pe toate planetele
Rămîn aici
și soarele a tremurat odată
pentru viața mea.

SÎRNEA-UN SAT

Victorie pentru iarbă

Sînt două sute după ultimele statistici. Nu între șaizeci și optzeci de ani și fac ceea ce au făcut din tată-n fiu toți sîrnenii : cresc vaci. Singura bogăție a locului în care trăiesc este frumusețea, dar cum din ea țăranii români n-au dobîndit niciodată venituri, — sîrnenii și-au legat viața de iarbă : s-au dat din drumul ei la o parte, s-au suit sus, pe dealuri, cu case cu tot, cu copii și cu vite, lăsînd-o pe ea să crească în voie, să curgă și să se reverse pe tot platoul cuprins între Piatra Craiului și Bucegi.

Locuitori ai văzduhului, cocoțați ca păsările, în cuiburi, nu e nevoie decît să deschidă fereastra ca să vadă ca dintr-o fereastră a cerului — iarba, iarba lor, raiul acela de iarbă în care anotimpurile aprind și sting pe rînd culori și miresme, fluturîndu-și drapelele luminoase pe meterezele munților.

Dar victoria ierbii are în destinul lor un înțeles mai adînc decît frumusețea : ea înseamnă viața, rostul, munca lor neîntreruptă de mersul soarelui și de anotimpuri pentru ca hrana vitelor să fie cosită, vînturată și adunată, înălțată în căpițe și apoi transportată tocmai sus, în bodăile de pe dealuri, cărată acolo cu brațele și spinarea fiindcă nici o mașină din lume, nici o roată de tractor înțărîtă cu lanțuri nu poate să urce povîrnișurile pieziș ci doar ei, nemuritorii din Sîrnea, bătrînii aceia și spinările lor rupte-n două, „cromile" cum le zic încrețindu-și obrazul de veselie, unelte ideale de ridicat și transportat greutățile, locul cuprins între ceafă și sale, orientat într-o linie paralelă cu orizontul, pentru ca omoplații și coastele să facă unghi drept, perfect cu picioarele, purtînd o cantitate cît mai mare de lemne sau fîn.

Ei deci, femei și bărbați între șaizeci și optzeci de ani pe care nimeni n-a trebuit vreodată să-i împingă sore muncă în afară de propria lor conștiință, după cum tot nimeni și nimic n-a izbutit vreodată să-i împiedice să muncească : nici războiele care îi înghit cu vite cu tot, nici războaiele mondiale pe care sîrnenii le-au măsurat tot cu pasul, pe jos, înrolați ca infanteriști, nici potrivnicia istoriei care i-a scos afară din munți, nu o dată, purtîndu-i pe drumuri de foame și de bejenie, nici copiii lor plecați de acasă către școlile înalte și industriile Brașovului. Moartea doar, ea la vîne de hac, îi așteaptă ori la coasă, ori la căratul lemnelor din pădure. Ie spune „gata" și-i culcă, fără avertismente, în iarba care după ce i-a ajutat să trăiască le cere viața înapoi.

Oameni bolnavi în Sîrnea nu sînt. Cine nu poate să muncească — dispare. Natura aspră a muntelui și munca istovitoare au operat o selecție atît de necruțătoare, încît un om de optzeci de ani cărînd pe deal o cobiliță cu două căldări de apă pe care le urcă de la trei kilometri distanță — este acolo, în Sîrnea, un fapt normal.

— Mai puteți ?

— Păi am putut pînă acu, c'am fost tineri. De-acum să vedem ! (Adică de la optzeci de ani înainte). Și chiar văd ! Un cosmonic pe care nu trebuie niciînd să-l regleze, îi trezește fără abatere la trei dimineața și îi culcă la mierul nopții, planificîndu-le cu atîta răbdare viața, încît sîrnenii n-au timp de vorbă : ca să afli ceva trebuie să te ții după ei, să-i întrebi din mers și ei tot din mers să-ți răspundă, să te cateri pe dealuri prin dimineațile lor care sînt luminate cu stele, să te afunzi în pădurile unde soarele nu răzbate vreodată, să pleci în munți pe care îi încheiază cu anul ca să-și pască în ei vacile, oile și vițeii fiindcă pajiștea satului este mică, muntele Piesa e sterp și abia mcap pe el vacile pe care le păstoresc peste vară copiii, să porniți primăvara cu ciurda în Munții Coja, Jigăria și Căpra, la vreo patruzeci de kilometri distanță, tocmai în porțile de piatră ale Săcelelor de lîngă Brașov, să „opreți" muntele cu ei primăvara pentru ca iarba să se refacă, să faci „curățura" scoțînd ineperii și bolovanii din pajiști și împrăștiind bălegarul în poienile de pe munți, să participi în iunie la ieșitul vitelor în pășune, la infierarea lor cu smoală fiartă pe spate, să aștepți toamna, ca să vie septembrie și să pornească răvășitul oilor de la munte, întoarcerea cirezii în sat, trecerea ei în hodăi și scosul oilor, acum, în iarba măruntă și lovită de brume, dar care tot ține pînă la prima ninsoare, pînă cînd tărîmul satului măsurat neclintit între Munții Piatra Craiului și Bucegi se întunecă, deodată, și sub primele zăpezi viforite oile o tulesc lîngă vaci, la hodăi, și abia atunci, la o hiertură de pecioici și la o gură de țuică să vorbești, lîngă plita fierbinte a sobei :

— Despre ce ?

— Despre muncă, firește. (Sfînta muncă de care nu se despart nici duminica).

„Și atunci ce vrei să știi de la el ?"

— Chiar asta, spui. Munca. Felul în care o fac.

Moș Benga Iosif trage adînc din țigare, te privește cu ochii lui strălucitori de inteligență, se miră enorm pe sub borul pălăriei de fetru de o întrebare atît de nătîngă și spune :

— Păi dacă iarba e-n pragul ușii, să mă fac că n-o văd ? Uite-o ! Intră pînă în casă, pînă în grajd, pînă-n suflet ! Trebuie doar să lași vitele s-o mănînce. Și să le mulgi. Vezi dumneata ? Cu o mînă mai puternică decît asta, stringi o dată de uger și stropești cu lapte tot județul Brașov.

Rîde.

— Tinerețe să fie, sănătate și putere de muncă. Că doar n-o să lăsăm dealurile astea să moară după ce le-am trezit !

Deci dealurile ! Satul lor mai frumos decît raiul, așezat chiar în cer, așternut cu pajiști înflorite și mirositoare, înconjurat de cordana veșnic strălucitoare a munților, locul acela în care cînd ajungi, călător, prima dată, trebuie să te sprijini de tîmpla înaltă a cerului, să cazi în genunchi și să mulțumești ca pentru o biruință și să rugați ca pentru o împlinire, că în timp ce Sîrnea pentru dumneavoastră e raiul, pentru omul acela de șaizeci sau optzeci de ani este un loc de muncă obișnuită pe care astfel muncindu-l, îl împiedică să dispară vreodată de pe harta geografică.

Sînt doar două sute după ultimele statistici. Foarte puțin în comparație cu eternitatea, foarte mult în comparație cu nimic !

Sânziana Pop

Viața la munte

În Sîrnea, la poalele Pietrii Craiului, unde omul poate sta deopotrivă cu un picior în Ardeal și cu celălalt în Muntenia, înfrățind printr-un pas cele două provincii, natura e mai aproape de om decît istoria, și asta pentru că pădurea a înghițit repede bocancii scorțoși ai soldaților care patrulau cîndva la graniță, acoperindu-i cu frunze uscate, cu mărișul caprei și campanule. Prin aceste păduri se zice că au hălăduit și haiduci, pe care oamenii îi evocă nu fără a strecura în sufletele ascultătorilor o anume spaimă secretă, probabil pentru a le întări convingerea că natura nu e alcătuită numai din gaze și flori, ci și din duhuri ascunse care pot mișca bolovanii, protejîndu-i în necunoscut. Tocmai de aceea, locurile cele mai stranii, în Sîrnea, sînt cele în care se află odăile singuratice, ca niște vietăți chircite și zgribulite, unde copiii intră cu teamă și cu închipuirea electrizată, scotocind după cuiburi de cucuvele. Aici, în aceste odăi, risipite pe dealuri, mintea se tulbură imperceptibil și gîndul fuge, treptat, la șarpele casei, căruia oamenii nu uită să-i pună noaptea o strachină cu lapte, și la alte drăcării pline de farmecul tulbure al demonologiei. Și e firesc să fie astfel, căci nu departe de Sîrnea, la Bran, pe unde se zice că s-ar fi preumblat Dracula, au rodit cele mai stranii povești cu vampiri, din care Braun Stocker și-a alimentat popularitatea. Tot aici, pe drumul cotit care coboară în Sîrnea, există Stînca Dracului, în mijlocul unui neasemuit peisaj selenar, pe lîngă care, atunci cînd trec, drumeții iuțesc pașii, deși nimeni n-a văzut vreodată prăvălindu-se din vîrful acelui colț stîncos ființe hidoase care să-i pună pe fugă. Bătrînii nu se dau în lături să-i sperie pe cei curioși cu tot soiul de închipuiri, ba chiar au un fel de voluptate de a chinui imaginația fragedă a celor mici, sîrnenii fiind malițioși și cam cinici, și avînd un gust cu totul deosebit pentru vorba vie și colorată care-i apropie mai mult de munteni, deși pe hartă degetul se oprește la limita de sud a Ardealului. În Sîrnea, toți oamenii au porecle și cel mai adesea își răspund între ei prin aceste nume scornite, fără să facă nazuri și să întoarcă spatele, complăcîndu-se în aceste dialoguri burlești, desprinse parcă din imaginația Pitarului Hristache. În aceste ficțiuni onomastice e probabil și o bună doză de utilitate, fiindcă e greu să-i deosebești pe toți care se numesc la fel, adică Benga, Cojocaru, Țepoșu, Chirciu, Dudu, Cioacă sau Nan. Nici numele lor nu sînt tocmai străine de nuanța zeflemelii, dacă ne gîndim că Benga înseamnă drac, Chirciu pipernicitul, Nan piticul, iar Cioacă, vită slăbănoagă. Apoi, aproape de Brașov, Cimpulung și Tîrgoviște, unde s-a format limba română literară, lipsesc regionalismele, în schimb abundă vorba deșucheată.

Aproape de vatra satului, unde se înalță un munte pietros pe culmile căruia s-a așezat un lanț de pădure, a fost înainte granița Imperiului. Pînă nu demult încă se mai puteau observa niște movile din piatră, rotunjite cu migală, pe care copiii, plictisiți să mai păzească animalele, le scrijeleau răbdători, însemnîndu-și acolo iubirile lor copilărești pe care timpul le acoperea încet cu un strat cenușiu de licheni. Peste istoria țării, ei își așterneau viitorul lor candid, visînd povești de dragoste tulburătoare, în timp ce vacile, înnebunite de muște, îi trezeau cu mugetul lor suferind din dulcea reverie. Acum movilele au dispărut, dar marginea imperiului n-a putut scăpa totuși de urmele tranșeelor, rămase acolo ca niște zgîrieturi ale istoriei. În partea opusă, unde s-a ridicat în vremea din urmă un cochet monument istoric, în locul numit Vîrful Micului, s-au purtat chiar lupte, neatestate decît de urmele găsite în pămînt, căci luați cu armele, oamenii n-au mai avut timp de hrisoave. De-abia mai găseau timp să scrie acasă cîte-o depeșă pe coajă de mesteacăn, așa cum am descoperit chiar eu în lada străveche a bunicii cîteva rînduri duioase din partea soțului ei plecat la oaste. În afara fotografiilor îngălbenite și a acestor epistole tandre și ușor tinguitoare, istoria n-a lăsat prea multe urme în Sîrnea. De altfel, acești munteni nici nu sînt prea sentimentali iar despre nenorociri vorbesc rar, foarte rar, ca și cînd ar vorbi despre un guturai. Cei mai în vîrstă își mai aduc totuși aminte de diferite lucruri ciudate împrăștiate pe drum, imediat după război, cînd, din curiozitate, s-au și ales cu cîte-o infirmitate : un proiectil, o grenadă care explodau în mîna firavă a femeilor dornice să afle cu ce se vor fi îndeletnicit bărbații lor cît timp au fost plecați.

Simțind că propriul lor sat alunecă ireversibil spre stingere, sîrnenii au încercat să mai conserve cîte ceva din tradițiile de altădată. Sigur că ritualul a căpătat tot mai mult aspect de nedeie, cu bere și mici, dar e bine totuși că oamenii își mai amintesc de propriile cutume, precum **Măsura laptelui**, sărbătoare păstorească ce se desfășoară la începutul lunii iunie, în fond un obicei vechi, legat de propriile îndeletniciri. Întrucît vara animalele părăsesc curțile oamenilor pentru a urca în munte, la stînă, stăpînii lor se întrunesc de fiecare dată pentru a măsura laptele, bucurîndu-se ori întristîndu-se de felul cum le-au îngrijit în timpul iernii. După această măsurătoare, ei își primesc la începutul toamnei răsplata în urdă și brînză, preparate cu meșteșugul de un păcălit de regulă bătrîn, care-și lasă casa pentru a înfrunta în munte ploaia și privațiunile, consolat doar de ciinii lui lățoși și burzuluiți.

În ciuda împuținării tot mai accelerate, sîrnenii nu sînt deloc blazați și continuă să înfrunte depopularea vizibilă prin tot felul de inițiative în folosul prosperității lor, ca o compensație parcă în fața viitorului nu prea luminos al satului. Ei au trei magazine, două restaurante, un aprozar și, de bună seamă, școală și cămin cultural, unde duminica se string pentru a se elibera de robota din timpul săptămînii. Sînt petrecăreți și le place să se distreze cu orice prilej, uneori nu fără autoironie, ceea ce vrea să spună că au gustul histrionismului. Bătrînii dansează alături de tineri rock și multe de-alde alea, amuzîndu-se de mișcările stîlcite pe care nu le mai pot desăvîrși. În schimb, dansurile populare fac parte din firea lor și un bărbat nu se lasă pînă nu joacă brîul, cu mișcările lui complicate ca într-un soi de yoga, considerat proba de rezistență. De regulă, în astfel de cazuri femeile se retrag încet pe margine, se țin de braț și-și admiră bărbații înfocați dar nu se sfiesc să-i bîrfească pe cei mai moi de picioare. La nunți merge cam tot satul iar holteii cărora le mijește mustața abia așteaptă să-nchidă drumul miresei, cînd pleacă de la părinți, pentru a o vămui de sărutări, sub privirile neputincioase ale mirelui care e silit să accepte datina, deși inima i se strînge de ciudă. Spre seară, cînd petrecerea se încinge, aceiași tineri drăcoși așteaptă o clipă de neglijență a mirelui și fură mireasa, punîndu-l pe tînărul berbant la grea încercare. Nunta ține trei zile dar momentele cele mai pitorești apar spre sfîrșit, cînd se frige mielul și cînd oamenii sînt puși pe farse, de la cele mai nevinovate pînă la cele mai aspre. Cîndva, în astfel de clipe, trei nuntași nu s-au lăsat pînă n-au urcat țambalagiul în vîrful casei, somindu-l să cînte, spre disperarea bietului lăutar, iar ei jucînd în bătătura casei mai abitir decît oricînd. Dacă-i nuntă, nuntă să fie !

Mai trist este că în Sîrnea sînt tot mai puțini copii, clasele s-au împuținat, școala numără acum numai o mînă de elevi, ca pe vremea domnului Trandafir, și pe oameni îi apucă tristețea văzînd cum satul îmbătrînește și-atunci iau creionul și aștern pe o foaie de hîrtie cîteva rînduri către copiii lor plecați departe, luați cu valurile vieții, și scriu așa, fiindcă le e dor de ei și nu i-au mai văzut demult : „Dragul mamei, să știi că noi sîntem bine sănătoși...".

Daniel Stoica

ÎNTRE CER ŞI PĂMÎNT

Cînd omul îşi este sieşi lege

„Lupu' nici nu-l băgăm noi în seamă", zice femeia care-a urcat cu pasul repede şi sigur al omului de la munte, toată creasta şi-acum zîmbeşte la întrebările noastre, „mai greu e la noi cu ursu', cu viaţa şi cu porcu' mistreţ". Ne lasă vorbele în descifrare, ca pe o parabolă, şi urcă în continuare la vite pentru că-i duminică şi vitele nu ştiu de sărbătoare — tot cu păşunatul, tot cu adăpatul, zi de zi —, şi pentru că nici de sărbătoare, nici pe ploi sau viforniţă izvorul nu se retrage mai aproape de sat — tot la un ceas, un ceas şi jumătate dus întors stă ! Cu ursul ne-am lămurit noi cum e, pentru că numai cu cîteva zile înainte de a ajunge la Şirnea dăduse într-un sat din apropiere şi vătămase nişte vite. Născuţi şi crescuţi în grădinile zoologice, urşii au răpătat deprinderi rele : nu mai hibernează iarna, se dau la om cu furie şi sfîrîmă orice întîlnesc în cale. Aşadar, e greu cu ursu'. Cu porcii mistreţi iarăşi e greu pentru că strică bruma de cartofi şi mălai, brumă mai preţioasă aici decît o salbă de aur. O salbă, cine o are, e moştenită de la buni şi străbuni şi se lasă moştenire copiilor şi nepoţilor, dar pentru a obţine ceva mălai şi gulii şi cartofi trebuie să munceşti din greu pe pantele astea şi chiar dacă munceşti poţi nu eşti sigur pentru că mai trebuie să te ajute şi soarele şi toamna lungă şi cîte altele încă ! Deci e greu şi cu porcii mistreţi ! Dar cu viaţa ? Cu viaţa e la fel ca şi cu ursu' şi cu lupu' şi cu porcu' mistreţ ! Adică, e greu, aici, la Şirnea. S-a năravit şi ea, s-a dedat la confort şi de unde confort şi de unde să-i dai ce-ţi cere şi ce merită ea, viaţa, pentru ea s-o duci bine împreună ? La 1 200—1 300 m altitudine, cu apa ascunsă la 800 m sub pămînt, sau la kilometri buni depărtare de aşezare, cu văile care jumătate de an bat dintr-o parte, iar cealaltă jumătate din partea opusă, iar atunci cînd bat din ambele părţi şirnenii ştiu că va vremui, şi e de rău, zăpada ajungînd şi la 3 m, despărţind casele de hodăile vitelor, cu dealurile astea dumnezeieşti de frumoase, dar cu otavă mică, asuprită adesea de pietre şi de calcar, cu distanţele ce aici se măsoară prin ceasuri bune de mers de la o gospodărie la alta, desigur că e greu. Dar toate cîte sînt, sînt pentru om făcute. Şi dacă omul se luptă cu ursul, se luptă cu lupul, cu porcul mistreţ, se luptă el, omul, şi cu viaţa, supunînd-o, făcînd-o blîndă şi, din cînd în cînd, chiar frumoasă. Şi nu de ieri, de alaltăieri, ci de cîteva sute de ani. Poate chiar de o mie, dacă e să dăm crezare legendei, frumoasei legende de întemeiere a lui Bran, cel din munţi care-a împărţit fiilor săi — în număr de zece — ţinuturile astea, urmînd cursuri de apă sau coama dealurilor. Nu se spune acolo, în legendă, dacă bătrînul şi-a iubit egal fiii, dar, probabil, că fiecărula a dat după aplecarea şi felul de a fi, lui Şirnea Rogozean dîndu-i statornicia. Pentru că şirnenii sînt, prin legendă, constructori de case, astfel că ei nu numai că s-au statornicit şi s-au bucurat şi-au ţinut la gospodăria lor, dar i-au ajutat şi pe alţii să înţeleagă şi să îubească acest cuvînt magic : acasă. De-o mie de ani prin legendă, de cîteva sute de ani prin atestarea documentară (la 1432 se vorbeşte de aşezarea şirnenilor, ceea ce înseamnă că ea trebuie să fi fost aici cu alte cîteva sute de ani mai înainte) şirnenii sînt hească şi-au ţinut şi ţin cu dinţii, cum se spune, de obiceiurile, de limba şi de portul lor, chiar dacă şirul de pietre, urmînd curbe de nivel, ocolind văioagele un şir nu mai înalt de o jumătate de metru, mustrîndu-te cu încăpăţînare pe orice drum din Şirnea, insinuîndu-se ochilor şi minţii tale, îţi dă fiorul fostei graniţi de imperiu. Dar, pe graniţă şi în imperiu, Şirnea a fost, este şi va fi un autentic sat românesc, în leagănul limbii române şi civilizaţiei româneşti, urmînd sfaturile înţeleptului Şirnea Bran Rogozean : „Voi, şirnenilor, mulţi fraţi / Laolaltă v-adunaţi / Şi cu obştea de-mpăcare / Sfatul bun să-l cugetaţi / Casa voastră sus pe dealuri / De poluire s-o feriţi / Cu piroane de răchită / Prinse bine-n chiotori / Ce v-o apără de vînturi / Iar de vite aproape staţi".

Nu mai sînt ei şirnenii mulţi, dar sfatul îl urmează, stînd aproape de vite, legînd-şi strasnie casele aşezate pe dealuri, răsînd şi urgînd sfatul bun. Pentru că la Şirnea omul nu este sieşi lege, iar munca principalul judecător. Veterinar sau primar, învăţător sau educatoare, fost funcţionar la primărie, gestionar sau navetist la Braşov ori Braşov, cu toţii şi fiecare de muncă la patru dimineaţa cu toţii şi-esc, strîng otava, unearta hodăile pentru iarnă, smulg pămîntului cîteva sute de kilograme de mălai şi de cartofi, bat drumurile ceasuri întreg adăpînd vitele sau aducînd apă pentru gospodărie. Un om cu o taşcă de piele bătînd dealurile călare, dar cel mai adesea pe jos poate apărea pentru un nesfătuit al obiceiurilor un fapt de mirare. Şi, şi mai de mirare ar fi dacă ar afla că nu este altul decît primarul Nicu Cioacă. Sigur, aici e o altă unitate de măsură, aici trebuie să ţi-o dovedi de prejudecăţile care umplu pe oameni un sedim, o figură robră şi multe sedimente. Primarul din Şirnea a fost învăţător, dar, mai întîi de toate, e un gospodar din Şirnea şi dacă oamenii nu pot lăsa vitele şi finul şi celelalte treburi pentru a ajunge la primărie, el, primarul trebuie să meargă pe la oameni, pentru că viaţa îşi cere drepturile şi obligaţiile ei, fără să ţină seama de condiţiile naturale, în scripte Şirnea nu este un caz, ci un sat ca altfel şi altfel rapete de vite, cu atîta şi atîta productie, şi, dacă, uneori, furajele nu ajung la şirneni, noi laptele e mustăţă şi ajungă acolo unde trebuie. Şi-ajunge, cărat cu cobilita de două ori pe zi, rale de cîteva dealuri pînă acolo unde poate pătrunde o maşină, ajunge şi cînd e frumos şi mireasă a fin proaspăt şi te bucură soarele, şi cînd plouă mocănăşte de te face şi pe tine lichid, şi cînd bat vînturile şi te îngroapă omătul. Şirenii nu se plîng. Şi dacă ei, oamenii nu se plîng, primarul nici atîta nu ar avea voie : să se îndoiască. Nu se îndoieşte, dimpotrivă, speră şi munceşte, munceşte de parcă la Şirnea ziua ar fi din cauciuc şi s-ar întinde după poftă şi nevoile oamenilor.

„Nu-i munca lup că fugă-n pădure", se spune, n-o fi, dar aici la Şirnea seamănă cu lupu' de care oamenii nu se tem, ia acolo, o vietate, o obişnuinţă a locurilor, cînd mai rea, cînd mai bună, pentru a dăinui trebuie să nu o bagi în seamă, să faci casa bună cu ea pînă la 78-80 de ani, cînd mai eşti încă tînăr !

Constantin Stan

Viaţa începe la ora patru

La Şirnea viaţa începe la ora 4, cînd pleacă autobuzul de Rişnov şi cînd cerul mai opinteşte încă în spinare sacii încărcaţi cu stele, şi e linişte, şi e frig, vîntul se izbeşte de colţul casei, şi miroase vag a zăpadă şi a fîn cosit, răscolind într-o doară cîte ceva din amintirea iernii trecute, o nelinişte surdă cît un presentiment, aceeaşi iarnă cu troiene clădite pînă sub acoperiş, imaginea halucinantă a potopului alb, amestec ciudat de sublim şi nenorocire, pămîntul pe care calci se înalţă cît să atingă cu mîna firele întinse pe stîlpii de telegraf, şi te retragi în cochilia ta de cărămidă şi var, drămuindu-ţi efortul şi socotind cu o teamă nemărturisită niciodată : lemnele şi mălaiul, finul şi cartofii, tot ce ai agonisit într-o vară scurtă şi răcoroasă, pentru a răzbi apoi singurătatea şi poteca împotmolită, şi viscolul, şi urletul jalnic de lup, tragi cu urechea, nu te sperii, or fi în Ciocan sau Fundata — îţi zici, urechea nu te înşeală şi nici instinctul primejdiei, mai degrabă te temi de urs, nu prea înţelegi ce se întîmplă şi cum se face că fiara şi-a uitat obiceiurile, nu mai hibernează, nu mai are somn, atacă omul, atacă vita ziua-n amiaza mare, numai cine nu ştie nu se teme, ar fi multe de povestit, dar nu e timp, vine femeia şi te iuţeşte, mereu speriată că acuşi se întunecă, ce ne facem dacă mîine plouă, dacă o să cadă bruma, stă finul neîntors pe deal, cartofii nescoşi, animalele însetate şi laptele neînchegat, cînd de fapt fiecare îşi cunoaşte rostul şi graba. La Şirnea în afară de iarnă şi vară nu mai există vreun alt anotimp, o iarnă grea şi lungă ce ţine din octombrie şi pînă-n mai, trebuie să munceşti pe brînci ca să-i reziţi, zicea **Nicu Cioacă**, primarul comunei, altcumva n-ai ce minca şi vitele-ţi mor de foame, muntele e dur, e nemilos cu cei slabi şi leneşi, muntele e zgîrcit, apa pe care o dă la cîţiva kilometri de casă, păşunile pentru vite sînt sus, pe creastă, trebuie să cari totul cu spinarea, în crozne cum se spune pe la noi, şi lemnele pentru bucătărie, şi gunoiul pentru îngrăşat pămîntul, şi apa de băut. Cînd vii ca turist pentru cîteva zile ţi se pare totul frumos, idilic, peisaj montan, oameni la coasă, cobilişte, vaci întorcîndu-se de la păşune, mirosul de otavă, soarele ce apune dincolo de Bucegi, dar ca să înţelegi cîte ceva din viaţa şirneanului trebuie să-l vezi cum se luptă iarna cu omătul şi cu singurătatea, să-l îndemni să-ţi povestească despre munca lui şi despre viaţa familiei din care se trage, să discuţi cu **Victoria Crăciun** — femeie cu 14 copii, cu dom învăţător **Folea** care în 32 de ani de muncă nu a avut nici o zi concediu medical, cu **Nicolae Fruntaş** — părintele muzeului nostru sătesc, cu **Ion Buzatu** — tînărul de 25 de ani, cel care după 7 ani petrecuţi la I.C.L. Braşov s-a întors să muncească la noi în sat ca tîmplar, cu **Gheorghe Ţepeşu** — veterinarul nostru, omul care parcurge zilnic de la o gospodărie la alta şi 30 de kilometri, să discuţi cu moş **Ion Cojan**, bătrînul de 81 de ani pentru care hodaia, cositul şi creşterea animalelor i-au fost „şi serviciul şi naveta lui", că pînă acum, cît a fost tînăr, s-a descurcat, n-are de ce să se plîngă, „amu, de aici înainte ne-o fi mai greu", să-ţi vorbească de fii-său care a făcut „institutul psihotehnic" — zice el cu oarece ironie — în loc să rămîie şi să-şi munceească pămîntul, să-ţi povestească despre războaie şi despre urgile ce s-au abătut asupra satului. Vei pricepe atunci tăcerea şi vorba lor multă, modestia şi lauda de sine, şi mai ales, încăpăţînarea de a crede doar în dreptatea lor, doar în experienţa deprinsă de la părinţi. Ei ştiu mai bine ca oricine că muntele e nemilos cu cel fătarnic şi închipuit. Aici trebuie să fii practic în tot ce faci, şi mai ales să lupţi. Asta o înveţi de mic, de la cîţiva ani. Cînd copiii tăi : Nelu Căciulă (clasa a II-a), Monica Stroe (a V-a), Luminiţa Cenţiu (a V-a), Adrian Cojocaru (a II-a), Mirela Benga (a V-a), Angelica Benga, Ciprian Bătuşaru, Georgiana Chirci, Marin Tenţu, Nicoleta Dudu, Florin Tîrgovişteanu şi cîţi alţii vin la şcoală pe jos, pe schiuri de la 3 sau 5 kilometri fără să-i ducă nimeni de mînă, viaţa pare să se deruleze parcă mai intens şi-n tot cazul mai dramatic. La Şirnea copiii învaţă să meargă pe picioarele lor în sensul cel mai adevărat al cuvîntului. La Şirnea, viaţa începe la ora 4 şi se împlineşte, trecînd de miezul nopţii, într-un somn greu de cîteva ceasuri. Pentru şirnean, pentru cel care a hotărît să rămînă aici, e cu neputinţă să-l convingi că viaţa poate fi trăită şi altfel.

Mihai Alexandru

«Aşteptăm prunc pe toamnă»

La Şirnea soarele e o căpiţă de fîn rostogolită peste lume. Aici oamenii îşi răsucesc zilele în mănunţi. În munţi „munţii". Mai din zori şi pînă în noapte, cu picioarele dei şi cu sufletul, munţii. Pierzînd o stăpînul de drept al cîte unei dealuri cei puţini. Casele şi le ridică din mai aproape de cer. Şi stîlpii aduce iarba pînă în pragul ferestrei. De aceea cerul cel mai luminos îl are Şirnea.

Cînd am întrebat-o pe o femeie ce urcă dealul cu o „buccea" de fîn în spate, din care de abia i se mai zăreau ochii, despre vechimea satului ei mi-a răspuns „Apăi e vechiu. Aşa i-am pomenit eu şi moşii mei. De cînd îi iarbă şi de cînd îi munţi pe lume, apa şi pîinea".

Şi într-adevăr lumea trăieşte şi se sfătuieşte la Şirnea cu iarba. Cu fînul. Păşunile ţăranilor nu-i o metaforă frăţească, ele există cu adevărat, nu numai în literature dar şi în viaţă, aici la Şirnea.

Şirneţii sînt oameni drepţi şi bucată. Chipuri arse, mîini sfărîmate parcă în piatră, modelate parcă de vînt şi de ploi, de munţii dimprejur. Vorbesc puţin dar cu tîlc. Au vorba lămurită, ascunzînd pulpitor. Cînd îi vezi la coasă sau înhămînd cu prunci şi femeile lor munţii de fîn nu ai voie să nu te mindeşti că ăsta trebuie să arătau zeii cînd coborau pe pămînt.

Casele şi le fac din piatră şi lemn. Pereţii sînt îmbrăcaţi în dranţă, iar acoperişul cu şiţă. Un şirnean bătrîn „mai vechi decît lumea", cum mi-a spus el, sîmbind pe sub mustăţi, mi-a arătat casa nepotului lui, de lînă vîlcarea casă căci nu era ridicată decît temelia din pietre mari de rîu. „Pentru lemn trebuie să mai aşteptăm, pînă la toamnă. Are şi lemnul legea lui şi-i bine să n-o tulbure omul. Ele nu se taie oricînd, mai ales pentru ridicarea unei case. Lemnele pentru casă se taie numai toamna şi nu în orişice zi, ci numai cînd îi lună nouă sau în descreştere".

La Şirnea soarele e o căpiţă de fîn rostogolită peste lume. La „odaie" (locul unde-şi ţin vitele) soarele răsare mai devreme şi apune mai tîrziu. Ies cu mic cu mare la fîn fiindcă ei, şirneii sînt vestiţi crescători de animale şi înainte de orice trebuie să le asigure acestora hrana. Iernile sînt foarte aspre aici şi de cele mai multe ori ca să ajungă la odaie trebuie să-şi facă drum prin nămeţii de zăpadă cu maţul. Un drum de acasă şi pînă la odaie poate să dureze cîteva ore bune iarna. „Da-i musai să le dai apă şi fîn că vita nu ştie de viscol şi de iarnă. Ei să-i pui în faţă apă şi finul. Zăpada-i cît casa citeodat dar trebuie să răzbaţi pînă la ele. Altfel nu eşti om." îmi spunea Iosif Buzatu, om harnic şi gospodar de frunte în Şirnea.

„Cine nu iubeşte muntele nu rezistă aici. Sîntem ca la 170 de familii. Eu sînt tîmplar de meserie, şi mi-am luat femeie tot de pe aici, de peste munte din Peştera. Aşteptăm prunc pe toamnă", îmi mărturisea Ion Buzatu, fiul lui Iosif Buzatu. „Şi îi păcat că tinerii nu prea mai rămîn în sat. S-au dezobişnuit de muncă. Aici te scoli la 5 şi pînă te culci tot nu gaţi treaba. La oraş îi mai uşor. Lucri opt ore şi în rest eşti liber să faci ce vrei. Dar mie nu mi-ar trebui aşa viaţă. Am încercat şi eu. Am lucrat ca tîmplar de întreţinere la Braşov şi Rîşnov dar pin la urmă n-am mai rezistat şi m-am întors acasă. Mi-a fost greu fără munţi.

Îi ascult pe aceşti oameni simpli vorbind despre ei, despre satul lor. Preţ de cîteva zile am fost martorul muncii şi vieţii lor. Şi viaţa nu-i tocmai uşoară în creierii munţilor dar ei au rămas şi continuă să rămînă, să înfrunte muntele şi să îmblînzească natura

Piatra Craiului şi Bucegii veghează maiestuos casele. Dinspre Muchia Armăsarului se adună norii. „Nu-i bai. Iese el şi soarele, numa să ştii să-l aştepţi". Ei ştiu s-o facă şi iată de ce la Şirnea soarele e o căpiţă de fîn rostogolită peste lume.

Liliana Ursu

O experienţă de viaţă

O dimineaţă în Şirnea mai luminoasă, pe linia specifică locului la un unghi de maximum al zării, adică pe linia frumuseţii neînţelesului a peisajului care-şi îndepărtează treptat, în funcţie de creşterea lentă a intensităţii luminii, umbrele pătrunde de umbrarul ale nopţii sub care a stat ce e mărginită între cochilie, apoi, şi o dată de cîndată (la prima vedere) depărtare a localităţilor din centru, aşezat la o altitudine mai joasă, acre înălţimile împrejurătoare ; oamenii urcă munţii de treburile lor, urcă la coasă sau la iarba fînului, urcă să vadă de vite, urcă spre pădure. Braşov—Câmpulung, grăbiţi să prindă autocarele cu care îşi începe ziua de muncă. De undeva, de pe Piatra Craiului, presupunînd că ai avea o vedere atît de bună, ai distinge micarea matinală, răspîndită în toate direcţiile necunoscute dorită şi bănuită ca acţiune în mijlocul satului, s-a întîmplat cerul ne nu mai descumpănită înţelege, apoi, la fiecare parte timp, ai observa o mişcare inversă, şiruri mărunţele îndreptîndu-se pe cărările care brăzdă dealul ca nişte şopîrle calcinate prin verdele ierbii, spre tăpşanele dealurilor, convertind vere nu numai aceasta. Sînt copiii care, după ce au fost trecuţi de părinţii lor şi preluaţi de frică, se îndreaptă spre şcoala din Şirnea. Ei le dovedesc despre presupusul eveniment neobişnuit din viaţa satului, ei sînt cei care coborînd şi urcînd pentru de iminentă pustiire pe care ar trăi-o dacă cu puţin timpul. Locul în care se găsesc, o găsesc la mijlocul cărora imaginea un stîlp de telegraf ce ovărţă la rădăcina lui urmele răbdării cu floarea puţinelor mîini care trec pe aici, este încadrat de o clădire solidă. Pătrunzi în ea, miros de var încă neuscat, de pereţi lăcuiţi de lemn, de creţă, bănci, tablă, inventar, după încăperi, atelier, magazie, sfătuţă, fresă, podţoare, scaune — un, ansamblu care îţi se pare familiar, o şcoală ca toate şcolile. Cu toate acestea, şcoala din Şirnea nu este chiar o şcoală obişnuită, ceea ce o

Fotografii de Constantin Stan

face să se individualizeze fiind, în primul rînd, numărul mic al elevilor (62), apoi sistemul de predare simultană, pe urmă dascălii nevoiţi să se specializeze din mers în cele mai diferite domenii pentru a putea preda în cursul aceleiaşi ore şi fizica şi geografia şi desenul şi muzica şi chimia ; nu trebuie uitat, totodată, efortul (excepţional ar fi un adjectiv potrivit) făcut zilnic de unii copii care, pentru a ajunge aici, străbat cu noaptea-n cap 5 şi chiar mai mulţi kilometri, pe terenuri accidentate, venind din Valea Peştelui, din Valea Ulmului, din alte zone marginale, situaţie în care frecvenţa este şi rămîne totuşi foarte bună. Sosit din afară fiind, ţi se pare că, în ciuda bazei materiale excelente, condiţiile de învăţătură nu sînt aici prea uşoare. Localnicii te lămuresc însă repede, aşa stau lucrurile, copiii sînt puţini pentru că însăşi populaţia localităţii este mică, avînd, în continuare, tendinţa de a scădea, distanţele sînt distanţe, n-ai ce le face, mai ales la munte, dar totul se compensează prin marele respect pentru cunoaştere, prin pasiune, prin dăruirea exemplară a dascălilor, învăţătorul **Ioan Folea**, directorul şcolii, un om excepţional care, deşi în pragul pensiei, nutreşte ambiţii mari privind viitorul instituţiei pe care o conduce, învăţătoarea **Maria Răpeanu**, profesorul **Gheorghe Benga**, absolvent al facultăţii de istorie-geografie, dar care predă, fără ca acest lucru să constituie o simplă acceptare a rigorilor normei didactice şi cu atît mai puţin a unui rabat la calitate, toate disciplinele, afară de româna şi matematică, motiv pentru care i se mai spune şi profesorul Mozaic. Dacă o adăugăm şi pe educatoarea **Cioacă Lucica**, soţia primarului comunei, lucrînd şi ea cu o grupă combinată, adică mică-mijlocie-mare, cam aceştia ar fi toţi cei care fac să **existe** şcoala din Şirnea. **Să existe**, nu să supravieţuiască. Odată sosit aici încă îţi dai seama, că Şirnea este o experienţă de viaţă, o experienţă în interiorul căreia sînt alte şi alte experienţe de viaţă. Şcoala este una dintre ele. Şi, cu toate că ea nu se compară îndeaproape cu experienţa muncii istovitoare pe care muntele ţi-o pretinde nemilos, clipă de clipă, poate că de aici ar trebui început atunci cînd îţi pui problema cum de oamenii aceştia, atîţi cîţi au mai rămas, ţin cu orice preţ ca locurile lor natale să nu rămînă **doar** un rai al frumuseţii naturii, se luptă pentru fiecare veste care s-ar putea răspîndi despre ei, pentru sensul ei drept şi emoţionant, organizează festivaluri de obiceiuri tradiţionale, concursuri sportive etc. Şcoala i-a ţinut strîns uniţi ; pentru că ea nu reprezintă doar centrul (nu neapărat în înţeles geometric, deşi ar fi posibil să fie şi astfel) celor 27 de kilometri pătraţi de teritoriu brăzdaţi în fiecare dimineaţă de paşii copiilor, ci în aceeaşi măsură, centrul speranţelor lor de dăinuire.

Am străbătut alături de învăţătorul Folea drumul pînă la el acasă, un drum lung, obositor. El îl face de două, de trei ori pe zi. Dus-întors, şi asta de cîteva zeci de ani, timp în care ar fi putut renunţa ca atîţia alţii. Nu şi-a pus însă niciodată problema în aceşti termeni, şcoala a fost şi rămîne credinţa fundamentală a vieţii sale ; o credinţă pe care o transmite elevilor lui, elevi care, chiar dacă nu devin cu toţii dascăli, învaţă, dau examene şi reuşesc la licee şi facultăţi, unele, ca informatica, părînd rupte de-a dreptul din altă lume atunci cînd vorbeşti despre ele aici, unde te simţi ca la începuturile pămîntului, au adică săditi în ei convingerea că şcoala, anii petrecuţi pe băncile ei te împiedică să te risipeşti, îţi luminează întreaga existenţă.

Am venit la Şirnea pentru a vedea un sat pe cale de dispariţie. Şi am plecat convins că dacă acesta ar fi fost singurul scop al călătoriei mele aş fi bătut zadarnic atîta drum. Şirnea va continua să existe. Iar şcoala sa este un argument esenţial în sprijinul acestei afirmaţii.

Corneliu Ostahie

mircea florin şandru

Nervii mei

Nervii mei de sidef, de fildeş, de metacrilat
De catifea, de mătase, de purpură
Cum stau ei în întuneric, în came
În hologramă îi vezi pîlpîind, scoţînd minuscule
flăcări electrice
În plasa lor inima, în plasa lor moartea
În plasa lor rochia ta fluturînd, leul o trage cu
ghearele
Hei, tînăr eram, mă aplecam deasupra apei
şi beam
Rîul purta pietricele şi morţi, crengi rupte şi
arbori
Ruptă e plasa acum, coapsa ta luminează
încet, ca o novă în stingere
Rîul mă poartă cu sine, în plasa lui inima,
în plasa lui moartea.

Păsări

Mari hale avicole în care viaţa creşte în
întuneric
Doar celule multiplicate la infinit, albe, golite
de sînge
Ca plantele lipsite de clorofilă, păsări
Zăcînd în gunoaie, în umilinţă
Unele peste aitele, doar amintirea
Acelor păsări sălbatice, acelor păsări
Domestice libere
Carne crescută în întuneric, vietăţi
Nemişcate, oarbe, dobitocie de carne
Viaţă haotică, aripi, muşchi uitînd senzaţia
zborului
Viaţă pîlpîind în rafturi de fier, în colivii
suprapuse
În bezna industrială
Doar amintirea libertăţii sălbatice
A acelor zile domestice libere.

Viaţă în infraroşu

O lumină intensă te înconjoară, arde pe lucruri
Le ridică din întuneric
În forme pulsatile le proiectează pe cer
O lume colorată se atinge de simţuri, se
unduieşte
Un mecanism al iluziei, un spectacol perfect,
cu actori, cu aplauze
Dar ceea ce ochiul nu vede se petrece în
infraroşu
Numai camea simte, numai meningele, numai
sîngele orb
O lume de raze şi de tenebre, ca în peşteră
Ca în placentă, ca în golul primordial
O lume roşie-neagră, cu forţe necunoscute
Cu aburi, cu nevăzute raze calorice, cu
semnale
Forme stranii se nasc, se sting, plutesc peste
străzi, peste case
În încăperi, se suprapun peste lucruri
Şira spinării le simte, ca nişte şobolani pe
balustrada de nichel
Ca nişte lilieci plutind în întunericul calm
Viaţa în infraroşu, sărăcăcioasă, umilă
Luptînd să existe, tîrîndu-se
Ca viermele orb, ca bacteria, ca noroiul, ca
sîngele
Doar ura scoate trîmbe de aburi, doar frica
se aşază încet, uriaşă
Doar pielea corpului tău lasă mici dîre
electrice
Doar viaţa se agaţă cu ghearele mici, delicate
şi urlă: trăiesc.

Mîna în somn

Mîna în somn semănînd cu o gheară
Corpul întreg semănînd cu un animal tînăr şi
împietrit
Pielea ca o peliculă fină de calcar filtrînd apa
Plămînii pompînd aer, ca diamantul în peşteră,
sub vertebre
Să intri în inserare, dormind ca inecaţii pe
mare
Cu camea abia pîlpîind în micile ei alveole,
pe oase
Să nu simţi zgomotul zilei cum se retrage,
Cum milioane de hertzi nu mai vibrează ci
dispar în pămînt
Să stai nemişcat în carapacea corpului tău,
în meninge, în pleură
Să filtrezi elixir şi otravă, să vegetezi
Cînd totul în jurul tău vegetează, rezistă
Cînd pe mlaştină ies plante reci, carnivore şi
strălucesc
Cînd singur şi anonim eşti un animal tînăr
şi împietrit.

Lumină torenţială

Dimineaţa, ca o hulă marină, atît de puternică,
atît de proaspătă
Corpul meu se destinde încet sub biciuirea
luminii torenţiale
Simt încă totul difuz, ca un inotător subacvatic,
ca o tîmplă sub anestezic
Ziua urcă fulgerător peste străzi, gilgîie ca
torentul de apă
Trăiesc. Voi trăi. Încă o zi se adaugă vieţii
elementare
Corpul pluteşte. Corpul ca sabia trece prin aer
Simt totul distinct, excitant, dureros
Cale de o mie de leghe spaţiul miroase; miros
de ciment, miros de moarte
Şi ochiul acesta obosit, cu retina decolorată
Cum hohoteşte el în lumina torenţială
Cum soarbe el formele, cum se prăbuşeşte-n
culoare, cum lăcrimează
Şira spinării, ca o hienă, cum adulmecă, cum
stă gata să sară
Trăiesc. Dimineaţa ca o hulă marină, atît de
puternică, atît de proaspătă.

Ascultînd sunetele nopţii

Pot sta nemişcat o noapte întreagă în
întuneric,
E o nebunie, recunosc, dar mie îmi place, şi
Tot ceea ce îmi place mă odihneşte.
Cunoaşte-mă
Spune noaptea, cunoaşte-mă, spune sunetul
nopţii
Venind din apropiere sau de la mare distanţă
Cunoaşte-mă, spune lumea de forme a nopţii
Îmi deschid încet floarea craniului, îmi deschid
Venele, îmi deschid întreaga poartă de sînge,
Deschid auzul ca o membrană imensă
Deschid nervii, ca o plasă de fire electrice,
Pun şira spinării să stea la pîndă şi ea ca
hiena
În pustiu îşi scoate ghearele şi aşteaptă.

vasile andronache

Ne stă-n putere

Să cîntăm prieteni să cîntăm
Pe aripile cîntului să ne-nălțăm

De n-avem curcubeu să-l meșterim
Din clipe luminoase să luminăm și-n frig
Cu deznădejde ochiul să nu ni-l aburim
În numele a tot ce-i pur vă strig

Avem destulă omenească zare
Și aripi încă tinere avem
Și-avem neliniști și tumult de mare
Și liniște și pace încă-avem

Să băgăm de seamă tristețea e un fleac
Cîndva din fundul mării perla tot e scoasă
Ne stă-n putere și avem și leac
S-avem o viață demnă și frumoasă

Ca o silabă de aur

Lumini frumoase tinere lumini
Arzînd ca diamantul prin văzduh
Voi sînteți ca zăpada florilor de crin
Sensibila-ntrupare a unui liber duh

Ardeți în larguri și-n gene de păduri
Semn că acolo cineva veghează
Cînd prin istorie se furișează furi
Și ochii plini de ură în cap le scînteiază

Pe-aproape e toporul și felinaru-aprins
Apa fîntînii să rămînă clară
Și ramul pomului de floare nins
Cel care-l prăduiește tăișul îl doboară

Așa ne-am apărat din veac de veac
Casa și bătătura și uma cu pămînți
Acum este lumină și cînt și nu mai tac
Și îmi zîmbesc din poze străbuni cu chip de sfinți

E primăvară lume în Dacia la mine
Și steaua bucuriei în case s-a aprins
Și o baladă-a păcii la mine-n suflet vine
Ca o silabă de-aur înfiorată parcă de-atîta necuprins

Frumoasă țară carpatină

Voi galopa prin umbră de-o fi nor
În Dacia spre vechile izvoare
Cînd de străbuni iar mi se face dor
Și am să-aprind un rug de neuitare

Prin negurile vîrfului carpat
Ca ciuta neagră trece-voi să stau
Acele urme care ne-au păstrat
Izvorul neamului pentru vecie viu

Mă-nchin la soare la izvor mă-nchin
La codrii zvelți și sunători de tisă
Mormintele la sărbători cu vin
Eu le stropesc și pleoapa îmi deschisă

Un voevod în mantie de-amarg
L-aștept în prag cu sare și cu pîine
Istorice minciuni le-au ars pe rug
Din adevăr să izvorască mîine

N-a fost bicisnic neamul meu frumos
Au tăbărît pe el străine vînturi
Dar ființa înspre noapte nu și-a-ntors
Ascuns prin codrii a-nginat în cînturi

Dorul de libertate și mosie
Puterea vetrei o mutat-o-n fii
Și din cenușă-a fost să reînvie
Și să rămînă tînăr pe vecii

Unii se laudă cu temple
Noi cu ulcioare și-nflorat pridvor
Pe care pot să le contemple
Cei care n-au în suflet nici un nor

Deasupra vetrelor străvechi
Noi înălțăm alte ctitorii
Și alte frumuseți fără perechi
Moderne-altare pentru bucurii

Frumoasa țară carpatină
Cu sufletul prin vreme înălțată
Și-arată chipul tînăr în lumină
În acest timp istoric fără pată

Arheologi din alte ere
Venind vor dezgropa tardiv
Sub o livadă grea de mere
Oasele noastre ca un tiv

Tras prin țărini ca o zăpadă
Iluminînd lîngă izvoare
Vor încerca prin os să vadă
Tumultul nostru ca o mare

Noi doi pe palme de calcar
Ținem o mănăstire fiul
Sîntem sub turle de pelin amar
O treaptă ce susține viul

Sus în lumini pe cei ce sînt
Și vin ca o caloană-n urmă
Nerisipiți de nici un vînt
Pe-un drum ce-n veșnicie scurmă

Inel după inel prin cicluri
Cu largi volute-n timp și cer
De jos noi vă trimitem plicuri
Să nu vă temeți de mister

Căci patria pe toți ne bate
În lutul ei ca pe-o comoară
Pe cei de sus cu focu-n vine
Pe morți în urmă-i tutelară

Desen de Ilie Florin

Iubindu-se-ani rămas pereche
Și pe sub iarbă și în cărți
Cu plînsul lumii în urechi
Hotar pe mănăstiri hărți

La ceasul mărilor tăcerii
Cînd sus dau bolțile în plîng
Sub pleoape îngerilor seri
Mîinile noastre în cu sîng

Izvoare-adînci interioare
Din care rodul se-adunește
Și facem sevele să zboare
În spicul greu care foșnește

Și știm după cum crește umbra
În fundul vechilor fîntîni
După cum în păduri lugubra
Furtună își dezleagă cîinii

Că-i anotimpul toamnei iar
Că se apropie decembre
Cu înghețatul albu-i car
Înfrîndu-ne pînă membre

Se vor aprinde-o sobe focuri
Și fericiți vom fi că sînt
Oamenii neștiți-n este locuri
Că lume le e locul sfînt

Iubita-n tranziu parcă-mi bate
Cu rădăcinile un tei
Tresaltul florilor răzbate
Și-mi umple urma cu scîntei

Și nu mi-e rece nu sînt trist
Pe-un pat de mărțișori latins
Aceiași chip pînă de cînt
Îl port în veci și neînvins

Nu duc pe umeri doar o cruce
Duc neamul apele și cerul
Și o vecie le voi duce
Și numai tu-mi vei fi mistere

Epifaniile toamnei

„Luat de-a orașului sfadă
Uitasem că toamna venea."

Bacovia

pan izverna

Peste munții de rugină, peste șerpii apelor, peste hărțile orașelor tentaculare și trufașe, trece Toamna în caru-i glorios fericind lumea și omenirea prin gestul sublim al sceptrului Ei.

O văd dar ca pe Cybele purtînd cununa pădurilor ce își metalizează podoaba verdelui nenumărat al frunzelor, surîzind într-o quadrigă la care bat din aripi armăsarii frenetici, fii ai norilor, frați ai vînturilor, stăpîni ai văzduhului, ducîndu-și puternica zeiță peste împărăția anotimpului metafizic.

Se aude sunetul larg al carului, duruitul înalt al roților lui și, în azur, se văd coamele telegariilor și cununa din raze de aur, de rugină de argint și de aramă a reginei.

O, victorie a cugetului nobil aliat cu înțelepciunea! În această reculeasă logodnă gîndul se întoarce spre amintirea luptelor. Pînă mai ieri am fost învingători și am pierdut. Am pierdut totul și am cîștigat viața. Încă trăim, încă ne putem bucura de ziua noastră pămînteană și avem vlagă să mai rîdem de toate averile ce ne-au stat în mîini, în putere și în voință. Avutile ne-au scăpat dar am rămas cu mîinile, cu o parte din puterea noastră uriașă altădată și cu voința convertită azi, în aproape opusul ei, în meditație, în cunoaștere, în contemplare.

Nu e firesc a vorbi despre Toamnă ca despre un anotimp ci ca despre o stare a Cosmosului. Ea este o taină adîncă, o enigmă înaltă și dominatoare, imposibil de descifrat pînă la simburele ce-i ascunde ultimul mister, așa cum mistere sînt și viața, moartea sau istoria.

Dar marea? S-a întîlnit vreodată cu toamna? Se înalță arcuindu-se sau se ucide și în locul lor lasă un plumb viitor ce prevestește furtuna?

Marea ca o stare a spațiului și o taină a timpului; toamna ca o stare a timpului și o taină a spațiului.

Spațiul și timpul Toamnei se adună, se împletesc, își surîd, se ocolesc unul spre altul, se contemplă, se cuceresc, mari împreună, se subjugă, se cocofnesc, devin una, ca într-o geometrie hemisferică, dominată de foarte înalte legi. Incorsetînd aceste teze ca bucurie a privirii lumii o armonioasă ce nu poate fi bănuită și limitată de gîndul uman.

Visarea în Toamnă este un efect al adîncimilor spațiului și.

Poezia, consubstanțială Toamnei, este în spațiu, plutitoare și dilată, în interiorul ei sînt forme aceleași, cum sînt prelinse în ape imaginile de stînci celeste, scăldate de o lumînare care se topește și se lasă inspirată; este ca o fecundare a unui pămînt viteaz și fertilizat deodată de rădăcini neînfricate ale omului, descărcînd din care rodesc forțele zeilor.

Dorind cînd descrie acest gînd, o emoțiță ceață să mă tăinuie: S-ar părea că Toamna, deși incorporală, și ea, din cauza unor divine porți. Dacă poate fi, nu mă exprima cuminte, nă-și oferă viziunea, adică prea pline de sunetele unor instrumente, este o virtute ce nu mai este acum decît de cuvînt și de puterea lui de pătrundere în alte inteligențe sensibile. Dar toamna și-a făcut datoria-i senină. Adică și-a popsit, hărnit asupra sfeștei omului, revelîndu-i în amorțirea simțire, puteri adormite în care să-i facă să zboare. Minunat și-a pradă.

Omenirea, în integralitatea lui fiind, schimbînd atîtea lumi de forță și atîte dimensiuni, spațiul cosmical îngrămădindu-se, desvăluindu-se, orînduindu-se, modificîndu-se și devenind plutitoare, fac ca și ființa să crească, omul să se simtă urcînd, să tindă de existență și de moarte. Normal omenirea omul poate fi o vreme nemuritor.

Dar în același timp spațiul se hărțuiește plăcînd locul este o căpșă mare nu mai vedem ziua nebunilor și nevoinșilor. Lumea nu-i mai a cîntînd și omul este în lume, cum ar fi fiul în cuibul lui.

Desen de Raluca Grigorcea

Timpul pare și el că stă, că se lasă ușor ca o boită asupra spațiului convertind totul într-un univers armonic și nou din care nu trebuie să ieși ci e bine să rămîi și să te bucuri ca de o feerie a Edenului.

Toamna este o Arcadie, un paradis terestru și nu e nevoie să te afli în zone blagoslovite de natură ca să intri deodată în Arcadia ferice. Arcadia se lasă ușor de sus, din înalt și cuprinde lumea în integrimea ei colorind-o altfel, îmbogățind-o, fericind-o, sanctificînd-o.

De aceea în Toamnă omul este un schimbat. Armonii somnoiînd în el de ani și de milenii, se trezesc, se aud întîi încet, apoi răsună tot mai puternic, coarde învechite, ruginite, uitate, încep a fi atinse și ciupite de etherul Toamnei. Struneie aceste în sufletele celo mai alese prind a cînta cu adevărat provocînd o simfonie imposibil de descris și de cuprins.

Toamna poetul adevărat își dă măsura orfismului său întreagă. Desfrunzirile îi apropie strania lumină a Limbului și promontoriile Infernului. Lumina îl bucură ca de regăsirea nesperată a iubitei căzută **in aeternum** în Hades. Și lira lui se face mai puternică, devine thaumaturgică, mișcă pietrele și stîrnește uimirea sălbăticiunilor din codru, lumea lucrurilor neînsuflețite iau seamă de existența lor și se bucură că aud și că sînt.

În Toamnă poetul este mai rafinat și mai plin de duhul poeziei, mai încărcat de suflet. La fel muzicianul mare și pictorul sublimat de natura spațiului și a timpului Toamnei și care a uitat de teroarea formelor.

Dominația blindă. Toamna domină, dar domină blînd, ea nu încearcă să opreseze cu frumosul, cu armonia, cu culorile sau cu sunetele ei pe nimeni. Sunete, culori și armonii își impun prezența tutelară radiind inefabilul Toamnei. Și există o stare de **intomnare**, în trepte, corespunzînd unei maturări, în devenirea lui spre frumos, a spiritului.

E ca o ființă enormă și de aceasta nu poate fi cuprinsă și nu se vede în întregimea Ei. Nu poate fi asemuită decît cu prezența nevăzută, dar permanent simțită a zeului.

Dispariția vîrstei. Omul uită ce vîrstă are chiar dacă își știe anii. Un bătrîn spunea că în luna lui Brumar el se simte ca la treizeci de ani. De asemeni bolnavii păliți de soarele Toamnei își uită boala ce i-a țintuit de două ori pînă acum: prin obsesie și prin durere. Zîmbetul lor este de nedescris și numai cine i-a privit îndelung a înțeles că drumul de la viață la moarte trece prin vama ei, a Toamnei, care poate opri cînd vrea un deznodămînt, o trecere în neființă.

Dintre temerarele tentative de cucerire ale omului, știința transmutației metalelor, căutarea elixirului și a panaceului — alchimia mi se pare cea mai apropiată Toamnei. Analogia nu apropie mai mult decît desparte. E doar o simetrie, o oglindă anamorfotică și un paralelism. Am sugerat mai devreme o fizică și o geometrie dar numai ca posibilitate și metodă, iar nu ca o comparație în care s-ar putea crede. Alchimia însă da, fiindcă este un amestec armonic dominat de legi magice.

Magia Toamnei se arată lumii, devine evidentă printr-un spor de taină. Ea se refuză observației și analizei. Nici cel mai pătrunzător, ochi — cea mai clarvăzătoare privire, mai aplicată cosmosului mărunt ce cade imediat sub simțuri, mai obișnuită cu scrutarea naturii și a fenomenelor sale obscure, nu se poate lăuda cu descifrarea enigmelor Ei. Așadar, fizicianul lucid nu va putea spera, cum nici biologul meditînd asupra esenței comune a speciilor plantei, nici scormonitorul de roci, dezolante în mutismul lor veșnic (fiindcă natura nu vorbește dacă nu este silită), sau cu un cuvînt cuprinzător — naturalistul nu va putea spera să mărturisească asupra inefabilei magii a naturii Ei.

O va face mai bine artistul mare: adică Poetul, Muzicianul, Pictorul. Dar pe rînd o vor reduce la cuvînt, la sunet sau la culoare. Numai înfrățirea celor trei arte într-una supremă, de ar fi cu putință asemenea minune, într-o osmoză, pînă azi imposibilă, de natura forței ce a dat naștere vieții, ar fi în stare să o exprime și ar semăna aceasta cu revelarea lumii primului om, în zilele Genezei.

Dar oricît ar fi de mari Poetul, Muzicianul, Pictorul, cîntînd-o, celebrînd-o, desfășurînd-o pe pînzele imanente ale unei libere de vreo constrîngere imaginații, izvorîtă din iubire ca dintr-o necesitatea supremă, nu vor face decît să-i crească partea ei de umbră și de taină. Pentru că dacă nu poate fi spus totul, partea induce spre creșterea tainei.

Nu se poate însă termina tentativa înaltă a artei într-o crispare sceptică. Arta este întotdeauna luptă și cucerire. Sentimentul amar al neîmplinirii îi este străin adevăratei arte. Gestul artistic nu se va întrerupe în fața ochilor albaștri ai tainei. Nu. Dimpotrivă, taina fertilizează! Sunetele coardelor cheamă alte sunete prietene, culorile strigă după suratele lor exilate de vreo scurtă absență a penelului, umbrele își cată partea lor de lumină și jocul corespunderilor continuă pînă cînd balanța se va afla în echilibrul ideal al Artei.

Iar cuvîntul nu va avea niciodată astîmpăr și se va mistui într-o căutare fără capăt, dar creatoare în orele de har de pagini ce poartă pecetea de aramă înmulată în lumina, în culorile roadelor și în vînurile Toamnei.

Alchimia ei întreagă se confundă cu lumea, o determină, o colorează, o fortifică și îi dăruiește armoariile nobile ale științei, precum și însemnele sublime ale magiei.

Vom recunoaște materia naturii în devenirea ei spre aur în vastul athanor supus Luminii.

Grația Luminii schimbă lumea în visul ei ideal.

Lumina — mediu bun pentru contemplare, pentru rațiune și pentru iubire.

Vom vedea flacările și vom auzi trosnetele lumii în fericită schimbare subt pilpîirea caldă a aștrilor. Soarele însuși e mai ocrotitor, mai iubitor de viață și în melancolia lui se poate discerne o voință îmblînzită de a păstra totul. Prea multă topire și risipă. A venit vremea înțelepciunii. Trebuiesc păzite cu grijă toate ale lumii, cîte mai sunt întregi. El împrumută această blajină lumină stelelor, iar splendoarea lunii se vrea revărsată peste, întinderea vieții, adunată în cea mai fericită a ei calmă respirație, încît universul de aproape se confundă în noaptea siderală cu Infinitul, cu eternul și cu purul absolut.

Natura magnifică a nopților și a zilelor, a amurgului, a diminetilor și a amiezii în care s-a oprit pentru o clipă feerică roata istoriei, sanctifică lumea apropiată și pe cea îndepărtată, din gîndurile noastre vechi și din ființa noastră arhaică.

Lăsîndu-ne străpunși de unda demiurgică a razelor Ei moi ce alină vechi dureri, devenim corpuri mai luminoase, mai vaste, cu șanse de simțire nouă și neștiute inimii noastre capabile într-o astfel de stare să izvodească gînduri ce au inflexiunile ordinei cosmice.

Aceste gînduri ne vor aminti o veche ființă, acoperită de multe umbre, al cărei suris și contur le-am pierdut sau le-am uitat, o ființă nenumită care, îndrăznim să credem cu bucurie, văzînd că se trezește în noi, că ne seamănă și că-i recunoaștem zîmbetul cald.

Ființă, mereu regăsită, pînă azi de cîte ori germenele vieții noastre înmugurite din pămînt și călătoare printr-o lume neștiută, pe scenele și treptele unui **theatrum orbis terrarum**, inundat de nopți și penumbre ce ne-au făcut de nerecunoscut nouă înșine, în șirul pierdut al existențelor, care acum în plină lumină alchimică a măreței Doamne a timpului o aflăm vie și visătoare subt o rază eternă.

Glas de lup

marcel uluitu

Zadarnic prietenii, argumentînd, încearcă să mă rețină. Oamenii încărcați de daruri și de sobele pline cu lemne arzînd, nu mă pot convinge să rămîn. Mă simt străbătut de fiori reci ca de gheață, contrast chinuitor, îndemn de a pleca. Îmbrac pulonul în timp ce ies din încăpere.

Afară, un vifor polar mă lovește în față, dîndu-mi senzația echilibrului pe care-l căutam, stîrnindu-mi încrederea în forța, în capacitatea mea de a înțelege. O credință apărută din existență, din viață. Credința că aș putea orice, dacă m-aș detașa de realitate. Pe ea numai o clipă.

De aceea m-am avîntat în spuma stîrnită de atotputernicia viscolului. Nu regret despărțirea de oameni. Păstrez amintirea furiei neînțelegerii chinului, scrîșnetul durerii sufletești. În vîrtejul năprasnic, îmi pot dovedi puterea dominatoare, asupra fulgilor de zăpadă, aburegi din cerul smolit, pe întinsul iernatic.

La adăpostul unei case, lîngă un geamăt luminat, unde mă opresc o clipă, fulgii cresc lent, confeti reci, în snopul de lumină. Se așează pe căciulă, pe palton, vor parcă să ascundă în mine speranța autoeliberării.

Îmi continui drumul noptatic, prin mijlocul cohortei de fulgi eliberați din zăgazuri, rupte de giganți. Speranța mă poartă, singur, în noapte. Aș vorbi fulgilor, dar aceștia mi se topesc pe buze. Nu se pot apăra.

Vîntul îmi aduce în urechi sunetul plîcerii al copacilor, care nu-și pot stăpîni clănțănirea, ca de dinți, al crengilor înghețate.

Deodată, șuierul năprasnic al vîntului, în crengile de smoală ale copacilor, este străpuns de un strigăt sălbatec de atenție, de alarmă, de veghe perpetuă. Îi răspund hămăituri repezite. Vîntul și fulgii cad răpuși. Cad fără putere, în fața chemării care sparge și întunericul nopții și desișul fulgilor intrați în panică.

Ce vrea oare urletul acela prelungit? Simt stringîndu-se pielea pe mine... Hainele-mi sînt lărgite! Mă chircesc. Mă cuprinde groaza ancestrală, frica primordială de lup. De departe, vine mereu același strigăt, aceeași chemare.

Răspunsurile hămăite îmi spun că sînt apărat. De cine?! Cunosc vocea liniștitoare, vocea ajutorului. Dar dacă această voce este sugrumată de lanț, poticnită de icnelile voinței stăpînului?!

Glasul lupului este liber. Nici glasul animalului de pradă nu poate fi confundat. Dar nu știu ce-și spun... Despre mine? Despre altceva?

Undeva un semen al meu hăulește. Hăulește în cele patru vînturi. Doar un licăr de speranță, în cele patru zări?! Aștept în zăpadă înțelesul vocilor, sensul lor. Hăulitul este glasul spaimei. Așa își strigă el groaza, pentru a părea mai tare decît urletul care-și ascunde intenția.

Pornesc iar poticnindu-mă în troiene, hecatombe de ființe înghețate, care-și găsesc astfel odihna. M-am despărțit de case. În spate, luminile mici din ferestre își consumă ultimul licăr. Se sting pripit.

Deodată, din față, aproape parcă de mine, își strigă prostește prezența. Fac apelul? Îi răspunde un urlet bezmetic care-mi confirmă confuzia. Verbesc oameni. Iarăși.

Gînduri, speranțe, iluzii îndepărtate nu se pot uni cu blănurile cîinilor și cu hăulitul lor, contra urletelor lupilor care au venit atît de aproape de mine. Aceștia e oare despărțirea de curînd, nici ce?

Vîntul și fulgii se răzbunînd în rafale. Poate de aceea n-am înțeles semnalul.

Îmi plîng ochii, deși nu-mi folosesc ca lupii la bătaia în care îi abordînd fulgii, în bezna adîncă de fulgi care mi se lipesc de piele. Doar dorul îmi poate fi de ajutor. Dar nu-mi pot trăda specia. Singura ființă care poate înțelege toate vocile pădurii este omul. El poate înțelege toate limbajele naturii, dar ca să le înțeleagă, se luptă din greu cu interpretarea lor, din cauza propriilor porniri. Ghemuit în mine, tăcut și singur, încerc: de ajutor. Înaintez în noapte, spărgînd cu elanul cărnii, pîrtia în mijlocul troienelor.

Luminile caselor dispăruseră de mult.

Pe întinsul cîmpului acoperit de zăpadă se face deodată lumina. Vîntul își potolește năvala. Fulgii nu mai au izvor. Totul s-a liniștit. Stelele trimit raze reci, care se reflectă în infinite direcții, pentru a-mi da feeria întinsului albăstrui.

Pe covorul noptatic alb-albăstrui, ondulat de marginile șoselei, în zăpadă, nu departe de mine, văd deodată steluțe aprinse. Sînt, parcă, nestemate montate în biocul de alabastru, pe marginile căruia se sprijină cupola cerului stropit cu alte stele, înghețate. Luminițele așteaptă cuminți. Din cînd în cînd se sting.

De-abia acum înțeleg nuanțele urletului prelung, stins sinistru, în bezna îndesată cu fulgi. Oare aceasta-și comunicau peste sat? Le înțeleg răbdarea acum! Parcă-i chiar ceva mai mult... Îmi cunoșteau ei oare drumul pe care-mi căutam liniștea sufletească?! Dacă-i așa, înțeleg de ce instinctul operează mai bine la omul nedotat. Înțeleg eroismul acestuia în război și echilibrul somnambulului pe cumpăna casei. Înțeleg că pentru a fi, pentru a trăi, nu este nevoie de superba minte a omului, care-și irosește forțele interpretînd ceea ce el știe să imite.

Tăcerea — interlocutorul meu aici în inima zăpezilor — privea la cele patru luminițe și la mine. N-avea cum să-și spună părerea. Elocventa tăcere nu-ți poate spune nimic despre bestie, chiar dacă aceasta te privește cu ochi de pară.

Deodată un val de zăpadă, stîrnită de vîntul ce-și luase elan din odihnă, mă înfruntă pieptiș. Vîntul se opune înaintării mele. El care este neutru în această întîlnire! El care are de minat turme de fulgi, se opune înaintării mele spre steluțele sclipitoare, ascunse în troiene. Pătrunde sub palton, își face loc cu înverșunare pînă la piele, hotărît să mă transforme în sloi de gheață, decît să mă lase să fiu devorat de dihănii. Îmi strigă furios în urechi, pericolul, ce mă așteaptă. Dar omul imită și vîntul, fără să-i înțeleagă mesajul. Vîntul se repede năvalnic, îmi pătrunde în ochi, în gură, în nas. Nu înțelege de ce nu-i recepționez mesajul, nu intuiesc, pericolul, de ce nu aud clănțănitul nerăbdător?!

Luminile stau nemișcate. Privesc împietrite la lupta mea cu vîntul. Sînt parcă fascinate de această luptă cu vîntul prevestitor. Dacă ar pricepe complicitatea vîntului, ar încerca, poate, să-l devoreze. Dar ei n-o cunosc... Nici eu n-o înțeleg!

Sînt patru lumini... Dacă ei n-ar fi opaci — ca mine la vocile lor — ar închide cîte un ochi. Și n-o să cred că sînt doi lupi chiori în zăpada din șanțul șoselei. M-aș șterge nedumerit la ochi și aș intra între ei. Dar încapacitatea lor de a disimula, mai mult poate, certitudinea, nu le permite să înțeleagă că eu — care nu le-am înțeles glasul — le înțeleg acum prezența.

Cele patru steluțe mă privesc lacom...

Vîntul continuă, cu disperare, să pătrundă pînă la piele. Deodată are parcă un aliat. Simt prelingîndu-se pe spate, de pe o ceafă, o dîră pe care nu știu s-o interpretez. Ca un sloi de gheață mă răcorește, împrăștiind căldura profundă de bietul meu organism, pregătit astfel să facă față pericolului. Fiindcă, în sfîrșit, am înțeles pericolul, din vijîitul vîntului, din reflectarea stelelor în ochii animalelor ce stau ghemuite, în înfrigurată așteptare.

String pe lîngă mine paltonul răvășit de vînt. Întorc spatele vîntului, păstrînd în ceafă imaginile gălbui lucitoare, graiul vizual al unor existențe flămînzite. Acum vîntul nu se mai luptă cu mine. A încetat să-mi răscolească hainele. Mă împinge cît poate de tare, cu nesfîrșite opinteli, din spate. Alerg în noapte, sub cerul depărtat stropit cu stele tremurînde de ger, sau poate tot de spaima pe care le-a adus-o vîntul. Alerg sub acest cer îndepărtat și indiferent, care-mi poate oferi doar raze de gheață.

Dume lungi se înșiră, troienite ici-colo, mingîiate de învîrtejiri de zăpadă. Trimit spre mine lumina albastră palidă, imaginile unor imense dealuri — tufe acoperite de vînt.

Auzul îmi este concentrat pînă la durere. Vreau să prind tropotul labelor lupilor în zăpadă. Percep parcă, zgomotul făcut de o trupă, trecînd pe un pod. Mă înfior auzindu-l. Nu înțeleg cine poate să alerge astfel în spatele meu. Urechea nu-mi dă certitudinea, ci groaza pe care ți-o picură în suflet neputința înțelegerii. Mi-e frică să întorc capul. Certitudinea este cea mai puțin dorită, fiindcă mi-ar cere o atitudine. Nu-mi pot închipui căderea, asupra mea, pe întinsul nopții de iarnă, a patru stele care-și zoresc labele ucigașe, în urma mea. Limanul salvării este poate aproape. Groaza pașilor pe care-i aud mă face să alerg cu picioarele îndoite. Mai tîrziu, cînd am înțeles că „pașii" erau de fapt zgomotul paltonului lovit de pulpele mele, am avut iar imaginea deplorabilă a bietului om, care nu înțelege zgomotele naturii, deși el le poate imita așa de bine. Dar nu acum... Acum privesc la zarea care se apropie ca un munte alb-albăstrui, cu conturul șters din cînd în cînd de o fulgurare alburie.

Groaza se amplifică. Poate troiene mari, pe care nu le voi putea traversa, se vor opune salvării mele?!

Nu regret o clipă plecarea mea în haosul naturii iernatice. De altfel regretele vin mai tîrziu, cînd, în liniște, ne împiedică odihna. Regretele sînt concluziile nereușitelor noastre.

Toate forțele mele se unesc, să treacă obstacolul alb. Dar — minune — acesta-și desface brațele. Văd garduri troienite și case ascunse-n nămeți. Departe spre cele două margini ale satului aud iar glasul iritat al cîinilor. Hăulituri. Îmi încetinesc mersul, trag adînc aerul înghețat. Departe, urletul sfarmă liniștea dintre case, iar un altul mai repezit, mai scurt, mai aspru, răspunde de dincolo de sat.

Revin lîngă casa pe care o părăsisem. Stau rezemat de un perete, cu picioarele grele, împietrit în neputință fizică. Gîndul doar, mai aleargă pe cărările urletelor de lupi.

Viscolul, furtuna mă scăpase? Transpirat, în gerul care purtat de vînt, mă răcorește, încerc tardiv să-mi înțeleg salvarea.

Un țăran

Urmare din pag. a 3-a

bim — zise și Năiță — dar să mai lăsăm nițel să mai crească și copiii ăștia ai mei, să putem sta de vorbă cu ei ca proprietari, să facă ei cum vor ei, să mă scap eu de răspundere, dinaintea lor, cum v-am spus. — Păi pînă cresc ei mari, intrăm în anul două mii — se veseli Craina ne-apucă sfîrșitul pămîntului. — Intrăm și în anul două mii — se arată Năiță Lucean convins, dacă așa e ordinul, intrăm în anul două mii! Tu intri, mai Ioane? — se adresă el lui Ciclop, care se ridicase de pe pat și se încheia la vestonul militar. — Lasă, domnule, anul două mii, că acum se pune problema! — Păi cu problema zic și eu să intrăm în anul două mii, poate că atunci se mai cumintește lumea și e altă judecată".

Năiță Lucean nu este un revoltat exponențial, de felul lui Monu din „Suferința urmașilor" de Ion Lăncrănjan. Nu este nici victima inocentă Carol Măgureanu, din „Fețele tăcerii" de Augustin Buzura. El rămîne un moromețian, încredințat că timpul mai are încă răbdare și că soluțiile personale mai pot fi eficiente. Un naiv, în fond, care ascunde o armă inutilă ,construiește temelii de casă pe locurile sale, taie scara de la pod, provocînd accidentarea celor veniți după cote.

La sfîrșitul romanului, Năiță D. Lucean are cu cîțiva ani mai mult decît la început. Și, mai puțin, un prieten, un car cu boi cîteva pogoane de pămînt. Își păstrează profesia: țăran .Vremurile noi îl află disponibil pentru marile transformări viitoare din Cornu-Caprei.

ANTOLOGIA Luceafărul

Versuri citite în cenaclul «DACIA FENIKS»

nicolae macovei

Intersecţie

Despre această zi nu pot spune adevărul
trec lent prin aer şi văd cum umbra ioanei
se întinde
ca un nor somnoros de la un capăt la altul
al oraşului
secundele vibrează
totuşi ştiu cum se sfîrşesc
cînd ajung la altă intersecţie
pierzîndu-se într-un gong plin cu ziare
ar trebui să botez orele cu nume de zei
iar cînd nu mi-ar ajunge limbajul
să arunc un avion de hîrtie pentru a măsura
cît de aproape a coborît cerul

Răspundere

Pot uita singurătatea întîlnirilor
totuşi în ochi am alţi ochi care mă
suspectează
iar cînd deschid o carte literele ameninţă

asta nu-i tot :
cînd spun cuiva bună
nu-mi răspunde şi îşi reia antrenamentul
chiar ieri m-am certat cu ioana
după ce a privit îndelung îmbulzeala norilor
a început să urle fără pic de ruşine

m-am săturat să mă tîrtesc de pereţi
mîine dimineaţă îmi voi spăla sîngele de pe
obraz
şi după ce voi umple ligheanul cu fotografii
le voi împărţi gratuit pietonilor
fără să mai aştept nimic

Parcul

parcul nu avea nici un arbore
o singură furnică înainta fără să ajungă
tu mă ţineai de mînă.
vizitatori treceau tăcuţi unul cîte unul
pînă la barieră fluturînd ziare
aici vîntul se opreşte brusc
soarele intră în pachetul cu fotografii
de fapt nu era vară nu era toamnă
era pur şi simplu invenţia noastră sinceră
pînă am descoperit întîmplător
că şi noi eram dira altcuiva
mai străin decît şarpele în bibliotecă

Fără urme

Respirăm semnele zodiacului
călătorim printre indicatoare universale
căutăm nebuni filoanele mişcării
dar seara ca de obicei
nu mai găsim nimic inteligibil
nimic care să dăinuie încă o zi
ne consumăm integral între soare şi sunete

Periscop

Pe birou am un stilou muşcat şi un dicţionar
plouă
dincolo o fostă paraşutistă doarme cu faţa în
sus
din telefon se căznesc să iasă un şarpe şi nu

în aceste condiţii nici măcar o scrisoare nu
mă poate
salva de la inec
şi oricît mă împacă ideea că apa e
primordială
pîndesc orbirea muzicală a vulturilor

După amiază

în cameră e un telefon demodat şi un măr
îmi spui că ora e arbitrară
te pieptănai
dar treptat a început ploaia
nu reuşeam să-ţi urmăresc toate mişcările
ştefan mă întreba :
ce e între un număr şi altul

o l fotografii care se pierd în viaţa memoriei
atîta bucurie în aer
şi în acelaşi timp frunzele din fereastră
uniformizează după amiaza

Ceartă

Bat la maşina de scris
nici nu-mi dau seama cînd ajung la capătul
rîndului
erai furioasă : ţi-am spart oglinda de la
bunica
dar am să cumpăr alte cărţi
pentru că simt nevoia unei siguranţe
uneori e de-ajuns să priveşti cum alunecă
norii
dintr-o zi în alta
să deschizi uşile şi ferestrele

afară s-au încălzit zidurile
acoperişurile trec lustruite de o vagă nelinişte
privind o clipă în zare îmi amintesc ideea ta
că ridicăm prea rar ochii spre cer
aşteptînd o viaţă mai bună
numai aici în faţa vechii maşini stoewer record
ştiu cît de greu este să spui ceva adevărat
şi las degetele să apese haotic pe clape
cerîndu-ţi scuze

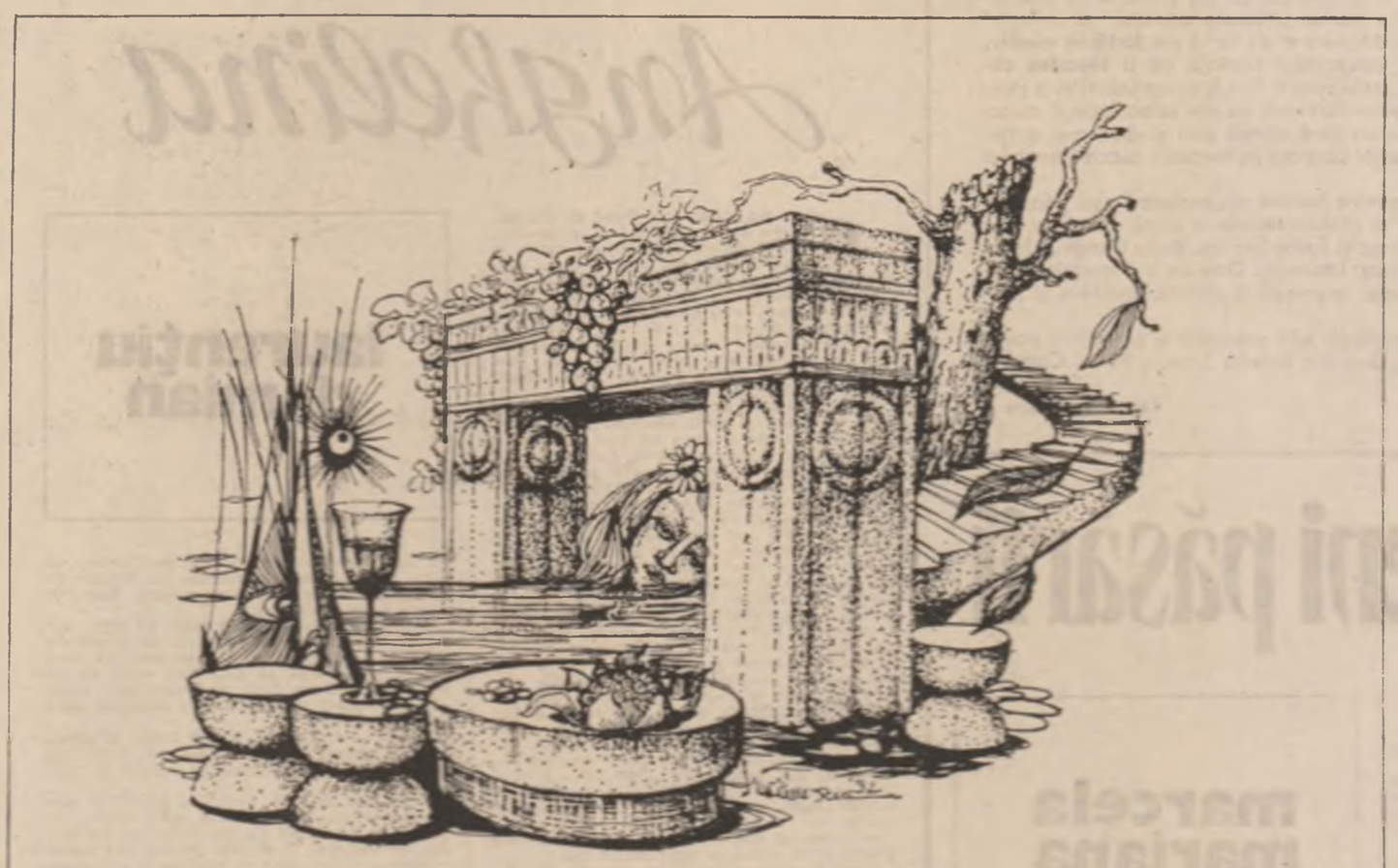

«Toamnă» — desen de Traian Marinescu

costel bunoaica

Abecedar în care ochiul putrezeşte

Sat natal zăvorît între ierburi
înjunghiat de dropii şi dumbrăvi de zei
născocite cîţi te cutreieră
cîţi rădăcină găsiră
— ; despre o anume tăcere cărţile scriu
pe tine te ştiu că pe ceva care-şi
scutură zeul divinităţii asupra asprimii
ochiului de tărînă, înfipt rămăsesi cu burta în
sulţia cerului cu sufletul proţăpit în
vatra izbînzii nimicniciile mele pedepsind.

— ; şi vreme trecu peste mine. mă fulgeră.
talciunul dinăuntru se stinse. ca cioban
mă împunse. rădăcini mă cotropiră.
mai veşted ca secera rugginită pe
sicriul bunicului mai plins decît toate
minciunile sînt.

aerul tău îl mai sorb nesătul. răbdător
eşti. şi încrezător în cei cu semnul de
foc înfierati. gigantică fire humusul tău.
şi cei dinăuntru pedepsiţi de zei.

în ureche îmi urlă vîntul de smoală
nici o rasă mai
tare nu este doar cea din tărînă înălţătoare.
nealterata, nesupusa, dirma rasă în care
ţăranul
se varsă. de unde apa mea izvoraşte.
o, sat natal
abecedar al meu în care ochiul putrezeşte
imperios şi barbar.

Măr ionatan

Vine la oraş cu plasa cîmpiei pe căruţă
de-l cîntăresc păsările
şi i se aşează pe umeri ca pe o
cracă de salcîm ;
bagă mîna în buzunar unde ciocănesc
grăunţele ca în silozuri...
furca mîinii inundată de prunci şi
de mireasma oului îmblînzeşte.
îl năpădesc păsările,
îi ciugulesc mîinile şi ochii ;
el merge aşa, cu ochi de păsări,
cu mîini de păsări, de-şi dau orăşenii
cu capul, îi cad în genunchi,
i se închină.

intră la aprozar de cumpără ienibahar şi
sirop de busuioc pentru nepoţii
lui care îi trag de mustăţi —
magazinul se umple cu miros de iarbă şi grîu.

pentru el cumpără ceasă nouă şi o
încearcă la ureche
să-şi dea seama cîte carate are.

se întoarce ţăranul, noaptea, cu ultimul
autobuz,
cornul lunii i se înfige în spate — pumnul
răsfăţat,
cîmpia îl lată şi i se ghemuie la picioare.

e ţăranul un zeu la care toţi se închină.

Desene de Traian Marinescu

daniela simionescu

Despre ea

O aud adesea pe mama vorbind
cu haimele de sărbătoare
cînd trece printre gutuile păstrate
de astă-toamnă
pentru mine
mi-ar fi spus
să nu mă duc dimineaţa devreme-n
tolciuc
să nu cheltui zăpada pe nimicuri
am-fi-mas-ta-la
cînt de atunci un peisaj incredibil
cu care se poate construi un poem.
şi mama, luminîndu-se de cuminţenia
mea exotică...
o mai aud cum umblă prin casă
închizînd uşile cu sfinţenie
pe lîngă cuvintele mele inutile
ca fotografiile mişcate.

Poem simplu

Regina teilor travestită în clown
ce hohot de floare în inima mea
Rîsul porumbilor albi coborîndu-se
pe umerii noştri ca o poveste
peste iubirile noastre îngenunchează
cenuşa flamingului alb

vii desenînd pe basme semne
de-ntrebare
în toţi vişinii atîrnă autoportretul tău
şi plasa de stele transportă un bidon
cu benzină
morele meu oraş aşteaptă încă să
plouă
şi alte certitudini nu sînt
ancora timpului tău dizolvîndu-se-n
rouă

Desen

Ca semn al pădurii — liniştea
apa luminii — această mirare
atingîndu-ne
întîmplări odihnindu-se în
ochii izvoarelor
în flacăra acestor vitralii
parcă se string
inimi de greieri
sub degetul tăios de tăcere

Eden provizoriu

Încep să miros a fiară sălbatică
am deja cercuri fine la glezne
căutai ploaia trecută pe lîngă bluzele
mele
prin
privirea ta
balerinele se duc deocamdată
la baia de abur.

Întîmplare

într-un colţ al camerei mele
pluteşte un nor alb
care mă priveşte cîteodată
scîncind
cînd mă apropii
se lipeşte timid de perete
cred că mă iubesc toate obiectele
din încăperea aceasta
pe sub fotolii, pui de tigru
îmi caută gleznele luminoase

A doua întîmplare

o pasăre nu se va simţi niciodată
stîngherită de suflet
ele nu au amintiri, dar există o rază
ascunsă-ntre aripi
despre care nimeni n-a rostit un cuvînt
nefiind zărită
cînd trupul umilea prin săgeată
văzduhul
pe ramurile plecate
păsările îşi ţin aripile strînse
— deschizîndu-le poate o clipă
cît nu se poate trage în cuvinte
linia unui zbor.

florin şlapac

Zăpodie

(fragmente)

— în ce priveşte
în adevăr curagioasele şi pline de meşteşug
isprăvi ale iscusitului
ZĂPODIE
cu minciunile şi umbrele cele trebuincioase
de pe cînd au îmbrebenit zorii
şi pînă au lenevit
adormindu-l

* * *

„Him, zăpada miroase a must,
atîtea lucruri în curte albesc ;
aud un stol de vise
grăbind aşezat spre vremile calde.
Simt urmele lor cum se-nalţă, cum cresc,
cum închid porţile pe aici
la beseareică, la vie, la han..."
Iliăia Zăpodie cu ţurţuri de iorgovan
sub talpă. Tocmai picase din pat
visînd cai verzi pe un relief de palat.

Cotoii dormeau milc în găoace de albină.
Timpul bleg şi afund pogorîse în trupul lui
de tină.

„Mi-e pumnul de humă, uns cu feleştioc,
lipit cu fier şi cărămizi
la foc" —
cîntăcea Zăpodie
atîntat de zodie
parcă pe veci.

* * *

O vacă urmise cerul în coame.

Ochi de grămătic clipeau din lucarne.

Şfichiuitoarea de ev : Pohta Pămîntului
hămăia
cu o falcă în răscrucile cerului
cu burdihanul gol, somnorocit.

Înfricoşat, spuzit,
amurgul tîrîs, transparent
gonea către orient.

* * *

Răsuflarea meşteruiui
ca de pui de găină
zgîndări nara unei valburi :
piu de ocarină.
Din pîntecul noianului pitulat
dincolo de noapte, dincolo de sat,
crescură ierburi urzite
aromite
bune de mîncat.

Zăpodie, cu palmele sure, cu degete mure,
purcese la frămîntări de ghizdav,
de vino-ncoace,
de crudiciuni,
izvodind bucate
presărate cu amiros
de puf şi adamant,
îmbobocind cîmpia cu pofticeli
de hăcuieli.

Pohta Pămîntului, pe nerăsuflate,
creţoşînd ziduri de riduri,
căzu în coate înghiţind ca haplea
locma grăsavnică, toată.
pînă cînd — sub bolta cocîrjată —
a crăpat în două :
jumătate-aer
jumătate-rouă.

* * *

Dar tînguirea licorilor
trecu prin clondir ca prin sită
şi Zăpodie
sătul de olm, de privit,
se puse reavăn pe meşterit :
picătură
peste picătură de rouă
s-a zuzuit el din polobăcel
în polobăcel
amestecîndu-se cu hidromel, tulburel
şi untură de căţel,
zvîntînd, descîntînd, şlefuind trup de lut şi
straie grele,
ochi senini minjiţi cu stele. Şi cu ele

scobind în piclă lung brăzdoi
ziduri vîntoase
peste zăvoi.

în afunzimea ei ameţitoare
pădurea leoarcă sub nea
se întindea să bea
şi bea.

Reveneala se strecura înceată
înghiţind alene lunca toată.

* * *

Conturul se înălţa amar
ca o ciupercă seacă de var.
Din nămeţire : zviir ! gheme de lînă.

Într-o bulboană se scălda o zînă.

Cîntul ei ca un zbor
peste fisticeala grohotişului aruncat ici-colo
rîvnitoriu.

* * *

Luminat aşa, meşteri urcioare, vetre, hulubării.
Oştenii, izbiţi în frunte cu bătăi de aripi,
ca la un semn se cumînţiră
şi o luară către deal, stuchind în palme,
de bătură spice în ogor.

Se dezmorţiră străzile de-atîta pîine
şi covrigi. Meşterul zidărise un cuptor,
în care focul acru şi viu
singera zi şi noapte.

Veniră la urmă de sărbători
să-i pupe mîna şi să-i dea comori.

Zăpodie
încălecă un mînz răcoros
fulgerînd adînc severa noapte.

Cenaclul «Dacia Feniks»

O OPTA ÎNTÎLNIRE

„Un lucru straniu care se întîmplă cu „Dacia preistorica", a spus **Ion Gheorghe** după ascultarea unui capitol din lucrarea lui Nicolae Densuşianu, este că mulţi istorici o neagă, dar nimeni nu se duce la izvoare, adică la fantastica bibliografie ce o bîndezată şi o justifică alături de urmele materiale". Poetul a pretins, prin urmare, ca afirmaţiile să fie susţinute de dovezi şi aceeaşi rigoare a impus-o şi discuţiilor ce au urmat pe marginea textelor aduse spre dezbatere.

Opiniile ce au succedat lecturării versurilor sale de către **Ion Mînzală** (Alex. Drăghici, Cristian Hăncu, Florin Grigoriu) ca şi concluziile poetului Ion Gheorghe converg în ideea că poemele citite sînt prea esenţializate, prea „descărnate" şi de aceea par devitalizate, lipsite de forţa pe care o degajă poezia patriotică a aceluiaşi autor. În acest context s-a şi considerat binevenită o eventuală multiplicare a registrelor în care se exprimă, o amplificare a simbolurilor vehiculate pentru a da pregnanţă prin aceste faţete chipului său poetic.

Versurile lui **Marcel Fandarac** au fost mai mult controversate, dar, în cele din urmă, s-a conturat aprecierea că scrie o poezie valoroasă, cu reuşite mai modeste atunci cînd este tentat de persiflare şi prozaism care nu par să corespundă structurii sale poetice. „Poezia, a amintit **Alexandru Brad**, este doamna limbii, este metaforă şi meditaţie şi nu trebuie să o degradăm". Interesantă este şi observaţia poetului **Vasile Andronache** : „Am ascultat doi poeţi cu o tăietură mai ciudată a versului şi de aceea cuvîntul obosit, aparent demonetizat capătă alte valenţe".

Pentru prima dată s-a citit proză, în această şedinţă, în cenaclul nostru şi (poate de aceea) părerile, din care redăm cîteva au fost oarecum contradictorii : **„Ion Marin** are talentul de a construi, dar îl risipeşte în teme periferice" (V. Andronache) ; „are goluri în construcţie şi din plăcerea zicerii pierde personajul, regăsindu-l astfel" (D. Oprişor) ; „personajele sînt atît de bine conturate încît prin ele cunosc tot mediul în care evoluează" (I. Voichiţoiu) ; „toate cele trei proze mi se par decupate dintr-o realitate care ne sare în ochi", iar autorul are un cert simţ al limbii" (Al. Brad)

Cu această şedinţă, cenaclul „Dacia Feniks" a luat vacanţă pînă la echinocţiul de toamnă. Aşadar, următoarea întîlnire în aceeaşi sală din strada Biseria Amzei nr. 7, în ziua de 22 septembrie 1984.

A NOUA ÎNTÎLNIRE

Au sosit şi au fost primiţi cu bucurie în cenaclul „Dacia Feniks" doi tineri poeţi din Satu-Mare, din Maramureşul străbătut în care oamenii săi vechi poartă drept chip icoane de voievozi. În seara echinocţiului de septembrie, la Casa scriitorilor — unde se-am instalat de astă dată, Dumitru Păcuraru şi George Vulturescu şi-au afirmat crezul poetic — plin de sensuri profunde şi angajare lucidă — într-o rostire puternic racordată sensibilităţii contemporane.

Poezia lui **Dumitru Păcuraru** poartă în ciuda modernităţii irecuzabile „pecetea nordului ancestral", a susţinut Ion Mînzală căruia forţa expresivă a versurilor îi evocă totodată cromatica şi simbolistica măştilor maramureşene. Mai puţin tentaţi de asemenea filiaţii, dar rămînînd în zona revelării vizualului, Ion Iacob vorbeşte despre sugestii goyeşti, în timp ce Cristian Hîncu încearcă o definiţie a poeziei auzite, prin apel la Munch (Strigătul). Ecourile expresioniste sînt chiar mai numeroase, a argumentat aceeaşi vorbitoare, fiind în esenţa lor poeme de reacţie. Încărcătura livrescă, cu adevărat mare (sînt inserate citate din Trakl, Rilke) este însă deliberată, integrată în ansamblul ce lasă impresia unei proteice originalităţi.

George Vulturescu a stîrnit prin poezia citită veritabile stări de efuziune. Marian Zamfira a susţinut în intervenţia sa că ne aflăm în faţa celui mai puternic poet care a citit în cenaclul nostru, asemuindu-l unui alergător purtînd o torţă. Asemenea aprecieri au fost nuanţate de Dorin Sălăjan pentru care poetul este el însuşi o făclie, o conştiinţă a cărei forţă este disimulată şi distilată în sonuri elegiace. Există, însă, şi o ironie subsidiară, greu de decelat între ce împrumută din poezia anglo-saxonă şi ce absoarbe osmotic din folclorul indigen. Entuziaste, solidare dar şi argumentate au fost luările de cuvînt ale lui Alexandru Răzvan Ţambu, Iacob Voichiţoiu, Florin Diaconu.

Alexandru Brad s-a declarat la rîndul său impresionat, susţinînd că nici unul din cei doi poeţi nu poate fi uşor încadrat, aliniat la o direcţie sau la o tradiţie, dovadă fiind numeroasele şi diversele raportări livreşti. La ambii poeţi, a atras totodată atenţia, există un risc al violentării limbajului, ceea ce ar putea intra în dezacord cu programul lor poetic. Este o poezie incomodă, a spus în finalul şedinţei conducătorul cenaclului, poetul **Ion Gheorghe**. E o preluare de ştafetă a luptei cu inerţia şi de aceea o astfel de poezie trebuie să fie şi trăită, în sensul că asemenea autori nu se pot impune doar prin scrisul lor, ci şi prin exemplaritatea vieţii lor.

Ion Marin

TINERI

CENACLUL «Numele poetului»

Corina Toma a fost aceea care m-a obligat să citesc și să programez pentru ședințele cenaclului de poezie „Numele poetului" și „textele" în proză ale unor tineri autori - capodopera ei de la 16 ani **Jertfirea mieilor**, de aceeași intensitate tragică și perfecțiune formală ca și **Moartea căprioarei**, capodopera copilului de geniu care a fost Nicolae Labiș, m-a convins o dată mai mult că așa-zisa proză artistică nu are valoare decît atunci cînd devine parabolă tulburătoare ori cînd atinge prin simbolismul ei implicit zonele profunde ale arhetipurilor păstrate în memoria subconștientului colectiv.

Am citit și am programat pentru lectură și „prozatori puri" dar am selectat pentru această antologie cu osebire textele în proză ale celor care sînt întîi de toate poeți... Corina Toma și Tudor Stancu, Radu Cange și Marcela Mariana Milcu, Dumitrița Stoica, Laurențiu Damian și Florentin Palaghia scriu o proză densă, sclipitoare, ireproșabilă stilistic, lapidară și prețioasă ca poemul în proză.

Sperăm ca într-o viitoare antologie să-i publicăm și pe ceilalți poeți-prozatori, autori ai unor romane ; cum sînt Valeriu Stancu, Mihai Culman, Radu Marin Mocanu și alții...

Cezar Ivănescu

Asemeni păsării

marcela mariana milcu

MOTTO :

„O, Mimi fără capă !"
S. J. Perelman

Ziua vibrează, ar putea fi aer — dar o rup, o transformăm, o arunc în foc. Arde cu o flacără înnăvolată, iar cenușa ei e o umbră de arc. Trupul meu ca o săgeată vie pulnită în fața-i.

Aprind acest foc în amurg, la marginea mării, întru chemarea lunii. Și, recunosc, pentru umanizarea asprului ser al singurătății.

Mimus a rămas acolo, în urmă. Încerc să-i recompun mental imaginea. Mi-e cu neputință. În jurul meu sînt riduri de neagră uitare. Vreau să mi-l aduc aminte, să experimentez suferința, să aprind uscăciunea asta de țuțcă din mport. Dar sînt cu totul în afara durerii : o primă îmbindă a sufletului.

Fac un pas. Un val mă ajunge din urmă, stinge focul și umbra lui atinge pragul casei mici și albe, cu albastre oblonane, spre care mă îndrept. Se spulberă apoi și rămîne doar o tăcere moleșită.

Din soare curge ceață rugine. Ziua se resoarbe-n univers.

Ultimele raze plăpînde se aplecă peste fereastra de culoarea cenușii, atingînd cu umbre mov oblonul de lemn. Un ultim reflex ars poate o clipire a ochilor colorează totul în roșu. E parcă o lume privită printr-un ciob de sticlă peste care curge sîngele mîinilor mele. Aceasta ultimă răsuflare a soarelui aburește un pahar verzui, mișcă un coș cu mere aflat pe masă alături de cărți, și ceasuri și țigări. Coșul se răstoarnă de la sine. Cad mere de argilă și aur. Cu o străfulgerare se sfîrșește amurgul. Vine Stingătorul de Lămpi, în persoana unui vînt negru și nămolos. Marea clipocește de parcă ar curge, mi-o imaginez ca pe un fluviu limpede.

Mi-e frică și sînt singură. Dar îmi place să-mi fie frică și să fiu singură. Pînă cînd, nemaiputînd îndura lăcomia de spaimă de care-s cuprinsă, reaprind lampa și iată-mă ieșind din tumultul trupului meu. Mă lipesc de trunchiul verdelui arbore al unui poem de Elytis care „fotosintetizează" aerul din jurul-mi — totul mi se arată altfel acum : tristețea se îmbină cu frumusețea în părți egale, iar lucrurile se opun provocării tristeții. Scaunul de un alb bătrîn se balansează-noet, în ritmul mării.

De n-ar fi poezia, cum altfel aș putea îndura claustrarea și singurătatea — spaima de toate aceste ființe care sînt eu ?...

Alunec în poem și nu îmi mai simt trupul ca fiind al meu. Din carne sînt făcută și țin în mînă sceptrul Frumuseții. Simt Inefabilul cel geaman cu Sublimul. Acolo sălășluiește acea esență mai presus de gînd. Mai marele zeilor noștri și-al zeilor zeilor. Lui mă închin. Neginditului : — Binecuvintează-mă și mă primește...

M-am retras aici așteptînd iluminarea. Ceea ce am trăit acolo nu a fost viața mea : nici elanul, nebunia, aventura, mișcarea nici compromisul, incremenirea sub acea jurisdicție fixă.

Mi-am luat numele Eupatia. M-am dezvățat să plîng. M-am lăsat în voia liniștii naturale. Nimic nu mă îndurerează. Acolo, toată viața am bocit. La început, lăsată cu leagăn cu tot la bunici, plîngeam de mă invineteam. Mică eram, cît un pumn. M-au scăldat două luni în gălbenus de ou. Bunica azvîrlea cu balegă de cal în soarele la asfințit, murmurînd meiopelic :

Soarele după deal
Plînsu lu Mememé în balegă de cal...

De plînsoare nu m-am putut vindeca, astfel că mai tîrziu m-am văzut nevoită să-i ofer o durere pe măsura măreției sale.

Cu adevărat enorm și netrucat, fără să mă simt fericită-n suferință ca într-un lichid amniotic, am suferit la moartea micii Avia. Avea zece ani. Cu cîteva zile înainte primisem de la ea o scrisoare :

Dragă Mememé

Mai întîi de-a mea scrisoare îți doresc zile ușoare și o viață îndelungată să ne mai vedem o dată. Mememé te rog să mă ierți că nu ți-am mai scris pînă acum, dar să știi că nu am mai putut. Află că de la data de 24 februarie m-am îmbolnăvit și nu am mai putut să mai merg la școală, iar cînd ți-am trimes mărțișorul eram bolnavă acas'. După o săptămînă am fost internată la A. unde nu am stat decît două zile și m-a transferat la B. Fiind foarte grav și la B. am stat doar o zi și m-a trimes la C. unde am stat 5 luni de zile la spitalu' de boli contagioase. Boala se numea „septicemie cu stafilococ". Mememé să știi că nici un doctor nu garanta să mai scap cu viața. după 5 luni de suferințe am reușit să scap de moarte dar însă cu picioarele paralizate. Acum merg cu cărucior. Acum sînt acas' nu mai pot să merg picioarele nu le simt și plus de asta nu pot să urinez decît cu sonda și mai am și niște răni care nu vor să se vindece deloc. Nu pot să-mi iau nici o cană cu apă, nu pot să mă întorc de pe o parte pe cealaltă nu pot să stau nici măcar în fund și de aceea mi-e foarte greu să scriu. Mememé pot să-ți spun că mama mea este un adevărat doctor. Ea mă pansează, ea mă întoarce, trebuie să aibă grijă de mine mai rău ca de un copil mic. Mememe cred că înțelegi de ce nu am putut să-ți mai scriu. Cînd am venit de la siptal am găsit scrisoarea ta și m-am bucurat că nu m-ai uitat. Mememe eu nu mă mai duc la școală și nici nu mai scriu poezii dar pot să-ți spun că Mircea face poezii mereu. Mememe tu ce mai faci ești sănătoasă. Îmi pare rău că nu pot să vin pe la tine și aș fi bucuroasă să te mai văd o dată. Nu pot să mă impac cu gîndu că eu n-o să mai merg niciodată și aștept din zi în zi parcă o minune care să facă să pot să merg din nou în picioare. Nemaiavînd cuvinte potrivite pentru continuarea acestei scrisori îți zic la revedere și pentru că se apropie anul nou La mulți ani și Sărbători Fericite.

Fire blindă liniștită
Stai cuminte-n banca ta
Iar atunci cînd vei fi mare
Ce ar fi, vei mai vedea.
A.R.U. (Așteptă Răspuns Urgent)

Avia

Mai tîrziu, cînd Alice s-a azvîrlit pe fereastră, n-am mai fost atît de cumplit impresionată, iar moartea lui Ta mi-a părut firească : se dusese, pe rînd, cei din jurul meu. De altfel, Ta a murit cu maximă naturalețe, după ce a rostit ultimele cuvinte ale unei anecdote simpatice.

Cît de neînțelegătă și de deșănțată îmi pare acum viața, mai ales toate clasele de acolo ! E drept, am chiar cînd mi s-ar cere să plec, îmi spun că nu pot rămîne atît necomunicată, să adaptez, nu ? Dar cînd îmi amintesc că am venit acii spre a mă desăvîrși, a privi în mine, a mă înțelege și a mă citi din nou, mă aflu. Lovită și rămînînd fără prietene. Lumea se dărîmă, acum în ea lucrurile și fenomenele mi. Tin în mînă o piatră și simt ce ea ar putea fi tăia poate ce a fost.

Scrie. Pentru acăst cei pentru care rîndurile în aer. Fără teama că vei fi scurtă de mărțișul dorului de iubire. Eu nu pot rămîne în ea : începusem să scrie tot ce voiam să auzi. Scrisul năvălitor, în ritmul aplauzelor celei bătăuse la urechi.

Și deodată, ca un uliteș cabotin transformat subit într-o zburătoare elice, am dispărut...

...Petrecusem pentru cîteva zile la mătușă-mea. Lia. Era prima oară cînd conștiam actul. Acum aveam voie să merg la ea, eram „aproape celebră", se lăuda cu mine. În copilărie mă plăteam de „cruzimea" în care stăteam, dar nu aveam unde mă duce : în G., îmi era absolut interzis să mă arăt, accidentă fiind obiect de rușine, copil „vegetal".

În sfîrșit, îmbătată de noutatea de necunoștut și dinamisme urbane, după ani de orașelu natal, profitînd de invitația Liei de a merge la țară.

Coborînd din „rată" la „intersecție", aveam trei kilometri de mers pe jos pînă la intrarea în satul G. Era o după-amiază de sfîrșit răcoros, drumul mirosea a praf și a vegetație uscată. Am întîlnit-o în drum, pe sură-mea vitreză. Mara, care păștea vacile lîngă canal. Am mers „toate trei" pînă în sat, fraternizînd-ne ajutorul mecanism al mersului ! Mergeam încet prin miezul bîlbîielii pelagi catoestru. Am trecut pe lîngă moșia lui Franciu, avînd pe ea o cruce pîlîndă. Se răsturnase cerul la coborîre. Am trecut pe lîngă o casă de rodari, aflată în plin cîmp. Atunci mi-am amintit cîntecul din V. și mi-a venit ideea despărțirii de Urbe. A despărțirii de toată viața mea trecută. Trebuia să mă fac nevăzută, să nu mai stie nimeni de mine, altfel cei ce mă iubesc m-ar fi chemat înapoi...

Am ajuns. Lia devenită tot mai [illegible] se dădea de moarte și fie [illegible]. Cînd mi-am aminti o tînără, a venit fugița cu un ibric trotuarului, rupt cu „bulbul" albe, plin de un lichid orbit [illegible] fi băut nici cafi. Am stat „la o cafea". Lia mișcînd un mic deget [illegible] cu cosița pe gît, cu sete, [illegible] cu dosul palmei. Pe urmă s-a apucat de tricotat o vestă verde-praz. Cîndat, [illegible] cerută în casa mamei mele augmenta [illegible] fată de casa mea din Oraș...

Au apărut apoi vecinele, alde Lenuța lui' Cîrba, Paloghita lui' Panache Vodă și tuza Firuța, mama lui' Gogoșu.

— Veniram s-o vedem și noi pe Mememé ! Fa, Lio, de' frumoasă-i ! Semănă cu tine la [illegible], ie z'c ! — tuza Firuța nu se mai oprea din mulțit. Am aflat astfel că la' „Muma Bună" i-a murit vaca : a mușcat-o o nevăstuică de uger ; că Safta la' Vergu merge-ntr-un picior și sapă la vie, ori că Zoița s-a certat iar cu omu-său, Nae.

Amețisem. Se clătina totul în jurul meu, iar personajele din fața-mi aveau căpșuni de superangular. Deodată, am auzit-o pe Mara strigînd :

— Mamă, mamă ! Să zgudoase ferestrele !

Am ieșit afară, printre pereți care mă pasau de la unul la altul. Uria pămîntul, se ondula șerpește. Pe sub cocoașa movilei lui Franciu se mișca o bulă de lumină gălbuie. Ajunsă în vîrf, pocni ca un buboi, răspîndind în aer puroiul unui fum de pucioasă. Departe, peste fîoviu, ardea cerul. „E război", am gîndit. Pămîntul s-a mișcat iar, ca o „corabie beată". Apoi s-a liniștit totul, de parcă acea nebună agitație fusese doar părere. Mai tîrziu, am aflat despre prăpădul pe care cutremurul l-a făcut în Oraș. În sat nu s-e dărîmat nici o casă, doar unor găini le-a căzut „coșmeata" în cap.

S-a lăsat întunericul. Lia, năucă, a ieșit din casă, tricotînd în neștire. Ghemul uitat înăuntru îai făcea apariția, rostogol-rostogol, în pragul „merchizei", tras de firul viitoarei veste verde-praz. Tuza Firuța, chioară în seară, a zărit firul și-a-nceput să țipe :

— Ai fa, Lio, văzuși că să crăpă pămîntul ? Iu, Doamne ia-mă tu pe mine, ce mai fu asta, tică ???

Cutremurul a fost prilejul Ruperii-de-Lume. Cei din Oraș nu știau că am plecat, mă puteau crede sub ziduri : Căsuța pe care mi-o lăsase Ta, aflată la marginea mării și-a țării, într-un cîmp de ciulini, era, în sfîrșit, izbăvită de blestemul uitării. Am plecat „asemeni păsării care pînă să-i auzi glasul s-a dus / a luat-o soarele în purpura lui și apune"...

Fragment din romanul (în lucru) „Jurnal de asceză sau Amintirile unei fete cu dinți"

Anghelina

laurențiu damian

E [illegible] Anghelina a fugit la [illegible]. A făcut un copil și [illegible] copilul [illegible]. A trăit [illegible] și [illegible] de [illegible]. Bătrînul, Costea, avea [illegible] de [illegible] și o [illegible] [illegible] de [illegible]. Pentru ei [illegible] [illegible] [illegible] — Lin, Viorel și Florica. Lui îi-a [illegible] la [illegible]. La un an... [illegible] ei. Deși aveau [illegible] și mamă și tată, ei au rămas pentru tot satul „cei ai Anghelinei".

A făcut Anghelina un copil și a venit pe lume, cu [illegible]. La Rămînerea venise [illegible] după un vînt primăvratic, vînt ce aducea mirosul [illegible], dar vîntul venise pe neașteptate și plăcerile, înșelate de vreme, căzuseră cu aripile înghețate. Oamenii ieșeau în fața [illegible], căutau pe [illegible], satul primise în mulțime frigul, devenisem la mare pavăz [illegible], trebuia să dai cum pentru bucăți de [illegible] pentru o bucățică. Dădeai, nu le mai [illegible], în frigul nimănui privirea. Într-o dimineață, Vasile auzise din gura cîș înghețase Dunărea. Lumea a ieșit la [illegible], privind gheața [illegible] de [illegible], apoi a [illegible]. Bărbații au luat [illegible], au [illegible] cai și au plecat spre Dunăre să treacă în Bulgaria. Pocnea pe gheață, [illegible], bătrînii cai năbădăioși, [illegible] de [illegible], [illegible] [illegible] și blăgăie [illegible] [illegible] [illegible], cu mersul [illegible] [illegible] de [illegible], cu frică să nu le pară [illegible] [illegible] — Ține, [illegible], bătrînă, urlă Vasile, n-a [illegible] [illegible], vedem și noi bulgarii, ăia ce [illegible] ce avem ?!...

— Tacă, mă, [illegible], nici [illegible] [illegible] și vrei să se [illegible] bulgărănoii la [illegible] ! — îl [illegible] Dochia, cu [illegible] [illegible] de [illegible] lui.

— N-am, ai dreptate, rîdea Vasile, dar am [illegible] și nu o dau pe toate [illegible] [illegible].

Oamenii ieșeau cu [illegible] pe gheață, degeaba se [illegible] Dunărea în adîncuri, nu mai putea să ia pe nimeni, se [illegible] în fiecare om cu carne de om, de [illegible], [illegible] [illegible] pe gheață și bărbații loveau cai cu biciul, [illegible] [illegible]. În prima seară, guașa tuța Aurelia, [illegible] cai și plîngea, trebuia să ajungă pînă și să [illegible] pe fata ei... fata care-i ademenise de pe [illegible] mai bătrînul, care plecase [illegible] [illegible] de vrăjeți. Cînd l-au adus [illegible], [illegible], verde, tuța Aurelia nu l-a recunoscut, sau n-a vrut să-l recunoască... în mîinile ei, bătrînul vărsase o femeie, o bulgăroaică frumoasă care se scălda pe celălalt mal, pornise [illegible] și acum era cu ea acolo, dar după vîndă ei, el nu era ferit. Asta gîndea tuța Aurelia, oamenii o lăsau să creadă, îi respectau durerea, numai o durere ca asta putea să-i facă minții. Sătenii guașei, nimănuia cădea greu peste rămînenii, îngropîndu-le amintirile...

Pe ninsoare, Anghelina s-a urcat pe cal și a pornit spre Rămînerea, la casa tatălui ei, să-i arate copilul. Îl prinsese cu bețe de trupul ei, să-i fie cald. A mers călare toată noaptea, o noapte fără lupi, nu mai lepădau la atîta ninsoare nici ei, iar spre dimineață ajunse acasă, fără să creadă în semnele de rea prevestire. În curte o aștepta Pavel. O aștepta în prag. Cu biciul. Azi mai avea, un bici... avusese odată și cal, mergea teleș, în picioare, trăgînd de hățuri. Îi pridea vîntul cămașa și privirea, dar după ce fugise Anghelina cu un necunoscut, de cîndă că nu îl prinsese urma, omorîse calul în bătăie, vînduse șareta,... un bici mai avea, poate-i tînea ca să-și aducă aminte și acum cu biciul o aștepta în pragul acoperit de zăpadă.

— Ai venit ? vorbi Pavel, măsurînd-o din priviri, ai venit... am auzit că ai făcut un copil cu cap de cîine ! Anghelina nu-l privea în ochi. Se uita doar la mîinile lui înroșite de frig, fără să arată privirea neagră. Rîse cu teamă de ce auzea. Rîse.

— Am făcut un copil frumos, de asta am venit... cel pe care nu l-ai vrut de ginere s-a urcat în apa fîntînii și s-a tot dus, nu l-am căutat, așa a fost să fie... Am venit să mă ierți, tată, că am fugit fără să-ți dau veste. Hai, privește-ți nepotul și dă-i dezlegare să-ți poarte numele !

Pavel nu zise nimic. Ridică biciul și plesni. Singele înghețe pe fața Anghelinei. Mult timp nu se auzură decît loviturile și hohotul de plîns al bătrînului.

— Nu mai da, tată, că-ți faci păcat ! — șoptea Anghelina îngenuncheată, să-și apere copilul țîpît de carpea ei, dar Pavel nu mai auzea. Se încălzise în sfîrșitul biciului și-i plăcea pocnarea, lovea rar, cu răbdare și-i plăcea pocnarea, îmbătrînea după fiecare lovitură, dar ne se vălguia. Anghelina se tîra la picioarele lui, apoi se auzi țîpăt de copil și Pavel rămase cu mîna în aer. Mîna care se pregătea să lovească încă.

— Pleacă ! Maică-ta a murit de rușinea pe care ne-ai făcut-o ! Ea te-a iertat. Iar eu am rămas singur. Singur ! — urlă Pavel, de se sperie calul. Pleacă !

Atunci se ridică Anghelina. Stătea în fața lui dreaptă, era frumoasă ca omătul în mîinile mamei încălzite la test, după piîne, se ridică mîndră și vorbele ei loviră mai puternic decît biciul.

— Plec ! Acum plec ! Cîine ești tu, nu tatăl copilului meu ! Să te bată dumnezeu și să nu-ți dai sufletul pînă n-am să-ți pun eu mîna pe tîmplă... mai ții minte, tată, cum mă puneai să te frec la tîmplă cînd îl se speria somnul ?... Plec ! Cînd o să-ți mingii eu fruntea, atunci să-ți dai sufletul !

Și rîse, lăsîndu-l pe Pavel înfricoșat. Încălecă pe cal și hohotind a viață reîncepută se pierdu în ninsoare.

Pe copil l-a botezat Linu.

Pavel a mai trăit un an. S-a chinuit mult, trăgînd să moară. A tot strigat-o pe Anghelina, dar ea n-a venit, nimeni nu știa pe unde este, ea n-a aflat de boala bătrînului sau nici n-a vrut să afle, a murit chircit pe laviță, cu privirea la fereastră, o așteptă, o așteptă... L-au îngropat rămînenii, privind cu uimire, fără să înțeleagă, de ce murise el cu mîna la tîmplă.

Anghelina îl creștea pe Linu și trăia cu un pescar, făcîndu-i năvoade și judecînd că l-a prins și pe el într-un ochi de năvod, ca pe un pește priponit în apă și zîmbea, zîmbea acum altor nenorociri. Dragostea ei cu Viorel a ținut pînă la a șaptea duminică, pentru că atunci a ieșit ea la tîrg să vîndă năvoade și s-au adunat toți pescarii să se minuneze. Lui Viorel i-a fost frică să n-o piardă și s-a pierdut el, cu năvodul prin smircuri, fără urmă... a ris Anghelina, a ris cu lacrimi, și-a luat copilul și s-a întors în Rămînerea. N-a călcat niciodată în casa tatălui ei, nici în curte n-a intrat. A vrut o dată. Dar cînd să pună mîna pe poartă a auzit biciul ! A opta duminică a mers la horă. A stat pe margine un timp. Apoi a spart hora și i-a zis unuia.

— Costea, vrei tu să fii omul meu ?

Bărbatul a privit-o năuc și a urmat-o. Oamenii și-au făcut cruce, Anghelina avea privirea blestemată, era frumoasă, înaltă și falnică, în iarbă cu licurici s-a iubit ea cu Costea și i-a luat mințile... și satul n-a mai făcut multă vreme hore. De frică.

Creștea Linu. Anghelina a avut cu Costea două fete. Amîndoi munceau la cîmp, cu ziua, cînd la unul cînd la altul, își ridicară casă și gard, ăsta era visul Anghelinei, să aibă un gard înalt, să nu vadă nimeni ce face ea în curte — fetele creșteau și ele, semănau cu Anghelina, de la Costea nu luaseră nimic, de parcă femeia le-ar fi făcut singură,... „a avut noroc, Costea !"... șoptea satul pe la colțuri, cine ar fi avut curaj să zică asta cu voce tare și cine ar fi avut îndrăzneala să o privească în ochi pe Anghelina ! Avea ochii triști, parcă nu mai aveau viață și nu mai zîmbea, știa că zîmbetul îi aduce numai necaz.

Cîteodată, seara, obosită de muncă, se așeza reazămîndu-se de tablia patului și-și mîngîia tîmpla cu mîinile.

Linu semăna cu Pavel. Se făcuse gata de mărit, fetele îi trimiteau ele vorbă, dar băiatul era tăcut, lucra cu mîna... îi plăcea mai mult să colinde, dar nu prin sat, rar de-l vedea cineva, mergea pe cîmp, înspre vie, apoi o lua pe malul Dunării, unde stătea pe mal privind. Anghelina îi vorbea cu blîndețe, deși de cîte ori se uita la el o apucau fiorii, îi amintea de Pavel, de biciul care-i lăsase semn pe față, de iarna aceea nebună cînd rîsese ea de toată tristețea și de toată nedreptatea.

— Mamă, îi spuse într-o zi Linu și Anghelina simți că vine amețeală, era ceva necunoscut în glasul lui, necunoscut și amenințător — mamă, iartă-mă, eu vreau să mă mut în casa bunicului ! Atît apucă să spună, pentru că Anghelina lovi în el cu toată puterea.

— Nu o să pleci niciodată acolo, n-o să te duci decît dacă dă țărina peste mine și nici atunci... Linule, tu nu trebuie să intri pe poarta ala !

— De ce mamă, de ce ?

Anghelina se simți deodată bătrînă și fără putere. Se ducea viața ei și liniștea ei, pe el, pe Linu îl iubea cel mai mult și iată, tocmai copilul ei făcut din păcat și fugă, tocmai el pleacă și nu o mai ascultă. Anghelina simțea că degeaba i-ar povesti despre iarna aceea, despre loviturile primite, despre blestemul ei, degeaba, Linu avea privirea lui Pavel, acum, cînd i se uită adînc în ochi înțelese, erau ochii lui Pavel, ochii bunicului, nebuni, neîndurători... ce mai putea să facă, cui să-i ceară ajutorul, nici să plîngă nu putea, să se tirască la picioarele lui — și atunci Anghelina, își apropie mîna de tîmpla lui Linu, feciorul se feri, credea că vrea din nou să-l lovească dar nu, mîngîiere era în mîna ei dreaptă care-i atinse tîmpla, apoi zîmbi... Linu tremura ca varga, nu cunoscuse zîmbetul de mamă, zîmbi și înhamă calul la căruță, îi puse toate lucrurile îndemînîndu-l să plece.

— Mă trage ceva acolo, mamă, ce să fac !

— Nenorocirea te trage, Linule ! zise Anghelina și se întoarse, să nu-i mai vadă, să nu-l petreacă.

Băiatul privea din căruță cum se depărtează casa, Anghelina nu era în prag, închisese poarta înaltă, atît de înaltă că nimeni nu vedea ce face ea în curte, nimeni nu trebuia să vadă, își părăsea casa și curtea, surorile și copilăria și pe tatăl lui cel nou, pe cel adevărat, de sînge nu-l aflase și nu-l va afla niciodată, ce i s-o fi întîmplat după ce a privit el în fîntînă, nimeni nu știa, odată Anghelina îi spusese că s-ar fi putut să fie năduşit de muncă și s-a spălat cu apă rece, și-a spălat mîinile și ceafa, a turnat apă cu ciutura pe ceafă și a înnebunit, poate că umbla din sat în sat, dar el, Linu nu putea să creadă asemenea vorbe, se uita înapoi din căruță și nu-i părea rău, de nimic nu-i părea rău, îl ducea un vînt de primăvară spre deal, în cealaltă parte a Rămînerii, la casa ce-l aștepta și de ce se apropia de ea se întetea și vîntul chemîndu-l...

Anghelina stătu un timp, apoi pe cît de bătrînă era trase calul de căpăstru, încălecă și o luă pe scurtătură. Zîmbea, gonind calul, parcă și-ar fi adus aminte de tinerețe.

Linu opri la Dunăre. Stătu pe mal mult timp, parcă cineva îl tot ținea pe loc, sau stătea, el singur cu gîndurile lui, să se liniștească, să știe în sfîrșit cine e și ce i se va întîmpla, speriat, de viață...

Cînd ajunse în deal, la casa bunicului, o văzu arzînd din temelii. În fața porții, ca o nebună, cu privirea arzînd mai tare decît toată vîlvătaia stîrnită, stătea Anghelina. Rîdea în hohote, Linu a crezut că maică-sa a înnebunit, flăcările se ridicau pînă la cer, sau așa le vedea el, înalte, parcă mușcau din nori, o luă în brațe pe Anghelina, să o apere și priviră amîndoi, muți, la flăcările ce nu mai conteneau, fără să-și spună nimic unul altuia, era liniște, se auzeau numai trosnitul focului, o zi și o noapte a ars casa, vîntul de primăvară a împrăștiat cenușa peste dealuri și peste toată Rămînerea, peste cei doi, acoperindu-i în îmbrățișare. Dimineața, Linu s-a smuls de lîngă Anghelina, a privit-o mult timp, ce bătrînă i se părea, parcă trecuseră ani, a mai privit temelia arsă și fără să se întoarcă a întrebat, atît a mai putut, să întrebe, deși părea să fi înțeles de mult.

— De ce ? De ce, mamă ?!

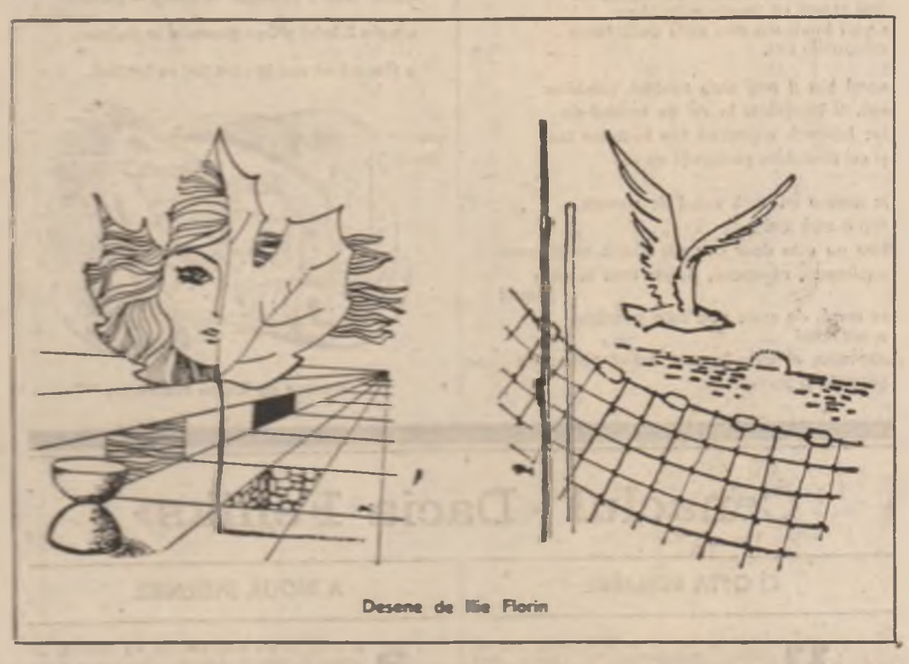

Desene de Ilie Florin

DUPĂ AMIAZA UNUI

dumitrița stoica

Aur pe pămînt, aur în aer. Păianjenii țesează toamnă lungă și fire de mătase se agață de mîini, invizibile, insistente, scîntei efemere în întinderea confuză, nu încă tristă, dincolo de bucurie. Frunze de porumb, aramă, coroană încinsă, cap neîncoronat, uitat, neiubit. Uniformă în verde putred, veșted, îmbibat de lumină. Frînte de oboseală, în amiază, carele. Umbra lor strînsă, sufocată, pilpîie. Soarele bătrîn, obosit coboară pe pămînt, tăcut, fericit, cu somnul prins de pleoape. Aromă de învingător. Nostalgică vigoare risipită în rod, reflectată în irisul cailor. Singure în picioare glugile, trupuri decapitate, îmbrățișate, doritoare de brumă. Ape inexistente, evaporate, latente, așteptînd toarcerea. Deasupra doar ciorile înnegrite, înfrigurate în rotocoale. Contrapunct. Punct. Același sfîrșit.

Amiază. Uniformă siciitoare, aspră, existență de epidermă. Șerban e un nume de șarpe cu pete. Petele duc la tașism ca și soarele. Inconsecvență. Pe uniformă o pată brună, lustruită, inutilă : pistolul, jucăria, semnul lui Vulcan făurarul, șchiopul, nefericitul. Focul sufocat, predestinat, lipsit de destin. Lemn ars și înăuntru flacăra așteptînd. Doar pielea roasă, jegoasă, miros de bivol mumificat. Miros pentru șerpi. Familia în schimb e solidară și mai ales tradițională. Tatăl, profil acvilin și barba viitoare, sigură, albă. Mama micșorîndu-se, adunîndu-se întorcîndu-se la sine. Frați mulți, necunoscuți, copii. Aburul răsuflării topit în apă dospită, sărată, sălcie. Sub gîtul boilor, pămînt reavăn, intors, respirat. Șerban e un nume de șarpe umed. Buze secate, în urmă armata, cazarma, sudoarea. Paturi de fier. Sub ele rugina, praf de strănutat, gîndaci de Colorado. Soldați de fier. Doar ochii sticloși, inserați ca o lună în noapte. Veșnicul rol. Privindu-se dinlăuntru ca din afară cum li merg pașii și-i lunecă ochii. Singurătatea iubită, cocoșită, îndurerată. Orizontală, culcată, neîntreruptă. Departe doar femeile despletite, trezite, pauză. Aproape, una singură, descintec în frunze uscate, basma însingerată, lunecătoare, impresionism. În colțul gurii de tată un rictus asiatic. Prepuielnic, somnul amiezii se sparge.

— Grigore, adu-mi o seceră !

Grigore, dormitînd, caută o seceră. În căruță, lucruri răscolite, forme pentru sinele lor însuși. Concertul presupune un înăuntru și un înafară. Mijlocire Hegel. Secera e tăiș întors, viclean, eficient. Trunchiuri de porumb foșnind, șușotind, amenințînd. Singurul vînt al verii. Întrerupt, șovăitor, polifonic. Nu are centru și nici margini. Plutește. L-au mirosit ciorile, și, iată-le, revenite, nechemate, multe. Nu se suportă. Luminile ochilor se ciocnesc în văzduh, scîntei negre, de ură, de foame. Sentimentele sînt de domeniul imaginarului. Există și nu există. Șerban își măsoară cu mirare trupul. Picioarele plictiste de odihnă, aleargă peste cîmp, pînă la fîntînă. El, la umbra carului, le privește indiferent. Cumpăna fîntînii este semnul de îndoială al întinderii fără măsură. Scîrțîitul ei se aude mai ales iarna, cînd trec pe departe, obosite, trenurile. Pufăie, moșnegi tabacici, și-și văd de drum, țepeni, împăminteniți, nemuritori. Apa-i adîncă și rece. În oglinda ei tulbure, chipul lui Narcis, setosul, înecatul, fantele. Legenda spune că i-au indemnat pe toți să facă versuri, iar ei m-au cufundat într-o baltă crepusculară și din lacrimile lor prefăcute au ieșit albe, nepătate, florile. Concors oppositorum.

— Tu, fată, pune mîna pe seceră, nu mai sta la visat !

Ecoul inexistent, sunete fără sprijin, ducîndu-se nicăieri. Fata își scoase degetul din nas și se apropie într-un picior. Nedumerire și lepădare. La munte, casele poartă urme de urși. Zgîrieturi aburinde, cum trebuie să fie urma de labă a piciorului de la Trois Freres. Eternitate moartă. Prezentul, ah, prezentul ! Cum l-aș mai molfăi grăbit, speriat, recalcitrant. Ar trebui o Cîntare a Cîntărilor moderne. Începutul : „Fesele

PROZATORI

tudor stancu

VÎRTEJ

Se invirte, se invirte. Totul ca într-un semn virtej. Vedeam stelele punctînd curgerea viscoasă a aerului și apoi soarele care îmi împingea în nări mirosul de iarbă. Odată cu razele sale infloreau și caișii, și corcodușii, și magnoliile scumpe de prin curti, crescute din același pămînt negru, uscat. Era prea primăvară ca sa simțim praful ce se așternea odată cu căldura. „În curînd o să plouă", mi-am spus, lepădind ciotul de lemn din mînă. Fusese un băț vestit și, încercînd să zgîrii cu el pămîntul, se rupsese. Eram zi și noapte în același loc, laolaltă cu școala, curtea școlii, casa de peste drum în care locuiam, satul, și totuși mă învirteam neîncetat, în același timp cu planeta uriașă, așteptînd să mă ajungă ploaia din urmă și să mă ude.

Era cald. Am scos limba. Mă gîndeam. Cînd crezi că ai apucat taurul de coarne, atunci îți scapă printre degete, alunecă lin prin fața ochilor tăi și nu mai poți face nimic ca să-l aduci înapoi, măcar pentru o clipă. Numai să-l mai vezi o dată. Încă o dată și gata. Dar nu, nu mai ai nici o speranță. Te faci că renunți cu bună știință și, cu ultimele licăriri de demnitate, îl uiți. De fapt nu reușești să uiți decît ocazia, scrisă cu un O mare, un cerc pe marginea căruia gravitezi mereu, nereușind să pătrunzi înăuntru. Un țarc în care el se învirte încontinuu. Taurul negru sau poate taurul alb. Și pentru el trebuie să-i iertăm pe toți ceilalți care nu fac nimic, stau și se uită. Și totuși, iertînd, nu iertăm decît propria noastră slăbiciune. N-ar fi bine ca cerul să fie roșu, roșu aprins, un cer care să se învîrtă deasupra noastră zi și noapte, un cer în care să ne repezim călare pe taurii noștri focoși.

Din ogradă vedeam ulița unde începuseră să se arate buruienile. Acum, dacă o să plouă, or să răsară multe, multe și astea care sînt deja or să se înalțe peste șanț ca să poată fi păscute de vaca lu' țața Neacșa. Iată-le, trec amîndouă, legate una de alta cu o funie murdară sau cu un lanț invizibil. Se duc. Se pierd. Se reîntorc. Au treabă. Eu sînt în vacanță. Pot face ce vreau de dimineață pînă seara sau chiar pot să nu fac nimic. Nu mai am lecții de făcut, pot să nu mă mai spăl pe dinți și în urechi în fiecare dimineață și pot foarte ușor să trec de la un gînd la altul sau, cum ar spune dom' învățător, de la o „idee" la alta. Ușor, pe nesimțite, fără vreo legătură vizibilă. Soare, ceapă, limbă, televizor. Ca un cerc, ascuns în spatele cuvintelor. Primăvară, taur, planetă, taur. Totul de un roșu aprins. Și undeva un cer negru sau poate un cer alb. Ei bine, voi ierta pe toți cei care au trecut pe lîngă mine, ștergîndu-mă din mers cu pămătufui cozilor pe care n-am reușit să le apuc la timp și să le bag pe gît ca să pot vomita tot ce am în mine. Tot ce am nevoie și tot ce nu mai am nevoie. Toate. Amestecate, amețite. Se învîrte. Nu pot să prind nimic. De-aș putea să mă joc cu lucrurile așa cum mă joc cu cuvintele ! Cu toate lucrurile acelea pe care le văd atît de rar dar care îmi vin în minte fără vreun motiv anume. Soare, limbă, taur, planetă. Aș putea spune orice. Aș putea face orice. Și eu stau.

Stau leneș la umbra frunzulițelor firave și crude și doar ochii mei se mișcă imperceptibil, urmărind traiectoria pe care o descrie Nea Fănică, trecînd pe uliță. S-a așezat pe băncuța din fața porții. E ostenit.

„M'neața".

„Bună, mă...".

„I — il g-greu ?"

„Mde... așa ș-așa...".

„Cum e la pensie n-nea...".

„Cum să fie, răspunde Ștefan, frecînd o țigară între degete. Mde... bine, fac ce vreau, mă'c unde vreau... Hm... un lucru doară..."

„Un l-lucru ?"

„Deh... bătrînețele...".

„Ce-ți face bălatu ?".

Aici, Ștefan Bănuță se scărpină după ureche, se uită în dreapta, apoi în stînga și spuse încet, cu privirile ațintite în pămînt, ca și cum ar fi împărtășit un secret :

„Face d'aia... literatură... 'ce că...".

Bine mă, nea Fane. Cum spui mata. Dar nu mă interesează ce zice el. Eu sînt copil. Citesc. Povestesc. Așez cuvintele care se potrivesc în dreptul unor imagini ce reprezintă cîte un lucru, apoi așez bucățele de hîrtie pe care sînt desenate diferite obiecte deasupra cuvintelor care le denumesc. Citeodată mai și greșesc...

A stropit puțin. Nici n-a plouat ca lumea. Puțmele picături, destul de mari de altfel, n-au udat bine nici pămîntul, nici gardul și nici băncuța de lemn din fața porții. Tușesc. Gîjîit.

„La revedere, nene Fane".

„Mde... ne-om mai găsi noi... cu bine".

Se învîrte, se învîrte. Un dans amețitor. Nea Fănică s-a sculat de pe bancă și a pornit tăcut pe uliță, gîndindu-se la băiatul său și la roșiile din grădină. M-am întins după bățul rupt, aruncat puțin mai încolo. Nu l-am ajuns. Trebuia să mă scol dar mîinile și picioarele nu mă ascultau. Nu mă ajuta nici capul. Încercînd să mă mișc, mă zbăteam aiurea, disperat. Cred că eram tare caraghios.

Privesc cu părere de rău la scăunelul care stă pe prispă, nefolosit. Am să încerc să urlu. Dar nu pot. Nu mai pot. Nu mai știu. În jurul meu se învîrte ceva.. Să dorm ? Să uit ? Picioare și mîini de gumă. Limbă de gumă. O să vă spun tot. Cu buzele și cu limba de gumă care se învîrte în gura mea uscată. Se învîrte aiurea, deși am văzut atîtea, am citit atîtea. Le știu, le știu pe toate și totuși mi-e atît de greu să spun ceva inteligibil încît trebuie să gîndesc tot. Dar pînă la urmă tot o să vă spun. Tușesc. Hîrîit. O să beau o cană cu lapte alb, gros și cu bot de spumă, muls proaspăt, muls de plăcere de la țîța vacii care a trecut puțin mai înainte prin fața ochilor mei. Vreau să-l simt aspru, fierbinte, cum curge prin mine și, încet, încet, mă umple. O să vă spun tot. N-au intrat zilele în sac. E de-abia primăvară și vreți să știți tot. Dar eu nu pot face nimic. Vă las să așteptați.

Se învîrte. Se aude un huruit. Un motor. Se apropie un norișor de praf. Niște roți mari de cauciuc, groase, zimțate, care intră ușor în pămîntul firav. Pămîntul acesta de primăvară care este destul de pregătit să suporte greutatea unui tractor de cîteva tone. E dincolo de gard dar eu îl văd așa cum e, roșu, murdar de praf și de noroi uscat. E frumos, știi de frumos, un simplu tractor cum e el, e frumos pentru că au trebuit să treacă mii de ani pînă ce mintea omenească l-a putut construi. Dar, ce contează ? Inspir aerul într-un ritm mecanic, neomenesc. Ce credeți, dacă mi-ar pune alte mîini, alte picioare, sau chiar altă limbă, aș fi la fel ca mai înainte ? Dar ochii, ochii nu se pot înlocui ? Sînt prea în primăvara lumii ca să-mi pese. Nu pot să mă mișc și știu. Dar nu pot face nimic. Nici

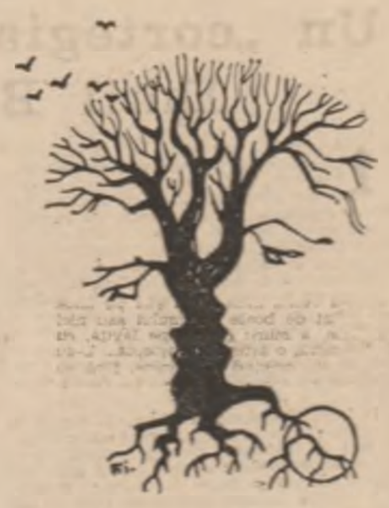

voi nu puteți face nimic. Încercați doar să vă gîndiți sau măcar să vă întrebați : „Mă, ce vrea ăsta ?" Dar știm destule. Știu bătrînii. Știu și tinerii. Pămîntul e reavăn. Nu săpăm gropi pentru morți, săpăm gropi pentru semințe, semințe din care vor crește plante înalte pline de sevă, pline de roade pe care le vom culege cu toții de-abia la toamnă. Trebuie să mai așteptăm. Mașinile ne ajută, dar pămîntul tot cu buzele îl sărutăm. Tot cu mîinile îl frămîntăm și tot cu nările îl mirosim. Galben, negru, cafeniu. Sau poate roșu. Să se repeadă toți taurii în el și să coboare prin coarne în mărunțișele lui ca să scăpăm pentru totdeauna de ei. Iar din cer să privească miliarde de ochi beliți.

E seară ? E dimineață ? Se învîrte. Pătrate albe și apoi pătrate negre. O bilă mare deasupra lor. O bilă roșie care se răstogolește neîntrerupt, trecînd repede dintr-un pătrat în altul. Se învîrte și-mi luminează mîinile. Am degetele negre și crăpate în jurul unghiilor galbene. E zi ? E noapte ? Totul începe cu o ușoară abureală. Un pahar de vin roșu. O mașină roșie. Apoi o baltă roșie de sînge. O baltă unde vin să se adape toți taurii. Ca un singur accident, un singur vînător îl pîndește. Un om cu vinișoare roșii în albul ochilor.

Mă dor oasele. Mă dor mușchii. Fac pipi în pat. Mă răsucesc în jurul meu odată cu pămîntul. Pe lîngă mine roiesc stele și sateliți. Astronautul ne privește prin viziera colțului său de metal. Și noi îl privim pe el. Dar n-am înțeles nimic.

E primăvară și nu m-am întrebat de ce. Privesc pe uliță și din cînd în cînd, și la bățul rupt pe care nu pot să-l ajung. Stelele din cer s-au ascuns în picăturile de ploaie care cad peste mine. Am rămas cu țîuitul în urechi și singur. Adio curgeri viscoase de lumină ! Adio boi și vaci și tauri ! Totul se învîrte ca într-un dans amețitor.

Într-o seară de noiembrie tata intrase pe ușă, mai puțin afumat ca de obicei, și pusese pe mușamaua ce acoperea masa de la bucătărie o pereche de chei strălucitoare. Erau prinse pe un cerculeț de metal, de care era atîrnat un breloc colorat. M-am repezit la breloc și m-am uitat la el. Într-un cub de sticlă era închisă, ca printr-o minune, o floricică roșie. De cum l-am văzut am știut că-l vreau.

„Dă-mi-l mie", i-am spus tatei.

„Ce vorbești, mă ? Îți place, ha, ha" rîse el dezvelindu-și dinții lați acoperiți pe alocuri cu nicotină. „Ăsta o să-mi poarte noroc, mai spuse el, luînd între degete brelocul și aratîndu-mi-l. Las că o să-ți aducă tăticu' unul mai frumos. Bine, mă ?"

„Ihi", am răspuns cu vocea gîituită. Îl voiam pe acela, atunci, imediat. Fără să fi vrut, lacrimi umede îmi veneau în ochi.

Tata îl puse cu grijă la loc pe masă, parcă temîndu-se să nu-l spargă.

„Ce-i, Ioane ? Iar necăjești copilul !" apăru mama în pragul ușii, ștergîndu-și mîinile de sortul colorat, puțin înnegrit în dreptul soldurilor.

În cameră se lăsă o tăcere stranie. Se auzeau cîinii lătrînd pe după șipcile gardurilor. Tata privi la mîinile lui groase și brăzdate în podul palmei, apoi le puse pe masă, ca și cum s-ar fi sprijinit în ele și-și umezi buzele.

„Uite, Mărio, am cumpărat și eu o mașină", spuse el aproape grav și, pentru o clipă, un licăr ciudat îi jucă în ochi.

Mama își duse o mînă la gură, șoptind printre degi.

„Nu... nu se poate...".

Nu-mi dădeam seama ce se întîmplă.

„Auzi, fă ? Am luat o mașină ! Una nou-nouță, chiar de la magazin. Ia uită-te, am cheile astea. Și actele chiar în buzunar, se bătu el cu palma grea peste piept. Ei, ce zici ?"

Mama nu zicea nimic. Nici eu nu ziceam nimic.

O mașină ! Simțeam cum o bucurie nouă, necunoscută pînă atunci, urca în noi din tălpile picioarelor.

„Unde e... mă... Ioane, mă ?"

„Am băgat-o în curte", spuse el vesel. „Așa-i că n-ați auzit nimic ? Hai să vi-o arăt, chiar dacă-i întuneric, să vede ia... da' s-o vedeți și pă dinăuntru c-are și lampă... he, he".

„Da bine mă, omu lu Dumnezeu, cum d-ai adus-o pînă aici dă la orasi ? În circă ?"

„Ehe, păi mi-a adus-o d-alde Gheorghe a lu Veta dă la Țesătorie, îl știi tu, ăla de-i șofer la Irefe".

„Care mă, că nu-l știu ?"

„Nu fi proastă, ăla care stă peste drum de ai lui Fane Balamuc pă ulița cu brazi...".

„Aaa... păi bine mă, da nu l-ai chemat în casă să-l omenim cu un pahar, ceva, acolo", se supără dintr-odată mama.

„Ehe, de chemat îl chemai eu, da nu vru să vină, 'cea că-i grăbit, că-i tîrziu, c-asa și pă dincolo, dă io știu că nevastă-sa e d-ala care te tot... la cap...".

„Cum vorbești mă, în fața copilului ?"

„Las că-l cinstesc io, ca oamenii, n-avea tu grijă...".

„Da, da, știu eu, pe la cîrciumă, pe la cîrciumă, cu toți ăștia...".

„Taci fa din gură și hai să vi-o arăt. Nu vreți s-o vedeți ?".

Am ieșit în curte. Priveam-fascinat la monstru. Era roșu și stătea nemișcat pe o bucată de pămînt tare, cu mici gropițe de la scurmatul găinilor. Era luminat în parte de becul chior ce fusese aprins deasupra verandei. Ne uitam și parcă nu ne mai săturam. Mai văzusem și alte mașini dar parcă nici una nu era așa frumoasă. Stătea neclintită dar nu părea deloc moartă. Părea un taur gata să pornească la asalt. O priveam în neștire, îmi plăcea atît de mult, dar nu știu de ce, la un moment dat, m-a trecut un fior prin șira spinării. Ca și cum, deodată, mi s-ar fi făcut frică de ea. Parcă aș fi simțit dintr-odată frigul de afară. După aceea am stat mult timp pe lîngă ea, am pipăit-o peste tot, m-am urcat înăuntru, m-am jucat pe la butoane. Într-un tîrziu, mama îți aduse aminte de mine și mă trase în casă. „Nu știi ca ai fost bolnav ? Vrei să ți se facă iar rău ?" M-am dus la culcare dar nu-mi era somn. Auzeam frînturi de fraze din sufragerie. „Mașină îți trebuia ?" „Ei și ?"... „...mai bine reparam casa...". „O s-o reparăm la anul...". „Poate că așa mai lași și tu bătutu...". „...taci !... am și eu mașină, e bine ? Am muncit pentru ea, n-am băgat mîna", „...ei, ași". „Las c-o să le arăt eu... și p-ormă...". „Viseazi, du-te de te culcă...". „...las c-o să vezi tu... ! Acu să ne bucurăm, să ne veselim !" „...ne trebuia un arăzaz cu patru ochiuri...". „Dă vinu ăla, femeie, și lasă aragazu". Am auzit cheile trîntite pe masă. Stăteam sub plapuma subțire și mă gîndeam la mașină. Cînd o să cresc mare o să-mi cumpăr și eu una, da una mai mare și mai frumoasă. Brusc, mi-am adus aminte de breloc. Mașina era a tatei, dar brelocul de ce nu putea fi al meu ? Plîngeam înfundat și am adormit cu dinții înfipți în pernă.

Ploua încontinuu, murdar, și seara se lăsa încet, încet, parcă adusă de picăturile de ploaie ce cădeau din ce în ce mai întunecate. Stăteam trîntit pe pat, acoperit pe jumătate cu un pled alb-negru, scorțos, și citeam o carte de botanică, zăbovind din cînd în cînd asupra pozelor de pe care culoarea se estompase din cauza hîrtiei ieftine. Din camera vecină se auzeau înfundat șoapte și bîzîitul neclar al unui aparat de radio.

La un moment dat am auzit trosnind ușa de la intrare, ca și cum ar fi spart-o cineva cu toporul. Apoi se lăsă o liniște deplină. Am ridicat capul și am privit pe fereastră. O pală puternică de vînt alungase norii cenușii dinspre apus și, deasupra orizontului, soarele își aducea aminte că e vremea cînd ar trebui să se retragă. Aprinsesem becul prea devreme și cele două culori din aer se învălătuceau într-o luminozitate nefirească. Am auzit strigăte și pocnituri puternice, zgomote de obiecte trîntite pe jos sau aruncate pe pereți. Mi-a fost frică să mă duc să mă uit. Urmă din nou liniștea aceea deplină, înfricoșătoare. Apoi ușa camerei mele se deschise ușor. Am înlemnit, ghemuit într-un colț al patului. În pragul ușii se profila silueta masivă a tatălui meu. Se clătina puțin pe picioare. Soarele care cobora spre apus arunca una din undele sale pe chipul său desfigurat. S-a uitat la mine cu o privire aburoasă :

„Hai !"

A închis ușa după el, a luat hăinuța ce stătea pe spătarul unui scaun și m-a îmbrăcat cu ea. Gura îmi era încleștată și toate mișcările mele erau mecanice, neverosimile. Apoi a deschis dulapul și a scos de undeva de jos o valiză de carton, îngrămădind în ea tot felul de lucruri și cîteva cărți. Pe masă era o fotografie înrămată, în care eram toți trei, eu, mama și tata, pe o stradă dintr-o stațiune balneoclimaterică. A luat fotografia, a privit-o o clipă, după care a aruncat-o pe jos. M-a apucat de o mînă și m-a tras după el. Am ieșit în hol, am ieșit pe ușa deschisă de la intrare și am coborît, împleticindu-ne, cele trei trepte ale verandei. În fața casei stătea într-o rînă mașina roșie a tatei. Mai încolo, un om își păștea vaca în șanțul de la marginea drumului. Lumina crepusculară ne învăluia și aburii ce se ridicau după ploaie păreau aburi de sînge. Tata deschise portierele și ne urcarăm în mașină. Puse valiza pe banchета din spate și dădu drumul la motor. În radio-ul lăsat deschis zumzăia o melodie. Am plecat cu mașina. Nu știam unde. Nu știam de ce. Mă bucuram că mă plimb cu mașina și rinjeam prin geam la fețele copiilor care priveau la mine de pe marginea drumului. Soarele cobora din ce în ce mai roșu către apus. Tata tăcea și apăsa pedala de accelerație. Șoseaua era udă și din ea se ridicau aburi. Pe marginea ei răsăriseră iarba și buruienile firave.

Martorul

radu cange

Sînt solitar. Nu știu de ce, dar această senzație mi se pare îndreptățită. Și totuși mă simt exonerat. Există acest paradox în mine. Din prieteniile mai vechi sau mai noi nici una n-a rezistat, poate cu o singură excepție sau două. Sînt profesor. Nu contează nici specialitatea și nici școala unde îmi fac meseria. Aproape nici orașul unde viețuiesc. Vă rog să nu întrebați nimic în ceea ce privește persoana mea. Sînt un om obișnuit. „Mă țin bine" la cei aproape patruzeci și cinci de ani pe care îi am, deși cunoscuții mă flatează. După ei aș arăta cu mult mai puțin. Am realitatea mea în care mă mișc, respir, privesc și uneori chibzuiesc. Mai sînt și gînduri moarte, desigur. Cu toate acestea nu vă alarmați. Sînt un om obișnuit. Atît cît pot să-mi dau seama — uneori subiectivismul ne sufocă și după cum spune una din filozofii nici nu există obiectivism sau cam așa ceva, dar chestiunea este mult mai complicată —, am rămas încă înalt, blond, cu un păr aproape bogat. Dar zilele trecute s-a întîmplat ceva cu mine. Mai bine zis am fost un martor, poate ca atîția alții. Am fost un martor cu puțin suflet.

În ziua aceea, căci nu-mi mai amintesc de a fost marți sau vineri, eram puțin neliniștit. Pașii m-au îndreptat către un restaurant puțin frecventat la ora aceea. M-am așezat la o masă și am așteptat. N-aș fi vrut să beau și nici să mănînc. Vroiam doar să privesc, să văd fețele oamenilor și să ghicesc, dacă se putea, ce se petrecea cu ei în după-amiaza aceea, care nu era nici caldă și nici rece.

M-am așezat, după cum vă spuneam, la o masă. Și am așteptat pînă cînd ospătarul m-a băgat în seamă. Este și el o persoană importantă și mă întreb de ce nu i-aș acorda atenția cuvenită.

— Ce doriți ? mă întrebă apărînd pe neașteptate.

— O bere, vă rog.

A dispărut din unghiul privirii mele aproape la fel cum apăruse. La o masă invecinată erau doi tineri, probabil soț și soție, și care n-aș putea să vă spun de ce, mi-au atras atenția. Îi urmăream inconștient, gîndurile lăsîndu-mi-le să hoinărească pe unde numai ele știau. Curios

lucru, deși eram singur la masă, un individ a cerut voie și s-a așezat la masa tinerilor. Pe mine, sincer să fiu, această situație m-a vexat. Doar mai erau cîteva mese goale sau... dar ce să mai spun... Dar el avusese probabil preferință. Ciudați mai sînt unii oameni, mi-am spus. M-am uitat mai atent la el. O figură inexpresivă, fruntea îngustă și vîrsta indefinită. Cu un început de abdomen. Tinerii apucaseră să comande fripturi. Cel puțin această impresie a aveam și peste cîteva minute această impresie a mea avea să fie confirmată. Individul, mai bine-zis intrusul, începuse să transpire și se arăta nerăbdător. După un timp mi-am dat seama că soțul tinerei doamne vroia să se ducă peste drum să cumpere un ziar. Poate urmăreau vreo știre, vreun anunț. Cert este că așteptau ceva, n-aș putea spune anume ce. Era o simplă presupunere totuși. Bărbatul a plecat oarecum liniștit. După cîteva minute, mie mi s-a părut o veșnicie că ar fi trecut, am auzit o izbitură puternică și un țipăt foarte aproape de mine care m-au făcut să tresar. Am văzut-o pe tînăra doamnă că se ridică de la masă aproape zvîcnind. În același timp ospătarul aducea și cele două fripturi. Și nu știu de ce și acest amănunt mi-a atras atenția. S-a citit imediat pe fața lui contrarierea. Nu înțelegea pentru care motiv tinerii nu mai sînt la masă. Dar cînd a observat-o pe femeie disperată și țipind, a părut pentru moment descumpănit. Se întîmplase ceva. Pe soțul tinerei doamne îl lovise o mașină. Probabil în ziar aflase vestea și poate nu era o veste oarecare și trecuse strada în fugă fără să se asigure.

Ca și cum aș fi primit o palmă nemeritată, mi-au izbucnit două lacrimi. N-am putut să nu aud, cu toată situația dureroasă la care fără să vreau luam parte, cuvintele intrusului :

— Lăsați fripturile, le mănînc eu.

— Dar berea, berea cine o plătește ? Întreabă ospătarul.

— Eu, i-am răspuns prompt ospătarului și i-am plătit pe loc.

Intrusul începuse să mănînce tacticos, în timp ce pe bulevardul milei mi se părea că plouă cu smoală topită.

Cum am descoperit timpul

corina toma

Eram copil. Încă. Și timpul trecea fără să-l simt. Ușor ca un drum. Ca un drum de cîmpie. Mă uitam în el și avea nume de sfinți, nume de sărbători. Rotund era timpul meu. Rotund ca o roată. Ușor ca un drum. Ca un drum de cîmpie. Năvălea înainte fără să-l simt. Năvălea înainte. Poate repede. Poate încet. Avea el o vorbă : „Nu te-ntoarce din drum, că-i păcat". Și se ținea de ea, nu de ce-l rugau oamenii. Nu înțelegeam eu vorba asta. N-aveam nevoie de ea.

Eram copil. Încă. Și nu văzusem calendare. Apoi, cineva mi-a arătat, cu degetul întins, timpul crucificat, închis, pătrat, ca o foaie de calendar.

Eram copil. Încă. Și am plîns fără să știu de ce. Și timpul a mai trecut o dată pe lîngă mine. Rotund ca o roată. Ca o roată de car. Ușor ca un drum. Ca un drum de cîmpie. Nici nu s-a uitat înapoi. Ținea la vorba lui, nu la ce-l rugau oamenii : „Nu te-ntoarce din drum, că-i păcat !" Și eu am vrut să se-ntoarcă. Să-l mai simt o dată rotund. Rotund ca o roată. Ca o roată de moară. Dar, timpul devenise rigid, colțuros, ca o piatră de hotar. Greu am trecut de ea. Timpul mă apăsa. Din ce în ce mai pătrat. Din ce în ce mai greu. Bătătorindu-mi umerii și cărarea spre neființă.

florentin palaghia

Colivia

Tata avea un fel aparte de a înjura. Ceva cu papuci ori cu bisericani. Oricum, așa cum era, cu acel aer de prinț dezmoștenit, parcă se afla într-o colivie de unde încerca să iasă dar nu putea. Maică-mea, mistică, cu figură de icoană veche, tot timpul în mișcare, avînd mereu ceva de spus, se eliberase de sentimentul de teamă față de această colivie din care uneori tata zîmbea profetic răsucindu-și mustața și lăbărțindu-și buzele : „Mama voastră de proști, nu vedeți că cum se duce totul pe ripă ! Credeți că v-a făcut dumnezeu nemuritori ?". Apoi se întorcea să-și verse focul pe biata bunică-mea : „Ce tu crezi că dacă m-ai născut o să rămîn lîngă fusta ta o veșnicie, înțelege, trebuie să am grijă de colivie, altfel cine crezi că ar hrăni toată șleahta asta de prințișori ?".

Pleca să-și aprindă o țigară răsucită de soru-mea cea mică care îi cunoștea mai toate metehnele. Norei ar fi dat orice doar să o știe fericită. De fapt știa mult mai multe lucruri decît noi toți ceilalți frați, se chivernisea atît timp cît era pe acasă și avea grijă de mama și de tata. Dar un dor ciudat de ducă mocnea în pieptul ei, o frămîntare de iluzii și necunoscut. Atunci devenea alta, o explozie, o torță vie. Tata o chema deoparte, vorbeau mult timp în secret. Ea dispărea și tata rămînea trist răsucindu-și țigara între buze și scuipînd cu silă ghemotoace de „tutun și jornal" printre dinți. Mama plîngea și se căina : „Biată Noră, ce diavol te paște ?".

Luminile se aprindeau profetic împurpurînd colivia cu petice de sînge pe care mama știa să le descifreze. Tata o lua peste picior : „Termină fă Ioană cu tîmpeniile, nu vezi ce bucurie a sosit pentru noi. Ne vom elibera Ioană, ascultă cum vine o zi despre care vor vorbi și copiii copiilor noștri. Ascultă glasul pămîntului, el ne-a trimis-o pe Nora să ne tămăduiască".

Tata pleca apoi răsucindu-și mustățile la cîrciuma lui Zorică peste drum să mai pălăvrăgească cu Mitu, cu Laie, cu Marin, cu ceilalți prieteni osteniți și ei de ziua ce trecuse ca un stol de lăcuste peste cîmpul ruginit de uscăciune și secetă. Și se aprindeau în aer frunze ruginite, stoluri de speime. Pe la geamuri pîlpîiau lumînări de veghe smălțuind chipuri adunate în jurul meselor, subțiind întunericul vast, vălurind noaptea descompusă în stele și raze de lună.

Trandafirul diavolului

Noi cei mai mari, presupuneam că Nora pleacă la cula domnească. Era o casă veche, pe dealul Mostrișorului părăsită de stăpînii duși demult pe alte tărîmuri. Rămăsese printre dărîmături o umbră. Umbra era ibovnicul părăsit de mireasa care în ziua nunții se aruncase de pe muntele de sare în lacul cu oglinzi otrăvite. Mireasa, fiica unor boieri scăpătați, fusese cea mai frumoasă dintre fetele lăsate de dumnezeu pe aceste pămînturi rătăcite în genune.

Plaza rea a duhului necurat îi înjura de mama focului pe toți cei care își găseau cale pe acele tărîmuri. Pe fată o chemase Maria. Taica Tase a siluit-o pe dărîmături. Avea pe atunci nouăzeci și doi de ani. Era în Sînta Marie mică. Dorind să-și amintească de Maria lui și trecînd prin acele locuri blestemate o strigă: „Marie, unde ești fă Marie, fi-ți-ar caii de pomină ! Ieși muierea din ascunzătoare !" Umbra rătăcitoare a ibovnicului l-a urmărit și i-a înfipt în spate un cuțit. Duhul l-a înjurat : „Pocitanie, trup fără veghe, mască fără de chip, bestie, fii putreziciune, blestematule !".

A murit rătăcind cu ochii după Maria. Apoi și-a dat duhul repetînd : „Marie, facă-se voia ta !, facă-se voia ta... !".

Dimineața Nora se întorcea teafără, roșie în obraji. Călca sfioasă pe prag, îndoindu-se de mijloc, lăsîndu-și sinii să învingă aerul. Își săruta pe rînd părinții, aștepta o înjurătură din dragoste și rătăcea spațioasă prin aerul mirosind a tămîie și busuioc.

Sora cea mică se întorcea subțire și nebună, mai frumoasă decît oricînd din peregrinarea sufletului. Tata îi era confident. Nimeni altcineva nu cunoștea adevărul. De la un timp dispărea din ce în ce mai des. Pe buze îi înflorise trandafirul diavolului. De fiecare dată cînd apăreau la geam închipuiri, se schimba la față, își răscolea privirea, se ruga strașnic unui demon deslușit doar de ea și alerga prin aerul dăruirii suspinînd de plăcere. Dispărea ca o ceață, ca un fum, mistuită de doruri, chemată fiind de stele polare, de care de foc, de cai. Din depărtare se auzea un cîntec stăruitor. Nimic nu mai rămînea din înfățișare. Totul se preschimba într-un cîntec din ce în ce mai puternic, un zbor de iluzii în căutare de spații bizare.

Tata se obișnuise. Aștepta cu ochii închiși întoarcerea Norei. Știa că pleacă, știa că vine. O dorea stăpînă a casei. O visa îmbrăcată mireasă. Dar visele se spulberau între dinții care mestecau tutunul cînd de cele mai multe ori singur își amintea de Ioana, de casă, de iluzii, de idealuri.

FAUN

tale ca un capăt de vagon rotund". Arcimboldo a fost un bucătar suprarealist al unui rege bolnav de imaginație. Cînd venea toamna, ronțăiau împreună neghina din grîu. Neagră. Ochi de fată mare. Pupile aprinse, coapte, dezmărginite. Puntea lor tremură, amețește, se trece. Cînd încep vorbele e frig și rămîn singuri. Ca ciorile negre, nelipsite, nedorite.

Mișcarea amiezii spre seară, frunze de porumb, aripi de pasăre galbenă, ochii în care prăpastia crește, se-ntunecă, amenință. Legănare și în ea, minusculă, intrigantă, inevitabilă, îngrijorare, trezirea, umbra. Iubire, viață pierdută în privire, gol. Temperament de muzician lipsit de muzică, ratare. Paganini sau pașii sufletului, cadențați, oțel, scincetul cosmosului singur. A alina e un verb întîlnit în literatura populară. Alina e un nume de fată, iar dorul nume de băiat.

Șerban ține în palmă raze de soare, gălbenușuri de ou. În lemnul ros al pistolului, lumina se piaptănă ca o fată mare, despletită, uitucă, virgină. Cochetărie. Acordul între toamnă și vară prelungit, invitație la nuntă. Nunta soarelui cu el însuși. Androginul, întregul, nefericitul. Ochiul lui mort, lipsit de nostalgie. Numai bătrînețea are memorie. Spre seară, Șerban își trece mîna peste frunte în semn de aducere aminte. Preludiul vîrstei ultime, ghicitoare de sfinx. Trezirea nu apare decît toamna, seara sau la bătrînețe. De-abia atunci în nările minșilor aerul pătrunde înțepat și bolborosind ca sifonul. După tentația frisoanelor, se așterne meditația, liniștea și, mai ales, reveria. Reveria este refuzul. Reciproca nu-i adevărată. Lozinca fiind univocă și clară, ar trebui introdusă în sistemul semnelor de circulație. Pe o șosea umbrită de salcîi, prioritatea este a căruțelor. Dar mai ales pe o mirişte unde odihnește, singuratică și inaltă, o fîntînă.

În drum spre magazie, carele scîrțîie din încheieturi, animale bătrîne, osoase, nesuferite. În boală nu există tristețe. De pe buzele ei arse scrum injurăturile zboară cu aripi de păpădie. Cînd i-a murit bunica Șerban a privit în tîmpenie la vasele de sînge ieșite prin piele, ca niște zgîrciuri și-a uitat să mai plîngă. Îi adusese frezii de la oraș, ei care nu văzuse frezii niciodată și care n-avea să știe că el îi adusese flori portocalii, plesnind de frăgezime. Ca vasele de sînge... Ziua aceea și noaptea următoare a băut lichior cu paiul, a rîs și a plîns homeric. Cînd se deschidea ușa, hohotele sale ieșeau țopăind, iar în covor rămîneau urme de copite. Isteria lui nu se adresa morții. Moartea e cocoană respectabilă. În fața ei și-a plecat pălăria și n-a mai băgat-o în seamă. Dar istoria neterminată, chip născut pe jumătate, suferind, plăpînd, rugător. O istorie de vară și toamnă, presărată de fosta buntcă printre istorii cu nemți. Singura istorie în care printr-un capriciu al timpului, ei doi au fost contemporani. Au jucat chiar și în horă. Pe ea o cheamă Lina, dar el cufundat în mirare, minunare, minune, i-a spus Alina (A ! Lina !), O singură dată. Și-acum o privește dintotdeauna, spre vest unde soarele se scurge în pămînt. Gestul femeilor de a-și strînge părul răzvrătit, amețitor, insinuant. Pe cerul de deasupra, artificial vopsit, tîrfa, singurele sobre sînt punctele negre, corbii. Distonantul este semnul înfățișării viitoare. Acum, de neacceptat, guraliv, disprețuitor. Într-un vîrf de glugă o cioară își linge penele. Soarele, cioara și Lina — linie, neîntreruptă, surîzătoare. Plisc de cioară întins spre Lina, rugă de iubire. Croncăniturî. Săgeata în ochiul soldatului — o rază tîrzie. Moartea lese din pistolul vechi, tînără, înfocată, cu trenă. Și perversă fiind, o alege pe Lina, cuprinzător, fulgerător, mire grăbit. În Șerban se instalează întunericul. Dă drumul mirării din ochi, cu un fîlfîit pudic și spune : „C'est le soleil".

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A PROZEI SCURTE ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

III Nuvela-basm (5)

Ideea — și în ordinea fantasticului de mare subtilitate — este aceea că „scenariul" conceput de Chirică **trebuie** respectat întocmai ; ceea ce se și întîmplă, în continuare, de-a lungul atît de cunoscutei acțiuni a povestirii. Pas cu pas, Ipate răspunde neabătut „comenzilor" diabolice ale slugii, fie că Chirică îl însoară, fie că, după aceea, imaginează insolitul episod final cînd este pusă la încercare fidelitatea tinerei neveste. În toate, lui Ipate nu-i rămîne altceva decît de a se complace în profitabila aventură. Miza pactului cu diavolul, spre deosebire de contextul mitului faustic, apare în totul **dezidealizată.** Registrul tragic este substituit de cel comic. Dacă ne gîndim bine, într-asta constă modernitatea sui-generis a viziunii lui Creangă ; în detronarea sublimului cu prețul necruțătoarelor lovituri pe care acesta le primește din partea utilitarismului derizoriu : „Nu știu — i se adresează la un moment dat Ipate lui Chirică — nălucă să fii, om să fii, dracul să fii, dar nici lucru curat nu ești. Numai fii ce-i fi, asta nu mă privește ; mie unuia știu că mi-ai priit bine, n-am ce zice !" Că, în fond, tînărul bărbat „știe" în ce poveste a intrat, cu cine are de-a face, nu încape totuși nici o îndoială. Voit echivocul pasaj de încheiere a povestirii, din punctul de vedere al lui Stan/Ipate, menit a ține totul sub pecetea tainei, iar din al naratorului, menit a-i reafirma viziunea anecdotic-grotescă, ne edifică întru-totul :

„Și iaca așa, oameni buni, s-a izbăvit Ipate și de dracul și de babă, trăind în pace cu nevasta și copiii săi. Și după aceea, cînd îi spunea cumva cineva cîte ceva de pe undeva, care era cam așa și nu așa, Ipate flutura din cap și zicea :

— Ia păziți-vă mai bine treaba și nu-mi tot spuneți cai verzi pe pereți, că eu sunt Stan pățitul !"

Încă o dată, deci : **realitatea secundă,** adică revelator fantastică, a nuvelei-basm își reafirmă concluziv preeminența. Ar fi și acum, mai ales acum, un semn de mare și păgubitoare slăbiciune dacă ne-am lăsa în totul seduși de inimitabila și aparent gratuita „făcătură" sibilinică a textului. Totul este, în realitate, de o stringență logic-ideatică (subtextuală dar și supratextuală) uluitoare. Distingem, astfel, prezența a trei „voci" a căror identitate în ordinea structurilor narative nu comportă nici un dubiu : a povestitorului, a ascultătorului (sau cititorului) și a eroului. Este limpede că în cazul fiecăruia se avansează un punct de vedere aparte asupra **eventualului adevăr** inculcat întîmplărilor prin care a trecut Stan/Ipate. Complăcîndu-se într-o ambiguitate abil regizată, întrucît el, pasă-mi-te, știe totul dar nu vrea să spună, naratorul o dă pe panta anecdotismului stereotip („Și iaca așa, oameni buni, s-a izbăvit Ipate și de dracul și de babă, trăind în pace cu nevasta și copiii săi") ; ceea ce, evident, nu face decît să ne abată atenția de la esența problemei. Ascultătorul (sau cititorul), la rîndu-i, are doar unele bănuieli, atît de vagi însă, încît tonul lui insinuant („cînd îi spunea cumva cineva cîte ceva de pe undeva, care era cam așa și nu așa") nu trădează nicidecum superioritatea celui aflat în cunoștință de cauză, dispus a face din asta un joc al inteligenței, ci, în primul rînd, îi divulgă starea de profundă și insurmontabilă incertitudine. În fine, eroul, fidel întregului său comportament, ne lasă pradă aceleiași stări de ezitare între a crede că știe sau a crede că se preface a nu ști despre ce a fost vorba. Căci, în definitiv, ce vrea să însemneze, care este sensul celei din urmă propoziții a povestirii („că eu sunt Stan pățitul !") ? Oricît am încerca să intuim elementele spectaculare ale scenei (inflexiunile vocii, mimica), ajungem la constatarea că răspunsul poate tot atît de bine să exprime faptul că pățania lui Stan (ca experiență de viață nemijlocită și numai de el cunoscută) are sau nu are legătură cu ceea ce crede ascultătorul (sau cititorul), cu diavolul. Mai mult chiar, judecînd după obediența vicleană dar, paradoxal, și ușor nătîngă arătată față de Chirică, sîntem parcă îndreptățiți a crede că „eul" demonic al lui Stan/Ipate a acționat independent de voința „stăpînului" său și că în ce-l privește pe acesta, dintr-un atare unghi, simțul realității l-a părăsit cu totul : de unde posibila încheiere că atributul de **om pățit** nu face decît să exprime absoluta nepătrundere a eroului de a spune ce anume a... pățit.

Rezultată (vd. Ovidiu Bîrlea, op. cit.) din îndrăzneața contopire a două tipuri distincte de basm folcloric (tipul „schimbul dezavantajos" și tipul „întrecerea în puteri și istețime cu diavolul") și avînd o impresionantă circulație, în timp și spațiu, la nivelul motivelor subsumate și al prelucrărilor culte (idem, p.p. 99—100), nuvela-basm **Dănilă Prepeleac** revendică dreptul apartenenței la fantastic în această măsură cu **Povestea lui Stan Păpușul.** Toma propriu-zisă a povestirii — tortura destinului de către omul nevoiașului păgubos datorită flagrantei lui inaderențe la logica pragmatică a realului — este ideal pusă în ecuație narativă cu prețul a ceea ce am numi ineditul proces de „domesticiare" a miraculosului mito-folcloric. Este important de reținut faptul că rădăcinile cele mai intime ale procesului în cauză se vădesc chiar în partitura epică ce aparține întîiului tip de basm popular valorificat de Creangă : un tip de basm care, esențialmente, nu are nimic comun cu elementul miraculos. Să luăm în discuție primul „incident" înscris pe axa catastrofalei degringolade marcată de transpunerea epică a motivului „schimbul dezavantajos" :

„Mergînd el cu Duman și Tălăsman ai săi, tot înainte spre larmaroc, tocmai pe cînd suia un deal lung și tărăgănat, alt om venea dinspre tîrg cu un car nou, ce și-l cumpărase chiar atunci și pe care îl trăgea cu minele singur, la vale cu propele și la deal cu opintele.

— Stăi, prietene, zise iar cu boii, care se tot munceau din funie, vazînd trăsnotul cel fraged și mindru de pe lîngă drum. Stăi puțin cu carul, c-am să-ți spun ceva.

— Eu aș sta, dar nu prea vre el să steie. Dar ce ai să-mi spui ?

— Carul dumitale parcă merge singur.

— D-apoi... mai singur... nu-l vezi ?

— Prietene, știi una ?

— Știu dacă mi-i spune.

— Hai să facem treampa : dă-mi carul și na-ți boii. Nu vreau să le mai port grija în spate : ba fin, ba ocol, ba să nu-i mănince lupii, ba de multe de toate... Oiu fi eu vrednic să trag un car, mai ales dacă merge singur.

— Șuguiești, măi omule, ori ți-e într-adins ?

— Ba nu șuguiesc, zise Dănilă.

— Apoi dar, te văd că ești bun mehenghiu, zise cel cu carul, m-ai găsit într-un chef bun ; hai, noroc să dea Dumnezeu ! Să-ți aibi parte de car și eu de boi".

Familiarizați cu mecanismul atît de „ermetizantei" disimulări a **realității secunde** (adică fantastice) practicat de scriitor, nu credem a forța nota conferind un dublu sens tîrgului făcut de Dănilă. Un prim sens, firește, este cel consacrat de motivul tematic originar, lesne sesizabil în datele lui moralizante și anecdotice. Punînd însă aceste date în relație cu reala tipologie umană a eroului și cu faptele ce urmează a ilustra celălalt motiv folcloric valorificat în povestire („întrecerea în puteri și istețime cu diavolul"), ne dăm seama că Stan procedează ca atare întrucît el chiar **crede** că i se oferă un car ce merge singur. Este cel de-al doilea sens conferit episodului, menit a sugera că atributul definitoriu al lui Dănilă este acela de ins fantast, înzestrat cu darul de a uzita în beneficiu propriu de o asemenea însușire. Altfel, nu s-ar putea explica temerara lui hotărîre de a se înfrunta, în continuare, cu trimisul lui Scaraoschi.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Un nume pentru memoria literaturii: Romulus Guga

Cîștigătorul raliului București – Medgidia, Corneliu Leu

„Toamna oltenilor" cu Dinu Săraru, Alexandru Balaci și Marin Sorescu

Cuvîntul, patra adevărului

Urmare din pag. 1

mane, **Vînătoarea regală,** apărut în 1973, îi răspunde preluîndu-i și dezvoltîndu-i tema : „Adevărul cuprinde și toate cele mărunte ale vieții, normal, dar de ce să nu cuprindă chiar esențialul, adică chiar viața și moartea, țara, conștiința, nu ?" Astfel conceput, romanul semnifică, la rîndu-i, o **realitate totală**, plină de contraste și mistere, de intîlniri imprevizibile ale tragicului cu diafanul, ale sacrificiului cu [illegible], ale lirismului intens, simbolic, cu violența și crima. Față de romanele vîrstei de aur ale literaturii noastre, în care romancierul mișcînd ordonat, clarificat de dinainte asupra destinelor personajelor, asupra traiectoriei lor existențiale, eroul epic al lui D.R. Popescu echivalează cu o genezi și o descoperire simultană, **prin cuvînt**, a vieții. Realul se naște prin **istoriile**, prin depozițiile contradictorii, sinuoase ale personajelor, printr-o anchetă infinit repetată. Dacă se poate stabili o similitudine între un personaj predilect al scriitorului, **anchetatorul,** omul aflat în căutarea adevărului, și autorul însuși, atunci ea constă în această continuă aducere de probe pentru un verdict pe care nu-l dă niciodată. Vorbind cîndva despre romanul său **Ploile de dincolo de vreme,** D.R. Popescu făcea loc unei semnificative profesiuni de credință : „În romanul meu, descriu doar vocile opiniei publice, fără capitolul final ai intîmplării, cel al hotărîrii judecătorești. Un scriitor nu trebuie întotdeauna să scrie acest capitol final, ajunge să-i condamne moral pe cei în cauză prin opiniile încrucișate ale celorlalți protagoniști ai romanului și să le lase cititorilor plăcerea de a scrie în mintea lor acel capitol final. Ancheta pe care o întreprinde scriitorul trebuie terminată de cititor".

De aici deprindem alte „caractere" ale romanelor lui D.R. Popescu, caracterul lor **deschis**, funcția lor de **procese ale culpabilității.** Cu fiecare erou se pune, direct sau indirect, problema responsabilității pentru drama individuală ori pentru cea colectivă. Legată de această opțiune, este și preferința pentru **mituri și simboluri**, mereu actualizate în context contemporan. Încă din faza nuvelistică de acum cîțva deceniu scriitorul se arăta preocupat de problema morală, de implicațiile contemporane ale unor interogații străvechi. **Duios Anastasia trecea** (trecerea semnifică aici, ca în poezia lui Lucian Blaga, ideea de moarte, de reintegrare în Marele Tot, e. de pildă, o reluare în decor românesc, a mitului Antigonei. Ca Sofocle, D.R. Popescu relevă prin intermediul unei tensionate demonstrații epice, măreția ființei umane. În simplitatea lui, subiectul are ritmul, densitatea, sentimentul implacabil al destinului copleșitor propriu tragediei antice. Anastasia, învățătoare într-un sat de graniță acoperit de negrurile războiului, calcă interdicția ocupanților de a înmormînta partizanul ucis. Împlinirea ritualului mortuar nu e pentru eroină — cum s-a spus adesea — numai un gest de conformare la tradiție (ceea ce ar putea părea constrîngător), ci o expresie a libertății interioare, o demonstrație superbă a forței de a spune nu chiar cu prețul vieții. „O să pot ! Și asta o să pot ! Sînt liberă să pot fără moi", îi spune Anastasia unui cetățean prudent, repede conformat interdicției. În **Leul albastru** același simbol al voinței de libertate, de astă dată prea tîrziu venită, ia o colorătură nouă. **Dor,** nuvelă excepțională, introduce problema justițiară într-un context hamletian. Cu o logică bărbătească, Lena descoperă taina, aparent impenetrabilă, a unei crime, înlesnind pedeapsa. Ea este o Ximenă care face (și își face) dreptate împotriva sentimentului, a legăturii, acum de sînge, dintre ea și bărbatul care i-a omorît tatăl.

Romanele urmează și ele aceste scheme simbolice de relații, mascate însă de ritualul narativ faulknerian, de fantasticul eruptiv, propriu realismului magic. Dacă în **Vara Oltenilor,** al doilea roman al scriitorului, apărut în 1964, **ancheta** vizează un furt, în funcție de care se reface, prin atitudini divergente, geografia morală a satului, în **F,** prima verigă a unui ciclu de șase romane, pretextul, urmărit cu o fervoare detectivistică, e o crimă, descompusă și recompusă ca un spectacol. Perspectiva e relativistă, personajele inseși sînt greu situabile într-o singură categorie umană. Romancierul crede, dintr-o convingere adîncă, în eferogenia naturii umane. Clasificarea umanității fictive în funcție de categoriile morale tradiționale e imposibilă : Binele ori Răul există pe deasupra oamenilor ca niște [illegible] ale. Ancheta e de aceea nesfîrșită. Fiecare pas de cunoaștere a adevărului aducînd cu sine o scufundare mai adîncă în misterul personalității. Aparent opuși, indivizii sînt de fapt convertiți ca-n farsele tragice ; prin jipsa de [illegible] martorul e soția criminalului, [illegible], intervenind să falsifice adevărul, devine involuntar un agent al lui, omul de veghe, conștiință trezită a lui, e decît un torționar subtil al sufletelor. Justițiarul ascunde impulsuri impure și a.m.d., imperativul final fiind de sorb nimănitor, în stare de a compatibiliza pe toți, de a-i antrena pe toți. Alt roman, **Cei doi din dreptul Țebei,** contemporanizează dramele lui Romeo și a Julietei, [illegible] de astă dată de circumstanțe bajenarde [illegible] Ungureanu, Ilona și [illegible] Ile fug la [illegible] la vremea de [illegible] din satul [illegible] [illegible] pornind de [illegible] și [illegible]. Scopul se [illegible] : pe de o parte, în sat se desfășoară [illegible] al celor mai [illegible], pe de alta, pădurea e un spațiu [illegible] și [illegible] unde, sub [illegible] bătrînului Gălătean (alt Don Lorenzo), [illegible] cu o pustie care e a [illegible] Tînărul iubirii. Romeo și a lui [illegible]. Tînărul, fratele fetei, îi afle în pădure pe Ilie și pe [illegible] doi sfîrșesc [illegible], în timp ce codrul [illegible] e distrus de un năpraznic bombardament. Dincolo de ființa lumii, a istoriei, nu se poate fugi deci, brațul ei lung ajunge pretutindeni.

Vînătoarea Regală, O bere pentru calul meu, Ploile de dincolo de vreme, Împăratul norilor [illegible] tregesc un ciclu epic al cărui început și sfîrșit sînt de găsit de fapt în **F.** Pe parcursul lui se poate observa, dincolo de fatala discontinuitate, ce reproduce în fond discontinuitatea vieții, o anumită evoluție a persoectivei morale. Verdictul îl dă, tot mai des, cititorul.

Și în ipostaza, frecventă, de dramaturg, D.R. Popescu este adeptul unui teatru al personalității morale. În linia lui Sartre, el crede că „teatrul nu se preocupă de realitate, ci de adevăr". Ceea ce nu înseamnă însă că acesta nu e căutat și descoperit și în realitate. Dar el devine **mai adevărat, mai real** în operă. Piesele sînt și **alegorii** ale vieții, nu numai **imagini** ale ei.

E dificil de ales din bogata panoplie dramatică a autorului piesa care îl definește în absolut. **Cezar, măscăriciul piraților, Pasărea Shakespeare, Acești îngeri triști, Balconul, Pădurea cu pupeze** constituie argumente oricînd convingătoare. O carieră scenică de excepție a avut însă cu deosebire **Acești îngeri triști,** dramă datînd din anul 1969. Ea exprimă, cum afirma cîndva autorul însuși, „revolta împotriva unor mentalități depășite, împotriva compromisurilor". În linia unei etici de care D.R. Popescu nu se depărtează niciodată în teatrul său, drama propune cîteva mari adevăruri, rostite cu acea sentențiozitate ce are ecou de la înălțimea scenei : „Socialismul trebuie făcut cu oameni de același nivel cu el, nu nu corigenți. Ideile mari cer oameni mari", „Ca să fii de folos altor oameni, în primul rînd tu trebuie să fii om". Dar demonstrația e mult mai largă, nu se limitează la o descărnată schemă de idei. Sînt în piesă două personaje cu destine pînă la un punct convergente : Ion și Silvia. Prin absolutismul moral și candoarea adolescentină, aceștia se disting imediat de fauna din jur. Ei rivnesc un paradis terestru, o fericire omenească, pe care „moliile socialismului" le-o refuză sau le-o terfelesc, fără a le putea reteza prin aceasta firul căutărilor. Cu deosebire dramatic este contrastul dintre premise și concluzii, dintre prolog și epilog. Contestatarul, violentul, alcoolicul Ion din primele scene devine caldul, liricul Ion din final. Cu „frivola" Silvia, reconvertirea la puritate se produce întocmai. Dar există și o mișcare inversă, de recul : indivizii „corecți", „cumsecade" (Marcu, Cristescu), veghetorii asupra moralității obștei, ascund sub faldurile vorbelor mari infirmități morale, lașitate, micime sufletească, egoism. Timpul ridică pe unii, coboară justițiar pe alții. Însă fenomenul nu se petrece de la sine, cu lentoarea implacabilă a unui destin orb. Oamenii, sugerează dramaturgul, trebuie să-și înfrîngă frica și deceptiile, sînt datori să-și ia destinele în mîini. Aceasta este, la urma urmei, scopul ultim al dramaturgiei lui D.R. Popescu : acela de a avertiza, de a chema la atitudine, de a instiga la uman. Ca și în proză sau în eseistică, prin această viguroasă, neliniștitoare chemare se rostește tare o **conștiință.**

NUMELE POETULUI

Petru Aruștei (III)

Nu l-am putut uita douăzeci de ani, și nu-l voi uita cred pînă la moarte, *Peretele iubit de pictor*, pentru că acest poem mi-l evoca pe Petru Aruștei clocotind de forță inocentă în fața miracolului umil al existenței ca un „zid vechi ce stă în dărîmare", mi-l evoca „eroic" à la Carlyle, peste suferință, prăbușit în marea bucurie a artei cînd găsea răgaz, după ce picta firme, și un adăpost cu pereți mult-iubiți de pictor după ce îndura frigul nopților dormite sub cerul liber : „Țin minte bine, a fost o vreme grea pentru mine atunci. Trebuia să tai cîteva stive uriașe de oameni cu un fierăstrău ruginit pe care mi-l dăruise nu știu cine anume, un om totuși. Nu aveam timp pentru odihnă, iarna bătea la ușă și ceilalți nu aveau lemne. E drept, mi se dăduse și un ajutor în noua mea muncă, o balerină. Faptul că era îmbrăcată într-o rochie albă, cu jupon, mi se părea chiar absurd. Tot cărînd bucățile acelea tăiate de mine mă temeam că-și va murdări rochia. Spre surprinderea mea rochia rămînea mereu la fel de curată ca la începutul tuturor ' începuturilor. Cei din stive strigau mereu să-i tai mai repede ; ce, nu vedeam ?

Iarna se apropia cu pași repezi de oameni. Ce vor pune aceste făpturi pe foc ? Dacă începe curînd-curînd să ningă ? Și izbucneau în hohote de rîs. A, atunci, în vremurile acelea am muncit ca un turbat. Pînă la urmă am sfîrșit prin a mi se părea ciudată balerina căreia nu i se murdărea niciodată rochia. Ce viață putea fi aceea pe care o trăiam eu ? M-am chinuit mult pînă cînd am reușit să arunc fierăstrăul din mîini ; unealta aceasta devenise atît de ascultătoare încît făcuse corp comun cu brațul meu drept. Totuși, eu am fost cel care a triumfat. Fiind un om liber și puternic am fugit departe, în locuri frumoase, să mă mistuie soarele, să uit totul. Mare mi-a fost mihnirea însă cînd de pe Arcul de Triumf pe care stăteam am văzut un grup de oameni îndoliați tîrîndu-mi trupul spre mormînt, spre mormînt. Simțeam cu durere cum îmi creștea o barbă neagră, de ceară, deși o ștergeam întruna cu palmele mele însingerate. Înainte de a mă coborî în groapă au fost rugați să mai aștepte puțin, doar puțin, deoarece trebuia să vină cineva să mă vadă cît mai aveam forma aceea. În ultimul timp s-a spus că cine trebuia să vină n-o să mai vină, așa că pot să mă bage în pămînt. Am vrut să mă arunc de sus asupra lor, să-i împiedic să-și ducă gîndul urît pînă la capăt. Mi-au spus că nu-i frumos ceea ce vreau să fac, că nu-i stă bine unui mort să se împotrivească atunci cînd este dus spre mormînt, la mormînt.

— Și nu uita, din pricina ta vom fi noi pedepsiți ; ai întîrziat pe pămînt o oră și treizeci și trei de minute ! Cum vom justifica noi această întîrziere, atîta risipă de timp ?

Și începură să mă tirască spre mormînt cu și mai multă furie. Ba chiar s-au apropiat de urechile mele și au strigat cu putere în ele probabil să mă încurajeze :

— Și nici nu trebuie să te superi, facem doar așa cum e în tabloul tău !

Cred că se gîndeau la *Marș funebru*, ultimul meu tablou. Mi-au mai spus că am numai de cîștigat dacă mă las înmormîntat. Eram indignat, se înfăptuise o mare nedreptate. M-am întors furios acasă și am început să mă culc seara la ore normale. Bineînțeles, mă băgam în pat numai după ce-mi dădeam jos hainele de pe mine. Se întîmpla însă că în fiecare dimineață venea tata după ce străbătea pe jos vreo treizeci de kilometri să-mi spună :

— Dă-te jos din pat ! În pat nu se doarme îmbrăcat ! Ascultător coboram și mă dezbrăcam, cu toate că știam bine, mai făcusem asta și aseară. Tot atunci mai venea cineva la mine și mă dojenea cu asprime :

— Nu-mi place cum mi-ai scris firmele ; ai scrisul urît, chinuit, stîngaci. Unele litere le-ai lungit în chip necugetat, altele dimpotrivă ! Ce înseamnă asta ?

— Asta înseamnă că am făcut acolo o anumită filozofie pe care n-o pricepi tu ! Voi încerca să-ți explic, deși știu, n-are sens. De pildă : *L* este cineva cu capul în nori, naiv, prea puțin practic. Face metafizică și-i iubește pe Beethoven și Bach. *S* se exteriorizează greu, își face complexe. Inhibiția totală. *Z* este torturat de propriul său eu. Atenție însă, uneori dorește să pară om de lume ; nu reușește. *I*, strident, mereu alarmat. *O* multumit de sine, orgolios. *M*, un mizantrop. Am dorit ca în lozincile și firmele mele fiecare literă să-și aibă personalitatea sa. Numai atît am dorit să-ți spun, tu dacă nu vrei să-mi dai banii nu mi-i da și asta-i tot !

Ce puteam face ? Nu puteam recunoaște că eram nefericit, ar fi fost rușinos. Trebuia deci să lupt, să triumf ! Îmi trebuia un punct de sprijin. Trebuia să trăiesc în preajma unei lumini și bucurii mari, izbăvitoare. Mare mi-a fost bucuria și am simțit că am triumfat cînd, după atîtea zadarnice căutări și înșelătoare iluzii, am aflat Peretele Iubit de Pictor !".

Cezar Ivănescu

Desen de Nicolae Gadonschi

SEMN

Un „cortegiano" modern: Emil Brumaru

Înscriindu-l acum zece ani la capitolul „Manieriștii" (**Poezie și generație**, pp. 232—234), stabileam astfel nota specifică a poetului : „Emil Brumaru e un intimist, amplificînd banalul casnic la proporțiile unei epopei burlești. El explorează afectiv obiectele familiare descoperind poezia lor și intrînd astfel în tagma **prețioșilor** dintotdeauna". S-a observat, în general de critică, faptul că Emil Brumaru este un **prezioso ;** s-au descris elementele poetice ale universului său, cu o minuțiozitate aproape voluptuoasă, făcîndu-se toate asocierile posibile. Ar mai fi de adăugat doar ce se înțelege prin **poet prețios** spre a nu se confunda cu judecata de valoare minimalizatoare.

De la început, trebuie să afirm că structura discursului, diagrama sentimentului ca și atitudinea față de destinatar divulgă la Emil Brumaru un **comportament amoros** ce își află un precedent extrem de bogat în tradiția manieristă a genului ; **toate mijloacele puse în act indică acele mișcări de eleganță studiată, acel echivoc oximoronic al îndrăznelii, acea fandare grațioasă și narcisică** aparținînd cavalerului sau mai exact curtezanului Giambattista Marino, dar nu numai acestuia. Toată recuzita imaginară, pusă în funcțiune cu excesivă precauție de poet, are rostul de a artificializa, de a ascunde, de a obscuriza un ritual „curtezan" prin care se insinuează mișcările învăluitoare (la nivelul comportamentului și al discursului) ale unei **ars amandi,** condusă cu minuțioasă **rafinatezza** pînă la cele mai infime nuanțe ale sugestiei și persuasiunii ; de aceea, este exclus ca receptorul să nu fie convins(ă) să capituleze pînă la urmă. Odată acest scop esențial atins, discursul amoros devine o gimnastică manieristă de o admirabilă virtuozitate ; neinventînd un modul stilistic nou, poezia aceasta nu va fi gustată altfel decît ca „artificium" și „studium", iar nu ca ceva natural și spontan. Ceea ce a schimbat Emil Brumaru, raportat la seria structurală în care se înscrie, este priza la real ; e vorba, însă, de „realul" convențional, acea referință „lingvistică" a discursului prin care orice poet încearcă să propună un limbaj original. Această referință nu mai urmează direcția arhi-consacrată, ci își inventează un cadru răsturnat, acela circumscris de obiectele aflate în intimitatea casnică ; ele, (obiectele), au rolul prin provenința lor „laică" să răstoarne perspectiva solemnă, trecînd-o din registrul **inalt** în cel **basso.** Susținînd, însă, că demersul autorului **dulapului îndrăgostit** se afiliază comilitonilor lui Guido Cavalcanti, întrucît **obsesia producătoare de text a acestei poezii este de natură amoroasă** pe de o parte, iar, pe de altă parte, **tehnica versificației ca și figurile și speciile la care se recurge pentru a exprima sentimentul amoros aparțin arsenalului manierist.** Cu o astfel de perspectivă răsturnată, ce a dat naștere în mod firesc la interpretări exterioare, Emil Brumaru **restituie și reașează integritatea domeniului poetic manierist, rescriindu-i toposurile.** Priza ironică și autoironică nu des-liricizează discursul ci, ca și în cazul aventurilor derizorii ale cavalerului de la Mancha, reface **a rovescio** gravitatea consumată de o prea îndelungă întrebuințare și dă astfel justificare actuală unei retorici ce părea definitiv compromisă.

Ceremonialul amoros instituit ca discurs amoros (tradiția literară indică atîtea moduri poetice de seducție) are o singură finalitate acum — seducerea și atingerea actului : „Te-ademenesc cu pandișpan și zahăr / Și-n ani bisecți cu ouă de furnică, / Miresme-n samovare lucii scapăr / Să-ți văd șoldul țicnit și glezna mică. // Îți caut cu migală ceafa-n părul / În care-agrafe ard și mor panglice, / Rostogolesc din biblii groase mărul / Spre tine ca veșmintele să-ți pice. // Și ne iubim bezmetici, albi de pudră, / Elastici, fumegoși, crud sfîșiați / De fluturi ce scot țipete și zburdă / Imenși prin hăul cheștilor cu zaț". Toate strategiile discursului tind să developeze (deși aparent se întîmplă invers) o senzualitate nudă, materială, revelată brusc la granița dintre text și real ; detectivul Arthur și Julien Ospitalierul (actanți lirici dar și existențiali) aleargă înfrigurați de pulsiuni concupiscente să adulmece dîra lăsată în aerul afrodisiac de „sinii ei prea mari" sau „prea albi", uneori ținuți prizonieri în „sutienul fierbinte", alteori pedepsiți cu libertatea. Aceștia devin treptat emblema unificatoare a discursului amoros, lucru scos în evidență de investitura de topos principal pe care le-o dă frecvența implicării în text. Actantul liric configurat pare să-și fi găsit în ambianța grea, „încinsă" a bucătăriilor, „pătimașe", tocmai acele perverse impulsuri nevinovate care să motiveze o sintaxă a senzualității exacerbate : „Bucătării, bucătării de vară, / Creme de zahăr ars strălucitoare, / Mari șervete de-azur, dulapuri-sfinxe, / Dulci utopii din linguri vechi prelinse ; / Luminile se-așează lin pe scaun, / Din cratițe bea lapte prins un faun, / Nasturii cad subțiri de la cămașă, / Bucătării încinse, pătimașe...". Explorînd cotloanele bucătăriei căreia i se asociază inventarul faunesc și floral al grădinii din preajmă, ca pe un adevărat laborator alchimic, **curtezanul** se dedă la tot felul de operații sofisticate, ce au rostul precis de a ascuți și rafina simțurile : „Petreceam zile întregi strivind coropișnițe naive și monstruoase în țîțini de arpacaș, sfredelind melci devotați cu burghiul, flagelind fluturi de marfă din plăcerea de-a auzi pocnetul aripilor frînte în dosul latrinelor văruite trandafiriu /.../ Ademeneam aromele în flacoane de sticlă șlefuită și rece cu-o gentilețe perfidă de copil fanfaron. Iar pe cele care nu cristalizau imediat, renunțînd pe veci la vagabondajul lor virginal, le vărsam în gropi imunde clocotind de luxura duhorilor ; și nările mele se amuzau". El este capabil de adevărate „cruzimi", dovedindu-se astfel, în succesiunea marchizului de Sade, un „asasin manierist" ; îndrăzneala amoroasă, în această ordine, ajunge la altitudinea verbului **a mușca,** ilustrînd partea „joasă" a amorului : „Să azvîrlim poemele în troace / De bulion cu franjurile moi / Și-n dup-amiezi cu muște columbace, / Printre gigante bule de oloi, / **Să mursecăm femeilor dulci țîța** (s.m.) / Cea prinsă,-n sus să stea, de sfîrc cu ață, / Cu nara dilatată de tărîța / Mărarelor tocate pentru rațe ! / Să prețuim în perne șolduri dalbe !". S-a vorbit mult de un principiu al candorii ce ar prezida acest discurs amoros ; cred că, mai degrabă, e vorba de o atitudine contrară, întrucît ne aflăm în nota burlescă din **commedia dell'arte** unde totul este caricaturizat și parodiat. **Toată această recuzită a obiectelor și ființelor minuscule și fragile este permanent parodiată, tratată în tonuri ambigui la limita dintre candid și grotesc și chiar în aceasta constă originalitatea lui Emil Brumaru.** Aglutinarea de materii aparent suave, dar cu echivocă încărcătură simbolică (a se vedea, de exemplu, abundența văroasă a **melcilor,** ce trimite la Ion Barbu cel din „Uvedenrode" și nu cel din „După melci") se supune totdeauna unei funcționalități amoroase ; astfel, **fluturii** ca topos al purității prin definiție, sînt chemați să participe scandalos la scenariul „defăimător" : „De mîini și de picioare ți-am prins cu fringhii groase / Trupul viclean și trîndav de patru strașnici fluturi / Ca să ți-l rupă-n calde bucăți. Stînd pe mătase, / La geam, cu talpa-n lapte și buzele-n vermuturi, / Voi admira mari flenduri din fusta ta de stambă, / Canari pletoși cîntîndu-mi cu tril de marmeladă, / Și mestecînd crenguțe voi arunca în ladă / Melci gituiți zburdalnic c-un vechi fitil de lampă!" „Defăimarea Reparatei", „tulburătoarea femeie, cea cu două suspine laice" cea „leșinată de foame și dragoste", cea care „și-a agățat indiferentă de un miner al / dulapului îndrăgostit, / calzi încă, transpirați ușor de-o fugă grațioasă prin ierburile lungi ale deziluziei, ciorapii de mătase țuiitoare", iată întîmplarea discursivă extraordinară ce are loc „pe întinsele domenii ale rezervației naturale de îngeri" povestită „din chiar lira îngerului Emil Brumaru".

Marin Mincu

Speța și varietatea

Urmare din pag. a 3-a

concepția patriarhală. Pentru el, toate instrumentele noii civilizații sînt bune cîtă vreme îl ajută să-și fortifice sistemul său tradițional de valori: „Speranța cu care a trecut Apa (adică Oceanul — n.n.) i s-a împlinit, și-au făcut casă nouă așa cum și-o dorise, din cărămidă acoperită cu țiglă, și-a cumpărat vite, și-a făcut unelte noi de muncă". Dar cel mai complet, complex și plenar ni se relevă acest memorabil reprezentant al satului ardelenesc străvechi, dar încă viu în contemporaneitate, așa cum este el reeditat în „Război și dragoste", unde experiența lui de om umblat prin lume, inteligența și diplomația îl transformă într-un factotum al satului, totodată într-un simbol al rafinatei civilizații țărănești ardelene, reușind să salveze localitatea de răzbunarea nemților în retragere după 23 August 1944. Acest erou rămîne, într-un grad anumit, o abstracțiune și o frumoasă idee a scriitorului, elocventă ca sens în economia ciclului său despre țărani, un personaj memorabil care unește și spiritul practic al țăranului transilvan și aspirația lui către stabilitate. Nicolae Picu are toate caracteristicile unui reprezentant al unei categorii rurale ardelenești, un personaj aflat pe pragul dintre două lumi.

POSTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

XVI

CIPRIAN ANTONIU : Ziceți în bilețelul însoțitor : „Profit de culanța dv. trimițînd mesageri cițiva greieri care vor să-mbuneze lumea". Noi i-am prins pe cițiva : **În tranșee :** „Cînd vin licuricii / uiți rănile care te dor / Poate că miine / începem / altă viață". Fără titlu : „Cu un fluture impușc țipătul din mine — / această Casandră / cu care nu mi-e rușine / în clipele mele de primăvară". Și grămada de **Haiku**-uri : 1. — „Avea o grădină imensă / încît a uitat / unde-a pus trandafirii". 2. — „Reamintește-ți / cît eram de frumoși / floarea cîmpului..." 3. — „Stinge lumina : / vin să-ți aduc un pumn de licurici". 4. — „Lîngă opaițul meu / s-a aciuiat un greier... / cred că mă-ntrifoi". 5. — „Rămii / Luna are nevoie / de amîndoi". 6. — „Lăsați copacul / să-și aleagă singur / păsările care să-l locuiască". 7. — „Petalelor, zise piatra, / să nu vă speriați / eu sint fluturele". Băgăm de seamă că la Tîrgu-Jiu s-a ivit o pasăre din cele două mari grădini : a Soarelui-Răsare și-a Fiilor Cerului. Ascultăm.

RODICA DUMITRAȘCU : Reținem Nota biografică : „Asistentă medicală la spitalul de urgență nr. 3 din Brăila, cardiologie, 44 ani, moldoveancă din jud. Bacău, fiică de învățător. Primul din șapte copii în viață. Mamă a 2 fetițe (17 și 10 ani — Cătălina și Mădălina) amîndouă au voci bune, Cătălina face și versuri. Îmi iubesc mult meseria și am învățat să cunosc oamenii în diverse posturi (bogați, săraci, tineri, bătrini, cu studii înalte, sau fără nici un fel, țăran sau orășan etc). Munca cu oamenii bolnavi și cu familiile lor mau(!) făcut să mă simt deosebită". Aveți dreptate, însă printre categoriile posturilor umane, trebuia să distingeți și pe-acelea de : talentați, netalentați, cititi, necititi și mai apoi a oamenilor deosebiți. Ne-ar interesa versurile Cătălinei.

GEORGE RACAȘANU : Din **Aștept să-mi vii, iubito :** „A rămas destulă lumină în mine / Pentru amîndoi, iubito... / N-avem nevoie de soare / N-avem nevoie de nimeni". Și versul : **„Simt că** am stat în zadar la fereastră" din poemul **Adio** Chiar așa, adio, căci ne-om mai vedea...

IACOB DANUȚ RADUCU : Fără primele trei versuri, **Credință** (2) : „Așa cum mă dorești. Mă ai / Carte de căpătîi / Lîngă lumina lămpii / prietenoase / Așa cum sîntem — vom fi / Imenși în zbaterea din tăceri / Sorbindu-ne pînă la amintire / Îndepărtindu-ne de propria faptă". Și noi vă urăm din tot sufletul nostru sănătate și mai trimiteți.

Z.C.A. Ne scrieți : „Pentru că sînt pasionată cititoare a revistei **Luceafărul,** m-am gîndit să vă trimit una din poeziile mele. Nu o trimit pentru a mă lăuda cu faptul că sînt cine știe ce poetă, ci cu gîndul de a-mi corija eventualele mici greșeli de „minuire" a limbii. Poezia se numește „E greu" și o scriu mai jos." După opt greuri de opt km. de banalitate acest suris al îngerului : E greu să alegi mereu / ce e ușor din greu". Vă implorăm noi : citiți din greu.

ROTARU LUCICA : Din cele șase scurte lucrări scrise, cu titlul : **Lui Eminescu,** am scos pe mal, dintre toți înecații, aceste rînduri : „Riurile-și schimbă cursul, îmbrățișîndu-te cu greu, / Foșnetul frunzelor se-aude la tine-n mormînt (mereu)" (...) „Codrii au suspinat la vederea ta". Puțini dintre cei puternici au reușit la eroul spre care cutezați cu sfîntă nevinovăție. Lăsați această temă pentru mai tîrziu. Vă așteptăm, dar citiți poezie.

EXPEDITOR : MARIA. Vă citim din scrisoare: „În zilele de azi, toți tinerii scriu versuri, proză, dramaturgie... literatură. Chiar și eu, care încă din clasele primare am îndrăgit această frumoasă pasiune de a scrie. Mărturisesc că am îndrăgit foarte ușor această pasiune acum nedespărțită de sufletul meu (...) Și atunci mi-am zis în gînd : Ce-ar fi să apară într-o revistă și una sau mai multe poezii scrise de mina mea. N-ar fi rău. Mai întîi de-a vă scrie poeziile, vă fac o analiză a operei mele. Poeziile mele, au, aș zice eu, un stil aparte față de stilurile poezilior marilor poeți. Mai curînd l-aș numi stil popular, în sensul nu prea bogat în metafore și epitete" etc, etc. Hai să ne punem la mintea înaltă și să-i răspundem : nu toți tinerii scriu ce ziceți ; chiar și dv. care-ați trecut prin clasele primare, că numai tînăr nu sînteți, și degeaba ; ușor ați îndrăgit, ușor o să renunțați la această pasiune. Și nu vă mai ziceți ce-ați zis, că nici una (nici mai multe) de mina dv. n-o să apară. Doar în ceea ce privește stilul aveți oarecare dreptate : se deosebește — sînteți în stilul fără de stil. Data viitoare dăm drumul la ciini.

CORNELIU ANCA : Ați auzit ce-o să pățească vecinul de deasupra dv. Vedeți-vă de-o treabă onestă ; nu umblați la poezioara ocazională : zgiriie.

ION ADANIS : Cel ce în bilețel ziceți : „Aceste încercări... douăsprezece, migălite în timpul liber, cînd chinui și eu pixul, în speranța că doar, doar..." Aflați că nu-i departe : griva prinde iepurele : **Pînă ne facem :** „Dornici / De altă plecare, / Păsări cu vechi visători, / Alunecăm / Pe-o aripă de zare / Pînă ne facem viori". Și din **Dialog :** „Poezia, poate că e / Flămîndă lupoaică nebună : / Urlă la stele / Și sfîrtecă mieii din lună" ; și iar din **Dialectică :** „Repetăm cu toții verbul" „a ninge / Rupem ochiul pe dindouă / jumătate vede : ninge / jumătate vede : plouă" **Pentru niște cuvinte,** astfel : „Ci doar că / Spusese niște cuvinte, (...) Înșirate-n fața / Plutonului de execuție... / Numai că el / Sonorizind aerul / De parcă nimic n-ar fi fost, / A strigat cu degetul îndreptat / Către inima sa : / Îngenunchiați : ...Foc !" ; **Mă murmuri greșit :** „Cînd plec neștiut / Proaspăt iți fulgeră sinii / Și, spăimîtă / c-ai să mă cauți / În somn, / Mă murmuri greșit". Greul cel frumos abia de-acum vă-ncepe.

ȘTEFAN BARBU : Doar atît : **Și omul acesta :** „Cînd am ațins / ferestrele iernii, respirînd aerul îmbococit, / în văzduh, se topea / aripa păsării albe. / Erau ultimele zvicniri / ultimele bătăi, pasărea albă / cuibărea în coasta / pămîntului. / Bătrînii sporoviau, / amestecînd timpu, / că anul acesta / va crește liniștea griu / din belșug". În celelalte șapte, vi s-a uitat satana peste umăr : și v-a deochiat. Întoarceți-vă bine către noi.

DUȚU VIORICA : Iată o creștere : de la două versuri în **Liniștea de somn :** „Ocean fluid în fluide oceane" (...) „Veșnicele stele în veșnicia lor", la trei, în **Gînd genial :** „Înălțimile albastre, sînt rotunde la privire" (...) Doar de viață din vechime, al planetelor repaus / Este căci la a lor viață, nimeni nu are adaos". Apoi la întreaga strofă în **Cite nu-s de definit :** „Spațiu unic de întuneric, planează peste lumină / Păstrînd fără să-și dea seama, mult înflorata vină... / Simbure de lumină, sălășluiește-n întuneric / Și avînd privirea dreaptă, veșnic e atotputernic". Și mai apoi două strofușoare, în **Inimă — floare de colț :** „Voința, — tăria de granit / Sinceritate — apă de izvor / Inimă — floare de colț comori eterne sînt de iubit / Ce cîntă azi plîngînd cu-al lor fior / Emblema scrisă de toți". Și mai acest fragment din **Dor de țară:** „Veșminte de auri pe oameni, pe pomi / Ape limpezi de te-oglindeai în ele / Rouă argintie pe stele pe flori / Și nestemate riuri de mărgele / Strai uscat de plîns, să mă apropii dau / alerg ca un copil, brațele întind / Parcă-s bătut în cuie, fără voie stau. / Numai cu privirea raiul îl cuprind... / Voevozii, eroii, povestitorii / Geniile, geniul poporului însuși / Țineau mare sfat, de stau în loc și norii / În hora mare a păcii mîna dîndu-și". Și, în sfîrșit, tot în dulceața sfîntă a nevinovăției, **Tu vii :** „Murmurînd în noapte-albastră, / Străjuită de salcîmi, / Te așteaptă-n poarta noastră, / Umbra marilor bătrîni ! / De-nalță parfumul florii / În alb cîntec minunat / Înginîndu-i mereu polii (?) / Tot mai sus, mai destrămat ! / Cu undulri de valuri / Tu vii, tu vii ca din senin / Din mîndre văi de haruri"... Precum și **Timpul :** „Timpul — împărăția lui / Domnește înainte... / Acuma este, acum nu-i / Și totul se perinde. / Timpu-n ani lumină trece / Pentru mine-atît de greu ! / Lăsînd vremea ca să plece ; / Generații cresc mereu. / Nevăzut rămîne timpul / Ce se-ntoarce-n amintiri / Astfel inima dorindu-l / Are neîntelese firi / (...)" Sub steaua ce-o vedem cu toții, nu se poate să nu izbîndiți. Dar trăiți-vă necrispată viețișoara, viața.

FLORIN GRIGORIU : În bilețel, vă apărați : „Nu cred că este-n deșertăciune trimiterea acestor 10 texte. Altele au fost publicate în unele reviste sau cîtite la radio. Dar fiecare cu norocul său". Vă răspundem : nu-i numai după noroc. Este și după loc (unde, cum) și după soroc (la ce și cînd) și după busuioc : să nu ne îmbătăm la cap, la inimă. Prin urmare : **Cîntec pentru regii daci,** sărind pîrloagele ca pe cîmp, lîngă Lehliu : „La cer de pămînt / morții ne sînt / Și vine o apă / de ni-i dezgroapă / Și vine un ceas / cînd iarăși au glas /.../ Cu cîntec încet / pierdut prin făget, / pierdut lîngă lume, / ascuns printre nume / și-n cioburi de urme / și-n trupuri și-n umbre. / În genunchi dacă stăm / la ei ne rugăm / cu ochii în vînt, / cu trupu-n pămînt, /.../ la margini de ploi / cu dinșii în noi". Dar în întregime și doar atît, **Urme :** „Din semne vremea s-a născut / Purtăm cu toți același scut. / Și bem cu pumni făcuți căuș / La fel izvorul jucăuș / Semne pe farfurii de lut / Pe pietre semn necunoscut. / Și-un semn de pasăre în zbor / Privit de ochii tuturor... / ne cheamă și ne cer pesemne / Urme de pietre, fier și lemne, / De griu, pămînt și de eroi / Și cîte sînt rămase-n noi".

ANGELA FILIP : Cu oarece strategie așezați notița biografică la sfîrșitul celor șaptesprezece file din fascicola cu poezii. Ați bănuit că, buzoian fiind, și noi, să nu slăbim frînele : Ei bine, **Palmele rapide,** șase din cele patrusprezece, ni s-au impus în ciuda buzoieniei ce ne pindește. **Poem :** „Chiar dacă înaintea ta / lumina e limpede / întinde ca orbul / mîinile-pipăie-n cer / vîrful degetelor / zidul abia cicatrizat / în aer / mai zac aruncate / frînturi de sălcii / păsări de plumb / otrăvite preziceri", **Definiție :** „Pentru mulți oameni / fereastra este / un tablou / în rama căruia / fixăm / pe un fundal luminos / copacul iubit". **Gîndacul :** „de mic a intrat / în aparatul de / radio / din bucătărie / a crescut / hrănit cu Paganini și / Mozart / și acum nu mai / are pe unde / să iasă afară" **Flori (ca) steaua :** „Flori ca steaua / luminate sînt / (... ?) pădurii / ridicînd / intens murmurul / copacilor către / alc cerului urechi" **Ochean :** „Printr-o monedă veche / pătrund tainele trecutului / ochiul meu înflorind / ca un candelabru de cals". **Ra :** „E pasărea care / bea apă din / izvorul aerian / al ploilor". Iar din pagina finală : „Actualmente operator chimist la Întreprinderea de polimeri, Buzău. Publicată de Gazeta Viața Buzăului și revista Cîntarea României". Păi, la revedere, în **Luceafărul.**

PĂDURE CĂTĂLIN : Prea disperat în bilețel : „Am 16 ani. Sînt încă elev. Dar asta nu spune totul. Vă rog fiți binevoitori și-mi acordați o șansă. Vă pun la dispoziție o primă sarjă din creația mea". Asupra acestora v-ați prins fotografia, pe care, bănuim, o pregătiserăți pentru panoul de onoare al fruntașilor la învățătură, din liceul agro-industrial Brănești... Vă răspundem : șansele vi le dați singur, precum se poate constata din poezia **Eu încă sper :** „Armele voastre / sînt totul / Dar eu am lumina : / Zîmbetul ei mă face / să cred / că încă n-aveți totul / De aceea eu sper / să vă treziți / odată". Și din **Lacrimi zvintate :** „Buzele / care mi-au / răcorit fața / Nori mulți / la orizont" ; **Ca niciodată :** „O urmam în tăcere / Era o stea sau o rană / Am ajuns la o peșteră / Singur, iată ! / Și-un munte de ecou / a venit / ca niciodată". **Apoi cad :** „O formă banală / (timidă la început) / apare pe buze / ca o reclamă pe un perete / Apoi cad în brațele / iubirii și iar un sărut / și iar un sărut...". Și, la sfîrșit, **Neliniște:** „Îmi face semn / mă cheamă afară / spre sufletul ei alb, larna / Prin cîte ferestre privesc / și nu mă-ncumet / să ies !". Acum v-ați mai liniștit ?

MARIETA RĂDOI

Amîn jocul

Fluxul de beton al străzii
mă caută pe sub pietre.
Și sărutînd în fiecare anotimp
scrumul hainelor tale
mi-am amintit
că nașterea ta a fost un trucaj
Amîn jocul pentru ultima dată
acum cînd corpul meu
s-a împrăștiat
în fiecare stație de autobuz.

Pentru o nouă călătorie

Mă ascund în aerul verde
să mușc din cîntecul acesta
ce-mi ia vîrsta de mînă
pentru o nouă călătorie.
Dar pasărea mă vorbește de rău
și iarbă nervoasă
trage cu dinții de rochia mea
Creanga mă alungă de pe o frunză
pe alta,
în timp ce stropii de polen
înmugurese timid
în părul care minte culorile.

Tablou

Nu călcați pe portrete,
sînt fragile,
dorm cu în mijlocul unei foi de hîrtie.
Nu presați rîsul cu talpa,
un buchet de creioane patinează
tipărind figuri îngîndurate.
Nu ștergeți tabloul
chiar dacă aceste culori
se ascund una de alta.

Plînsul florii

Merg alături de calul
care și-a frînt copita
în roșul petalelor.
De mult trebuia
să ajung acasă
dar plînsul florii
se rostogolește aici,
în palma mea
și calul e de mult transparent.

Popas

În culoarea închisă a părului
respiri mirosul pașilor mei
care se mai împiedică
printre cele șase pete de vin.
Cu mîinile sub barbă
ascult în hanul domnesc
discursul unei uși antice
și cele șase pahare asfixiate
vomitau în continuare
sînge pur.
Iar tu parcă îmi fărîmi
conturul rochiei de zahăr ars.

Jocul paradoxelor

Urmare din pag. 1

nit două mari imperii și cîteva popoare obijduite care au servit tampon, aducînd românilor rivnita independență. El, concludem restringînd la limită malurile, a forțat breșele prin care ideile au răsuflat primenind aerul secolului 19 pe două continente, a fost laboratorul experimentelor de varii domenii și nu în ultimul rînd tactice, tehnice, păgubitoare pe alocuri ecologiei (în treacăt spus e și ultimul, mare, război care are ca protagonist calul) a spart stasuri umane cu ticurile lor cu tot și lucrurile acestea perturbate, dislocate reclamă într-un etaj superior al înțelegerii raportarea la ce rămîne în loc, întrinsec și etern. Paul Anghel atașează dar, și alte trepte de perspectivare implicit altitudinea filozofiei de la care istoria trebuie neapărat inclusă devenirii în durată, care la rîndu-i se pierde în ordinea abstractă a timpului. Meditația se desfășoară într-o circularitate ce nu se poate închide, spirala vizează în punctul de sus valoarea, capul descrescător infinitul mic, accidentul, unde rămîne atunci actul istoric ? În regimul lui, temporic, ca și omul. „Istoria nu are decît un singur perete tragic" declara cîndva autorul, sceptic la crezul cunoscutului filozof cum că omul — țintind acea „zare ultimă" — circulă liber în istoric și la fel, vesel în el.

Iată și în **Fluviile** o îmbrățișare supraistorică : „societățile umane și omul în sine, durează puțin" dar care instantaneu detonează reciproca : în puținul cît există, omul să facă din abstracția spațiu-timp, dără a trecerii sale. Este una din mizele ciclului să depună mărturie asupra drădaniei deloc vesele, crîncenă, a românimii ca nație de a se fixa în, și dincolo de „insuportabilul istoriei" acolo unde ar purcede libertatea de manifestare despre care vorbea pe alte temeiuri existențialistul.

Dar dacă se petrece așa cu colectivitatea, indivizii luați singular au cel mai ades reacție de respingere la limitare. Prin cărți perindă euri ciclopice care își iau „distanța" față de eveniment ca produs al clipei ; ghimposul Parva nu admite dialog decît cu congenialii, preluînd liber un vers al lui Eminescu, el punctează inconsistența clipei din poziție demiurgică : „cînd timpul calcă în lume el nici un pas nu face". Unii merg cu insubordanța pînă la suprimarea de sine (Kuzminski) alții încearcă o așezare confortabilă în agoniseală (Garussi) sau scapă prin alienare (Rudi) și numai spiritele înalnte văzătoare (un Kogălniceanu) conciliază pressingul istoriei cu însumarea pravilelor ei. De aici abia, s-ar putea avansa, răsturnînd — cu precauție ! — fracția, că însul cu calea lui trage pîrtie comunității și respectiv epocii.

De regulă Paul Anghel e la larg în periplul prin vreme, incursiunea e condusă așa fel încît trecutul să-și impună o prezență densă, gnomică, iar noi să pipăim treptat că grandioasa constelație de paradoxe nu se oferă gratuit, ele ies cu tot atîta forță din viltoarea existenței cît și din încordarea și stupefacția gîndirii în fața ei.

Ca să le „îmblînzească" scriitorul le convertește imageriei, viața personajelor sale care zilnic o fabrică pe a sa. „Războiul a devenit pentru mine un act intim de existență", ne confiază, și nu e aici vorba să înțelegem că ar trăi numaidecît ambarasele lui Nae Maican ci că la în asalt — pînă la a face masă — cu intelect și pasional omenesc, excepționala aventură a contemporanilor săi de acum un veac. Mai aproape se poate spune că operează el, după foamea de a acapara epoca prin „vîrfuri" de personajul Parva. Lansează sonda în imediat și scoate eșantionul Robcănescu, să zicem, (nu numai verișoara Bette e eternă !) pe care lute îl aruncă în pagini, fosilizîndu-l, ca mod de a replica cu jubilație înaintașilor care la fel și-au „înțepenit" epoca prin tipuri — și cel mai virtos lui Caragiale.

Lucru care îi și reușește. Proba că deși incomod, ne obligă cu fiecare volum să-l însoțim, disociind, legînd destinul eroilor săi de destinul colectiv și de ideea — în sine — de destin, ale cărui linii de fugă, le urmărește decis să descopere în universal, pentru om în genere și pentru români în caz, un destin VOIT. Măcar că hotarul e greu de tras, pe aceeași cale vine ființa manevrată ce se predă destinului ca unei imposibil de ocolit sentințe. Cuplul Nae — popolana Didină, îl primesc astfel și nu numai ei. Dar oricum ar fi trăit umanitatea Zăpezilor destinul, emoțional sau reflexiv sau intramîndouă feluri deodată (observați cît de obsedant revine cuvîntul destin în partea I-a) ideea impactului cu soarta le involbură profund. Dezbătînd-o, aceasta se destăinuie ca cea mai amară de pînă acum, după cum infuzia tonică ne-o aduce volumul patru al ciclului **Noroaiele.**

Piesă de legătură, prin excelență, ea atinge din caruselul paradoxelor pe acela în care ne găsim cel mai radical angajați, viață-moarte, ființă-neființă. Fragilul vas e ciocănit expert, pe toate părțile ca golul să-și sune lung și difluent ecoul, în fizic și metafizic. „Din lut se fac vase, iar folosirea vaselor depinde de golul din ele. Iată ce inseamnă folosul ființei și utilitatea neființei" — Lao Tzi.

Întocmai în **Noroaiele,** golul fizic, prin secerarea combatanților, se cere expres acoperit cum somează și căpitanul Bogdan. După cum noroiul fizic oricît de scîrbavnic lucrează placentar, fertil ; nu întîmplător, de peste tot sămînța, sporii, vestesc nașteri la moșia defunctei Grădișteanu. E semnul bun că viața se cocoață neînfricoșat peste moarte (prilej cu care Paul Anghel ne dă o splendidă „Eine kleine Nachtmusik", fluid de chietudine și reverie, pandant — în diapazon stenic și cotă artistică superioară la ce Vlahuță cînta plîngăcios „cresc flori din jalea mea de ieri").

Iar dacă în bazinul vast, văzut acum din pupila paserii heraldice, pare să dea lama moartea zburătoarele și mamiferele vorace trădează încă mai abitir o matrice a viului cu sangvinitate, galopantă ce își trimite alonje de la carte la carte. O Panciatrantă cu lighioane grăind înțelepțește — vîre să dezvelească vina de naturalitate pe care e altoit întreg ciclul și care se menține zdravănă lîngă „noos" ca și în vis-à-visul permanent cu moartea. Paul Anghel lasă să cadă accentul pe puterea sinergetică capabil să o dezvolte războiul ; perpetuu pe cîmpul de bătaie după reflux vine exaltarea ofensivei cu răcnetul ei ce aduce sfîșierii nașterii și drăgostirii. (Toma Nicoară, spre abis aude „ultrasunetele" intrauterine). Chiar prin spusa colonelului Cerchez că pe oameni nu lupta îi innebunește ci starea pe loc, referind la front dar parcă nu numai, se introduce subtextual înțelesul că lupta e componenta dinamizatoare a acțiunii în genere. Ofițeri ca Aldea se „bat" pînă și pentru ce pare imposibil, să pună în ecuații inteligibile hazardul, probabilitatea, gîndind rece și cu un stil de rostire à la Montherlant : „Eliberați bărbații de cămine și de femei, ei nu se vor mai detesta" proclama acesta. — „Eliberați războiul de obsesii pasionale — istorice, sociale, religioase, morale — și va rămîne frumos și liber, o problemă rece de tehnică" deschide larg diafragma, Aldea.

Trecînd de aici la noroi ca emblemă, el semnifică starea ultimă, captivitatea în lipsa soluții, deznădejdea. Dar autorului nu-i e străin că „golul" face viitor plinității pe care o așteaptă — între liniile de foc e plantată EA, agentul universal Yin fără de care cobilița lumii s-ar lăsa pe-o parte, promisiune a continuității războiului cosmic din care miraculos, șiroie și biruie viața și etalează o carte despre înfringeri, necum a înfringerii. Extremele joacă din nou gata să se atingă spre a epuiza cuprinsul dintre ele, altminteri, deliberarea asupra „golului", vidului, ținută de apropre toată lumea masculină inclusiv Păuna în derivă — și prin exces ajunge ades la efectul invers, de revelare a puținului din mult („cînd ceva e mult nu poate fi durere ca și într-un cimitir") nu instalează depresia. Moartea nu mai e abordată, cum se procedase cu alt prilej din haloul stelar al lui „a nu fi" ci din patosul lui „a fi" care nu lasă morbul să metastazeze. „Golul" apasă, speranța urcă și gestul vag al soldatului muribund primind peste sine înaintarea alor săi, încremenește în efigie la **Noroaiele.**

CUMPĂNĂ

Pomul lui Edgar Poe

El se urcă în copac
și totul este o proză perfectă.
Cu toporul el se urcă în copac
și totul pare o poezie perfectă.
Nu atrăgea nimănui atenția,
doar gura toporului o mingiia
și ce-ce poftă discretă
gura toporului o mingiia...
Pînă la ce vîrf voia s-ajungă,
pe care creangă voia să stea
în timp ce cu dreapta, cu mîna stîngă
gura toporului o mingiia ?
Începe să sune. Care vioară
neșlefuită încet suferea ?
Nici Annabel Lee către seară
ca vioara aceea nu se stingea.
În timp ce urca — reteza, construia
un stîlp fără trepte, o luminare
de lemn și în vîrf odată ajuns
din topor scăpărindu-se
el era o flacără mare.

George Alboiu

Sonet

Lui Tudor Coman

Ce fals e bronzul frunzei pentru tine !,
continuă scădere faci din sumă,
mai tînăr ești cu fiecare brumă
a miezului de toamnă care vine.

Trecuții ani stau martori, să ne spună
că vrerea împlinirilor de bine
și truda, doar, e tot ce te rezumă
oricînd, pentru orice, pentru oricine.

Din norii amintirilor se cern
atîtea slove cîte-ar fi-ntr-o carte —
omagiu-adus celei de-a opta arte
cînd, totuși, prin șuvițe umblă iernii...

...Rămii spre anii care se aștern
un Gutenberg al veacului modern...

Sandu Ștefănescu

REMEMORĂRI

Despre ridicol, vulpi și căsnicii stricate

Ce fericit și ce ridicol eram în primăvara anului 1984 !...

În preajma sosirii paștelui, dintr-o stofuliță ieftină de celofibră a cărei culoare verde concura pe cea a broscoilor vegetarieni, urma să-mi fac primul meu costum uni și la două rînduri, cu care să sparg inima tîrgului.

Convenisem cu un croitor bătrîn și ratat să-mi lucreze ieftin și în rate acest costum despre care amîndoi eram convinși că va reprezenta ultimul strigăt al modei.

Făceam naveta la Siria, în satul lui Slavici, sculîndu-mă zilnic în crucea nopții, cheltuind două ore dus și tot atîtea întors într-un tramvai electric ce parcurgea scîrțîind din toate șuruburile cei treizeci de kilometri care despărțeau satul de orașul de pe Mureș.

Eram dascăl la Siria, învățam niște surdo-muți să vorbească, meserie pe care aș exercita-o și azi cu talent dacă cineva ar avea nevoie, iar la oraș aveam glorioasa și invidiata funcție de secretar al Cenaclului literar din localitate. Doamne, ce ședințe trăgeam duminica, și cum citeau cei douăzeci de confrați atinși de morbul amăgitor al poeziei, și cum se autoforfecau la punctul discuții, și cum îi-i disecam eu la punctul concluzii împănîndu-mi peroația cu citate latinești învățate pe rost, și cum le dădeam indicații tematice sfătuindu-i să scrie despre hidrocentrale și tractoarele năbădăioase produse la fabrica din Brașov.

Eram just și pe linie, mă orientam bine și aveam viziuni foarte realiste.

Doar în intenția de-a-mi confecționa un costum în preajma sărbătorilor de paști dovedeau un anume spirit retrograd mistic. Dumnezeu știe de ce... ?

În fine, după îndelungate incursiuni la domiciliul acelui bătrîn și ratat croitor, care ba nu era acasă, ba era prea euforic, costumul a fost gata. Îmi venea ca unui boxer o mănușă de mireasă...

Dorind să epatez și să dau gata avocații urbei, cei care defilau pe Corso încliftați la patru ace, mi-am pus o cămașă roz-bombon și o cravată mult mai verde decît verdele salatei de martie, cea anemică și încă năucită de ger. Nu aveam simțul fin al felului în care trebuie să te asortezi. Aveam însă curaj !

Nu mai spun ce impresie am produs celor aproape treizeci de cenaciști, majoritatea băieți cu dogma realismului socialist prins la butonieră, avînd cele mai diverse profesii : de la electricieni la activiști raionali UTM.

Și nu mai spun ce rupere de formație am realizat trecînd ca o iolă singuratecă printre grele vase de război ale avocaților și doctorilor însoțiți de consoarte pe acel canal al îmbățișării duminicale din orașul de pe Mureș...

Adaug că purtam în vîrful creștetului o pălărie la fel de verde, iar pantalonii erau atît de înguști jos, (se purta burlan cu 21 cm, la bază), încît i-am îmbrăcat folosindu-mă de lingura de pantofi.

Ce ridicol dar și ce fericit eram în primăvara anului 1984 !...

2.

Am aflat cum scapă vulpea de purecі. Metoda, dacă e adevărată, dovedește încă o dată nu numai viclenia dar și inteligența acestui animal care nu se lasă dresat.

Cică, exasperată de foiala micilor insecte vigorate de soarele verii, cumătra cea roșcată, ia o trestie în vîrful dinților ascuțiți și se afundă încet-încet în apa vreunui rîu. Agilii săritori și neiubitori de apă migrează spre locuri fără umezeală. Ajung, la un moment dat, să se refugieze pe buza trestiei. Și atunci, vulpea se scufundă în adîncuri și descleștează dinții înecîndu-și incomozii scormonitori de blană în adîncurile limpezi.

3.

Se pierde oare uzanța civilizată a conversației telefonice ?

Nu mai există formula : alo ! vă rog să mă scuzați că vă deranjez, la telefon cutare, aș dori să... etc.

Acum, sună telefonul și o voce agresiv dialectală își repede timbrul în receptor penetrînd urechea : Halo ! Cine-i acolo la telefon ?...

Nu spune cine-i dincolo, nici nu vrea să știe dacă a greșit sau nu.

Însul își declină numele cu rădăcini hilare și latră pe firul care suportă, fiind din metal și înfășurat în plastic. În asemenea ocazii le retez convorbirea ghiliotinînd cu receptorul îmbățișarea obrăznicăturii.

4.

Prietenul meu, scriitorul S, a cărei consoartă practica funcția de ghid ONT însoțitoare de turiști etranjeri pe trasee montane, îl lasă singur acasă vreme de aproape două săptămîni. Confratele scrie cu frenezie și pentru treburile casnice cheamă o vecină de bloc să-i facă, contra cost, menajul. Se întoarce soția, execută inspecția de rigoare și îi anunță că de mîine (cuvînt sacru), dînsa va da divorț.

Nu înțelege scriitorul, ageamiu, naiv și fericit că și-a terminat două capitole de roman.

— De ce dragă, care e motivul ?

— Motivul ? se miră consoarta, uite motivul... Și-i arată un pulovăr nou-nouț, numai bun de îmbrăcat, lucrat una pe față patru pe dos, bob de orez, și așa mai departe...

— Bine, și ce-i cu asta ?

— Ce-i cu asta ? Poate vrei să spui ce-s cu astea, și-i flutură sub nas cele două mîneci întregi.

— ... !?

— Ce te miri, inocentule ? Cînd am plecat avea o singură mînecă croșetată...

Vecina, gospodină cinstită și harnică, îi croșetase și mîneca începută de consoartă...

Mircea Micu

PROBABIL/POSIBIL

Literatură și matematică

Adeseori mi s-a întîmplat să îl aud pe cîte un deținător de numeroase informații culturale zicînd, cu un zîmbet pigmentat de un straniu, aparent inexplicabil orgoliu : „Mie să nu-mi povestești despre matematică, fiindcă am uitat pînă și tabla înmulțirii". Este vorba despre o nuanță psihică care nu ține numai de ceea ce am putea numi „orgoliul ignoranței", păguboasa trufie pe care unii o degajă brusc, atunci cînd se găsesc în fața unor domenii absolut necunoscute pentru ei. Un istoric al prejudecăților, încercînd să detecteze momentul apariției ei, ar ajunge probabil la vechi secvențe cu patricieni bolnavi de superbie, care disprețuiesc tot ce este legat de evidența bunurilor materiale pe care le dețin, precum și de tranzactionarea acestora. Raționamentul său ar fi susținut de foarte numeroasa literatură de feudali ruinați în mod metodic de către administratorii domeniilor lor și din cauza faptului că manifestă un dispreț constant pentru „socoteli". Am la uită, și-ar putea spune îndulcșat istoricul nostru, înseamnă că în actualitate respectiva reacție ține și de sfera atît de elastică a snobismului, iar persoanele care o practică sînt niște simulante de nobleț !

O extrapolare justificată ne duce în mod lesnicios la concluzia că în același fel poate fi explicată situarea unora în raport cu diferite alte forme ale cunoașterii care nu folosesc în exclusivitate limbile naturale. Iar o tentantă încheiere ar fi următoarea : „rezistența" la literatura SF ar fi datorată acelorași două cauze: „orgoliul ignoranței" plus simularea snobă a totalei neputințe în materie de „socoteli" !

Actualitatea arată că prejudecata schițată mai sus se află într-un declin la a cărui desfășurare participă și cele două cărți ale matematicianului Gheorghe Păun, de la care pleacă însemnările de față. Este vorba despre **Sfera paralelă** și **Din spectacolul matematicii** (apărute la Editura Albatros în 1984 și respectiv 1983).

Prima este o culegere de povestiri SF, editate în cunoscuta colecție „Fantastic club". Ca prozator, Gheorghe Păun se dovedește a fi rutinat, capabil de a ilustra în moduri onorabile cîteva dintre temele tradiționale ale genului. Povestirile sale nu mizează în mod special pe scriitură, reușind, în schimb, de cele mai multe ori, să ofere o atrăgătoare acrobatică a ideilor, capabilă să genereze acel fertil „vertij intelectual", care este una dintre mizele cele mai importante ale genului. Aș cita din acest punct de vedere textul intitulat **Posibila reîntoarcere,** unde este imaginat un interesant transfer de personalitate (în spiritul unei cunoscute povestiri a lui Dino Buzzati) de la un om către un calculator foarte perfecționat, al cărui comportament devine, din acest motiv, imprevizibil. O povestire în care este deasemenea speculată posibilitatea unor dereglări surprinzătoare în modul de a reacționa al unui calculator este cea intitulată **Sabotorii.** Aici, un calculator utilizat în scopuri militare devine „secretos", interpretînd în moduri exagerate unele dintre indicațiile conținute de programul său ; în cele din urmă (analogia cu procesul de invadare a unui creier uman de către paranoia este impresionantă) din tendința sa „patologică" de a își păstra secretele, el își ucide operatorii. Și alte texte sînt notabile. Dintre ele le-aș menționa pe cele care încheiuie parabole ale pericolului atomic **(Planeta natală, Elegie, Piatra soarelui).** În fine, o mențiune specială merită un text deja menționat, **Elegie,** unde autorul reușește să își depășească inspre lirism ingeniozitatea. Viabile în sine, dar dezvoltînd un nefericit efect de autominimalizare, sînt și textele de umor SF, unde autorul navighează în siajul unei orientări nu tocmai promițătoare.

În cea de a doua carte, practicînd o eseistică remarcabilă prin densitate, Gheorghe Păun se dovedește a fi mai „conectat" decît atunci cînd face literatură de ficțiune științifică. **Din spectacolul matematicii** (apărută în colecția **Lyceum** și beneficiind de o recomandare semnată de Solomon Marcus) este o scriere deosebit de atrăgătoare. Cine o citește cu suficientă răbdare, fără să demobilizeze în fața inerentelor dificultăți pe care le întîmpină, realizează o stare de spirit deosebit de favorabilă efectuării unor raționamente (nu neapărat matematice). În mod special atrăgătoare mi s-au părut a fi referirile la asemănările și deosebirile dintre creierul uman și calculator, la „gramatica creierului", la „teoremele de imposibilitate" (mult asemănătoare paradoxurilor), la problema modelării și a sintetizării ierarhiilor sociale. De o importanță ce atinge și depășește teoria literaturii este capitolul intitulat „Preliminarii la o paralelă necesară : matematica și literatura SF". Citez cîteva dintre considerațiile îndreptățite ale lui Gheorghe Păun în legătură cu posibilitățile formative ale literaturii SF : „Literatura SF este, poate, cel mai eficient mijloc de pregătire a tinerelor generații (și nu numai a acestora) pentru a face față «șocului științific al viitorului» [...]. Iar matematica a dat naștere la multe «unde de șoc» (geometriile neeuclidiene, existența problemelor nedecidabile algoritmic [...] existența problemelor care nu pot fi rezolvate fără participarea esențială a calculatorului etc.) și sigur va sili și în viitor cunoașterea umană să-și mute frontierele, să inverseze unele perspective, să accepte rezultate tulburătoare din puncte de vedere tradiționale. Formarea oamenilor care să găsească și să integreze aceste rezultate în filozofia zilnică este o sarcină de care literatura SF se achită cu un succes și cu o competență discutabile".

Voicu Bugariu

CONFABULE

* * *

Cum ne ascundem privirile uneori
privirile noastre
bietele noastre priviri la despărțire
cînd vor să rămînă singure
așa se ascund sălbaticii din insulele Mari
și Mici
cînd pe țărmul lor
deodată
oterizează o corabie albă cu steagul
de purpură
în vîrful catargului
iar ei aleargă repede într-o parte și alta
rătăcind înspăimîntați
doar-doar nu vor fi prinși
și duși în cealaltă lume.

Iulian Neacșu

Lirică din R. F. Germania

JÜRGEN LIEBING

Liebeserklärung

Te iubesc
sau aș putea spune
iți dăruiesc o scrisoare
iți scriu un poem
imi incolăcesc brațele in jurul gitului tău
sau
iți ingrădesc libertatea de mișcare
după cum spui tu

Toamnă

Șuruburile
se string tot mai tare
sub unghii
a mai rămas
ceva pămint
oare va reuși
să supraviețuiască iernii
coșul pieptului geme
și gindurile, luna și soarele
sint tot mai melancolice
totul depinde de vreme
Măturătorii adună frunzișul
și cuvintele
alunecă printre prieteni
e ceva putred in noi
privirile sint mai tăcute
spinările mai girbovite
pașii
incotro
Mai e timp

ULLA HAHN

Teamă și curaj

Ah, mica mea fantezie
mă urmărește peste tot
imi grăbește piciorul drept
inaintea celui sting
imi indoaie genunchii
pină la bărbie
mă hăituiește
pe șosele, pe alei
printre salcimi
imi bagă spaima in suflet
și imi insuflă curaj
mă face prizonieră

Cuvintele mele

Cuvintele
Le-am smuls din mine
și le las nude
să-mi respire sub limbă

le sucesc
le scuip
le aspir
le suflu
le incordez
din cap
pină-n picioare
le destind

le fac
mai mari ca o navă cosmică
mai mici ca un copil de țiță
și caut peste tot un rind
care să-mi spună
unde mă aflu
(unde sint)

ERICH FRIED

Poem noptatic

Să nu te acopăr
cu sărutări
ci doar
cu pătura
(care ți-a alunecat
de pe umeri)
să nu-ți fie frig
in somn.

Și mai tirziu
cind te vei trezi
să inchid fereastra
să te imbrătișez
să te acopăr
cu sărutări
și să te descopăr.

În românește de
Carmen-Francesca Banciu

REVISTA STRĂINĂ

● **TREI PRIETENII LITERARE : Byron—Shelley, Rimbaud—Verlaine, Robert Frost—Edward Thomas** este titlul cărții lui John Lehmann, cunoscut autor al monografiei **Virginia Woolf și lumea sa**, poate cea mai de autoritate contribuție în ceea ce privește mediul socio-literar al autoarei **Valurilor**. Comentariile lui P. Sourian la ultima carte a lui Lehmann sint mai puțin favorabile, deși problema este de tot interesul : „Autorul... mărturisește că este fascinat de procesul prin care doi poeți se pot intilni, și pot provoca apariția celor mai bune lucruri în fiecare dintre ei, prin această atracție. A provoca mărturisirea unei asemenea [illegible] în mod retoric, exprimă o poziție ezitantă, care îl ține pe autor la distanță de o temă literară, în care te poți lupta mai bine atunci cind este tratată serios. (...) Lehmann are darul simpatiei și desigur important de a ne comunica entuziasmele sale, ceea ce și face în discutarea prieteniei lui Robert Frost cu criticul britanic Edward Thomas. Acesta a început să scrie poezie intensiv după ce l-a intilnit pe Frost și înainte de a fi omorît în primul război mondial. Lehmann realizează un serviciul de a ne sugera că opera lui Thomas este subevaluată și că ar merita o altă apreciere".

● **CONTINUĂ ÎN PRESA BRITANICĂ** speculațiile și discuțiile în legătură cu postul de „poet oficial", sau cum se spune : „poet laureat", o situație socială de un tip unic, care se acordă prin decret unei personalități literare de prim plan și care incumbă anumite responsabilități, între care și aceea de a scrie poezii ocazionale. Prin moartea lui John Betjeman s-a creat problema „succesiunii", cu atit mai mult cu cit personalitatea lui „Sir John", cum era supranumit, precum și opera lui de mare ținută dăduseră o [illegible] acestui titlu. Cel mai probabil candidat pare a fi poetul Philip Larkin, dar sint menționate și alte nume, Roy Fuller, D.J. Enright sau Charles Causley. În legătură cu Larkin s-a ridicat obiecția că anii din urmă par să fi înregistrat o scădere a capacităților sale creatoare, precum și că ar fi cultivat în opera sa aluziile obscene. Între timp, Gavin Ewart a publicat în **The Spectator** un poem care începe cu cuvintele : „Va fi oare Larkin / cel turtit ca o plăcintă", ceea ce în engleză rimează perfect : „Oh, will it be Larkin / as flat as a parkin ?" În încheiere, Ewart spune : „Ar putea să fie mai rău. Va fi rău. Trebuie să așteptăm". Oricum, pare interesant !

● **SUB TITLUL Parisul nu a fost așa**, Leo Litwak publică un interviu cu romanciera și poeta Kay Boyle, una dintre membrele grupului de scriitori expatriați la Paris în anii '20 care au constituit celebra „generație pierdută", cum o denumise Gertrude Stein. În virstă de optzeci și doi de ani, Kay Boyle a publicat un comentariu autobiografic, alternind cu anumite pasaje din cartea lui Robert McAlmon, **Fiind genii împreună**. În interviul realizat de Leo Litwak se referă la această ultimă realizare a cunoscutei scriitoare și a apărut în **The New York Times Book Review**, constituind prima contribuție majoră la refușarea portretului acelor ani, așa cum ne fusese transmis de majoritatea istoricilor literari. Iată ce spune Kay Boyle : „Am fost întotdeauna foarte nemulțumită și frustrată de interpretarea care s-a dat celor întîmplate la Paris. Nu era deloc acea perioadă glorioasă despre care s-a presupus că ar fi fost. (...) Nu m-am dus acolo ca o artistă. Îmi creează într-adevăr un resentiment să fiu numită drept exilată. Lucram acolo, aveam o familie. Și am întîlnit pe acești inși care veniseră din America nu pentru că ar fi vrut să protesteze împotriva vreunui lucru anume, ci pur și simplu pentru că rata de schimb a dolarului era foarte bună. Era chiar atit de sordid pe cit vă spun. Cred că toate felurile de glorificare a acelei perioade minunate, de așteptare a împlinirii unei meniri, sint absurde. Știu că se întîmplau sinucideri, era foamete, erau tot felul de suferințe. (...) Era o revoltă împotriva oricăror prețiozități literare, împotriva retoricii întîmplătoare și seci, împotriva convențiilor depășite, literare și academice. Lozincile noastre erau : Jos cu Henry James, jos cu Edith Wharton, jos cu sterilitatea din **The Waste Land** ! Îl aveam pe Walt Whitman. Dar nu dădeam nici un ban pentru cei mai respectați autori americani ai ultimului secol ; eram cu totul împotriva lor. Doream o școală experimentală la scară mare, irespectuoasă în mod furios, un alt mod de a scrie în America. Și eram în curs de a o crea. Ne aflam în Franța la fel cum erau copiii din cruciada care le poartă numele, care se adunaseră pe sol francez în speranța că vor ajunge să facă ceea ce părinții lor nu reușiseră".

● **FRAGII SĂLBATICI**, singurul roman al lui Evgheni Evtușenko, publicat mai intii în revista **Moskva**, în anul 1981, a cunoscut de curind un mare succes în traducere engleză. În versiunea Antoninei W. Bouis, a fost editat de William Morrow and Co la New York, iar cronica semnată de Susan Jacoby în **N.Y.T. Book Review** conchide : „Cu toate micile sale scăderi literare, **Fragii sălbatici** demonstrează în mod amplu că Evtușenko nu este un talent obișnuit. În termeni americani, el poate fi cel mai bine imaginat ca un amestec între Walt Whitman și Norman Mailer, cu toate extravagantele entuziasme, riscurile, autopropulsarea, farsele și talentul care pot fi așteptate de la un asemenea personaj". Recenzentul explică o serie de elemente de tehnică literară, precum și de limbaj, [illegible] mesajul romanului, către [illegible] un cititor avizat și binevoitor. Mai criptic decît poemele sale, textul de proză al lui Evtușenko nu este mai puțin revelator pentru starea de spirit a unei generații literare de excepție.

● **UN EPISOD** în marea luptă pentru aducerea criminalilor de război naziști în fața judecății popoarelor este relatat în cartea lui M.C. MacPherson, **Sîngele evreilor săi**. Sînt reconstituite împrejurările reale prin care criminalul Pieter Menten este prins și adus în fața judecății de către H. Krumholz, căruia îi asasinase întreaga familie în timpul holocaustului. Mai mult decît faptele narate, oricît de atroce ar fi ele, sînt însă tipologiile morale și împrejurările cu valoare generală pe care le sugerează cartea. Tema holocaustului este de altfel una dintre cele care au solicitat cel mai mult natura umană a acestui sfîrșit de secol. Aflăm astfel că s-au înregistrat pînă acum peste șaptezeci de mii de scrieri de acest gen, în peste cincisprezece limbi. Concluzia unui comentator la cartea lui MacPherson este de-a dreptul teribilă : „Sentința de zece ani a lui Menten [illegible] se află acum într-o închisoare [illegible], pe țărmul [illegible] al Mării Nordului va fi în curînd îndeplinită. În [illegible], el va fi liber din nou. Pedepsit și foarte bătrîn, dar liber. Krumholz și-a terminat misiunea, dar [illegible] desigur, [illegible] liber". Povara [illegible] apasă numai victimele, care se vor întreba întotdeauna cum de a fost posibil să se întîmple ceea ce s-a întîmplat.

● **UN ROMAN** celebrat de critică este **Zeii, băieţandrii şi poliţia** de Humberto Constantini, scriitor argentinian care s-a ilustrat printr-o virtuozitate excepțională în folosirea limbajului și a posibilităților sale de a exprima tragismul prin umor acid. Comentariile atrag de asemenea atenția asupra modului în care autorul îl întreprinde în ceea ce privește mecanismele terorii : „Cel mai sinistru [illegible] aspect al problemei și unul asupra căruia [illegible] insistă se referă la rolul șansei și întîmplării, ca instrument al represiunii. Nimic nu reușește să [illegible] opoziția mai mult decît o teroare întîmplătoare, care-și selectează victimele în mod arbitrar, permițînd în același timp autorităților să-și mențină pretențiile de ignoranță a realității". Teroarea politică din continentul latino-american și-a găsit un adevărat monografist.

● **SE ÎNTÎMPLĂ** rareori ca un editor să recunoască în public și să regrete marile erori pe care le-a făcut în ceea ce privește aprecierea unor autori. Un mare articol al criticului Canya James, sub titlul **Mărturisirile unui editor — refuzuri pe care le regret**, consemnează următoarele : „Atunci cînd am întrebat pe cîțiva editori și conducători de case de editură dacă își pot aminti de lucrările de proză despre care regretă cel mai mult că au refuzat să le publice, am provocat cîteva cazuri de amnezie temporară, precum și o mare varietate de mărturisiri care arată de ce cîteva dintre cele mai bune romane recente poartă cu ele istoriile ale respingerii lor. În timp ce multe răspunsuri reflectă prevederea cu care lucrează editorii de astăzi, multe altele probează și vechea teamă implicată în faptul că originalitatea poate fi o piedică în publicarea unei cărți, făcînd ca meritul artistic al unei opere literare să fie greu de judecat, iar perspectivele sale comerciale imposibil de prezis. (...) Romanele care nu se supun unei categorii anume sînt în mod particular vulnerabile la judecăți greșite".

Ion Popescu-Negreni : „Flori"

REPERE

Avatarurile unui mit

Cartea [illegible] de Doina Graur la editura [illegible] din Cluj-Napoca, **Avatarurile unui mit**, analizează reprezentările artistice ale infernului, acest **„mundus** al [illegible]", cum îl definește de altfel chiar [illegible]. Titlul sugerează perspectiva istorică, deși premizele cercetării și tratarea materialului accepta în cele din urmă caracteristicile de analiză tipologică, ceea ce îi sporește dificultățile. A urmări în întreaga literatura universală cariera unui „mit" atit de pregnant și de obsesiv este o sarcină aproape imposibil de rezolvat, din cauza materialului copleșitor prin diversitate și adincime, cit și din cauza obstacolelor teoretice. Pare că omul a construit de la începuturile sale o viziune a infernului, nu găsim aici o mare spiritualitate fără complementul său „infernal". Doina Graur a făcut eforturi vizibile de a controla acest imens material, cu indiscutabilă abilitate, oferindu-ne o primă tentativă de a gindi realitatea „infernului" in literatura lumii. Prin forța lucrurilor, **există** limite la o asemenea intreprindere. Referințele plastice sint destul de recuse, cu toate că ar fi oferit posibilitatea unei înțelegeri adincite a reprezentărilor de gheenă. De asemenea, meditația asupra începuturilor, asupra textelor vechi, este fugitivă, cu toate că acolo putem găsi insăși cheia problemei. Doina Graur se referă, de pildă, intr-un capitol, cu **destulă** insistență, la **Cartea lui Iov**, un text foarte vechi, apărut la confluența vechii culturi ebraice cu cea egipteană. Se presupune că **Iov** datează cel puțin din secolul VIII—IX î.e.n. Aici se află una din primele formulări ale credinței in „ridicarea din țărină", a eschatonului, care venea din spiritualitatea egipteană (intr-un loc se află chiar un cuvint care denumește o zeitate egipteană). Ce relație există însă intre convingerea că trupul va fi inviat și intre ideea mintuirii și cea a damnării ? Escatologia nu este tot una cu credința in infern. Sint distincții foarte subtile, care devin vizibile mai ales la intilnirea dintre civilizații. Introducerea „nomismului" (de la gr. „nomos", legea) ebraic face posibilă „judecata" și condamnarea după faptele omului, adică abia in urma revelației sinaitice, cind omul află ce trebuie să facă și ce să nu facă. Singura interdicție anterioară, cea formulată atunci cind omul se afla in starea lui de plenitudine, odată călcată, a provocat catastrofa inițială, căderea lui, „shevirat ha-kelim", cum ii spun cabaliștii, stricarea cupei, a vasului perfect care era omul. După ce a primit legea, omul are și o șansă de redempțiune, iar condamnarea se face numai in funcție de faptele sale, iar nu de indeplinirea sau călcarea unui ritual. Omul devine ființă morală, responsabil de actele sale și pasibil de condamnare. La Avraham și chiar la Iov pare să predomine o altă idee, cea a fidelității față de zeu, după Moise lucrurile se nuanțează și este posibilă, mai tirziu, și ideea redempțiunii și viziunea mesianică, lumea restaurată, **olam ha-tikkun**, am spune in aceiași termeni. Am urmărit cu atenție analizele și referințele din capitolul **Ciclul emergențelor**, pentru că ele erau mai aproape de propriile noastre preocupări și pentru că sint esențiale pentru substanța problemei. Am verificat referințele bibliografice ale autoarei și am constatat cu surprindere că sint in majoritatea cazurilor eronate, ceea ce mă face să cred că au fost citate prin intermediu. Ne oprim la acest aspect pentru că el tinde să caracterizeze tot mai mult cărțile cu pretenție „științifică", teze de doctorat, etc., unde mulțimea referințelor bibliografice este impresionantă. Se indică ediții originale, imposibil de abordat fără o foarte strictă specializare. Dau un singur exemplu, extrem. La un moment dat se citează **Aboth, IV, 4** și **Berakoth XXVIII, 2**, fără „apud" sau fără indicația că ar fi vorba de o traducere. Neavind la indemină tratatul **Berakoth**, am verificat numai **Aboth** unde la IV, 4 scrie in ebraică : „Meod, meod heve șefal ruah, șetikvat enoș rima", adică: „Foarte modest să fie spiritul său, pentru că speranța oamenilor este aceea a viermelui". N-are nici o legătură cu „șeolul", adică infern, din textul Doinei Graur, absolut nici una. Iar tratatul „Berakoth" cum o fi fost consultat, deoarece noi nu cunoaștem nici o traducere completă a textului, scris intr-un idiom arameo-hebraizat ?! În note se pare că este folosită ordonarea materialului venită din **Septuaginta**, pentru că este vorba de patru **Cărți ale Regilor**, dar nici una dintre trimiteri nu e exactă, unele sint de-a dreptul intimplătoare, iar o carte cu numele **Esau** nu există. Acestea nu sint amănunte, ci elemente care asigură autoritatea științifică a unei asemenea cercetări, și nu este bine că nimeni, nici referenții lucrării (probabil de doctorat, prelucrată în carte), și nici editorul, și mai ales recenzenții nu-l verifică pe autor. Trebuie să formulăm exigența cercetării textului, direct, in original acolo unde este posibil, sau in traduceri ușor verificabile, iar nu a citării unor opinii intermediare, neindicate nici acestea ca atare. Se produc în caz contrar o serie de erori, care apoi se perpetuează. Iată, acel „Ba' al Zbb" nu este un „zeu", ci insuși dracul. Traducerea numelui indica „stăpinul muștelor", in aramaică „bahaldebobo", folosit adeseori (de aici și titlul lui William Golding, **Împăratul muștelor !**).

O altă problemă a unei asemenea cărți se referă la precizia terminologică. De pildă, „eon" este un cuvint grecesc, venind de la verbul „a fi". Folosirea lui modernă desemnează mari cicluri temporale, în nici un caz nu poate fi intrebuințat in sens spațial, ca tărim, ansamblu, **situ** sau **mundus** (chiar Blaga adaptează termenul in mod abuziv), așa cum procedează Doina Graur. Ca să nu mai vorbim de mulțimea expresiilor rebarbative : infernul ca „entitate sacră", arta care „adumbrește și semnificațiile supranaturale ale infernului" : „experiențe spirituale elementar omenești", „instituirea lui Dumnezeu", „inclinația" infernului spre neant", „profanizarea infernului" s.a.m.d. Iar analiza pe o jumătate de pagină a unui text de Barbusse, intr-un context ca acela al cărții Doinei Graur, este incredibilă. Un autor minor și nesemnificativ care primește tot atit spațiu cit Dante !

Cartea Doinei Graur este o primă tentativă de abordare a unei probleme fundamentale a spiritualității omenești, cu inerente scăderi, dar și cu marele merit de a incita, de a formula ipoteze și de a ordona un material foarte vast.

Aurel-Dragoș Munteanu

„Poezia metamorfozei"

Acum citeva luni, a apărut in Italia, editată de „Quaderni di Stilb", o masivă antologie internațională de poezie sub titlul „Poesia della metamorfosi" — Poezia metamorfozei. Perspective ale poeziei în Italia și in lume la inceputul anilor '80 — sub îngrijirea lui Fabio Doplicher.

Punctul de plecare al acestui impunător volum (de 710 pagini) îl constituie întîlnirea internațională de poezie desfășurată la Fano (Provincia Pesaro și Urbino).

Articulat din trei secțiuni distincte — o primă secțiune menită să fixeze critic momentul anilor '80, intitulată „Poezia în Italia la inceputul anilor '80", reunind o bună parte din intervențiile poeților, criticilor de poezie și oamenilor de cultură italieni, o a doua adunind poezii ale poeților italieni și o a treia, cea mai întinsă, circa 450 de pagini, constituind antologia internațională de poezie propriu-zisă — volumul ne interesează, îndeosebi, prin spațiul acordat și modul de prezentare al poeziei române contemporane.

Înainte de a trece la o analiză mai amănunțită a acestei extrem de interesante și incitante antologii, aș vrea să remarc că atit intilnirea de la Fano — generos sprijinită de administrația provincială de stinga — cit și cartea de față au pornit dintr-o reacție împotriva monopolului exercitat de marile centre culturale italiene și de editurile lor, din ideea — pe care nu putem să nu o salutăm ca atare — că provincia trebuie să-și schimbe rolul de „consumatoare" de produse artistice și culturale și să se transforme in creatoare de viață culturală și artistică, aceasta ca urmare a existenței unei noi realități in fapt de cultură, semn de intrare, cum spune Fabio Doplicher in intervenția sa, într-o epocă a „transculturii", a încrucișării și confruntării conștiente intre zone lingvistice și etnice diferite, a năvalnicei apariții a unor limbi considerate pină mai ieri minoritare.

Poezia metamorfozei, promovată cu asiduitate de revista STILB și de animatorul ei, poetul Fabio Doplicher, se precizează astfel ca un discurs poetic și ca o propunere de meditație internațională asupra poeziei, o confruntare lipsită de retorică și de aroganță, o dezbatere privind problematicitatea cuvintului poetic, sistemul de semnificații, identitatea discursului poetic, un nou chip al demersului poetic, prin urmare, in concordanță cu mutațiile verificabile la tot pasul.

Mi se pare interesant de subliniat că deși pornesc de la atari premise și din atari „complexe", dezbaterea organizată la Fano și antologia lirică italiană întrunesc intervențiile și liricile unor Giuliano Manacorda, Mario Luzi, Piero Bigongiari, Roberto Roversi, Edoardo Sanguineti, Elio Filippo Accrocca, Elio Pagliarani, Dario Bellezza, Paolo Volponi, reprezentind virste și tendințe din cele mai diverse și care nu sint niște „marginali" ai literaturii italiene.

Dar să vedem ce oferă, de fapt, această antologie. Cinci sute nouăzeci de pagini de poezie și prezentări critice (din cele 710 ale volumului), două sute douăzeci și unu de poeți antologați din douăzeci de țări sau grupe de țări, cu patru sute patruzeci și două de poezii. Un adevărat „banchet" poetic de la care nu lipsesc marile voci ale lumii contemporane.

Paginile dedicate României cuprind poezii de Marin Sorescu (in traducerea lui Marco Cugno), Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Marius Robescu, Mircea Ivănescu, Mircea Dinescu, Traian T. Coșovei (traduse de Smaranda Bratu Stati), Grigore Arbore. Valentin F. Mihăescu semnează o prezentare a poeziei ultimului deceniu, insistind asupra lui Beniuc, Jebeleanu, Virgil Teodorescu, Gherasim Luca, Gellu Naum, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu și Ion Gheorghe, asupra poeților din generația „Echinox" și asupra poeților din ultima generație, iar Grigore Arbore încheie cele douăzeci și șapte de pagini ce revin poeziei române cu un scurt eseu, „O problemă de identitate", intervenind la obiect în specificul dezbaterii organizate de revista italiană.

Este, fără îndoială, îmbucurător că poezia română pătrunde într-o astfel de antologie deși, din păcate, nici unul din poeții antologați ori alt om de litere din țara noastră nu a luat parte la întîlnirea internațională de la Fano. Prezența noastră în acest volum este rodul unor entuziasme și contacte mai degrabă marginale și nu al unui dialog direct între părțile interesate. Probabil că un dialog direct, nu de la distanță, ar fi dat mai multă consistență și varietate acestei prezențe, repetăm, remarcabile, ar fi punctat critic intr-un chip mai adecvat bogăția și diversitatea peisajului nostru liric.

Constantin Ioncică

Balcanice

MIHAIL RENGIOV

Mergem ținindu-ne de mină

Mergem
Ținindu-ne de mină
Îngerul muntelui
Privighetoarea tăcerii
Sufletul întunericului

Mergem ținindu-ne de mină

Mergem ținindu-ne de inimă :
Sălbăticiunea muntelui
Sobolul tăcerii
Viermele intunericului

Mergem
Ținindu-ne de suflet.

Cad, fără zgomot cad

Cad, fără zgomot cad
Picăturile nopții

Luminări cresc spre cerul
Pironit de întunecate cristale

Lovesc în văzduh
fără zgomot lovesc
Obscurele cuvinte ale
Tăcerii.

25 ian. '81, Nerezi.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Cheia de pelin și cheia de miere

Am urmărit etapa de duminică (duminica trecută) prin roua micului ecran. Și avînd eu timp berechet înainte, dar și mai mult înapoi și, fiind costeliv în pornirile miloase, am constatat următoarele :

— cînd pierde Craiova, orice cal șchioapătă de-o ureche ;

— cînd ciștigă Sportul studențesc oricărui cal (fie el șontorog) îi curge sucul ierbii prin colțurile gurii roase de zăbale ;

— ciștigă Rapidul, toată lumea face zîmbre ; mai vrea ;

— cînd celelalte echipe din divizia A practică un joc scofilcit, calul se trage din iepure, fiindcă dă urechile pe spate în clipele alergării spre văgăuni.

Așa stînd lucrurile, îmbufnată Craiovă și limpede oraș al lui Bucur, dați-mi voie să intonez marșul lăutarilor uitați în viile dintre cele două războaie mondiale :

...fă-mă, Doamne, ce n-am fost, măi,
pădurar și șef de post...,

și să afirm, cînd mistica apelor din octombrie ne desparte sau poate ne separă momentan (și momental) de omătul unde puteam să ne înecăm, spre folosul dușmanilor continentali, că se vor întoarce, mult mai bogate în stil de secol desfigurat de iubire, toate patimile vechi în inimile noastre. Adică, vom iubi din nou ceea ce pierdem în fiecare zi, spectacolul, lumea extaziindu-se. Eu, ca să nu ne depărtăm de exemple, voi fi iarăși coridorul spre sufletul adînc al pămîntului fermecat din Giulești. Aproape toată lumea, de duminică, s-a întors cu elicele smintite de uimire numai deasupra viilor bogate numite Dinamo și Craiova. Gîște grase, năvoade doldora de pești, maluri rupte de bărci coborînd pline de lună, cer italic, oțel superb, păduri cu mireasmă de lauri. Două echipe de primă arcadă, suferind în aur topit. Dinamo, frigul curat și aromele ucigașe ale fotbalului modern. Prin această formație, destinul fotbalului românesc își moaie deștul în timp și-și scrie numele pe toți pereții misterului. Universitatea — un roșcov încă în vigoare, puțin desfrunzit, cu trunchiul julit și rezemind un balcon de fier vechi, mărginit de-un felinar învelit în iederă arhaică și iluminînd — deopotrivă — patimi desuete și patimi înalte. Cheia de pelin, cheia de nisip, cheia de miere și cheia de zăpadă (cu toatele) rămîn în mîinile lui Mircea Lucescu, (la națională, și-n mîinile lui Cornel Dinu și Mircea Rădulescu, pe linia echipelor de club. Ei trebuie să ne demonstreze, indiferent de înfrîngerile vremelnice, opulența talentului românesc. Lucescu, Dinu, M. Rădulescu sînt oamenii desemnați să ne poarte ingenios pe o litieră a speranțelor. Impulsiv și fertil, ca o mare aglomerare de greieri pe un cîmp bîntuit de lună, aștept din partea lor zborul care frămîntă violent tîmplele tobei. Mă vreau din nou în cerul european al patimelor clocotitoare.

Cei ce nu cunosc gustul înfrîngerii. Numai aceștia-mi sînt dragi.

Trag nădejde că, mîine, Sportul studențesc îi va arăta lui Halagian drumul spre Titu, via Fusea, Mătăsaru, Gherghani și alte gări unde se vînd gîfîieli gușate.

Fănuș Neagu

P.S. Prietenul meu Emeric Jenei s-a întors la conducerea echipei Steaua. Bun venit Emi și mult noroc. Și lasă să treacă de la tine neghiobia că atunci cînd se credeau urcați în scări de mătase cei ce răspund de destinele formației din Ghencea te-au trimis acasă și l-au chemat pe Halagian ca să îndurereze milioane de spectatori.
Cele rele să se spele...

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII